

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları
Anabilim Dalı

TÜRKİYE'DE MESLEKİ TEKNİK EĞİTİM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Prof. Dr. Toker Dereli

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

T94236

Hazırlayan: Ceyda Karaçivi

9625010445

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR.....	ii
TABLOLAR.....	v
GİRİŞ.....	1

Birinci Bölüm

Mesleki ve Teknik Eğitimin Çerçevesi

1-1-Mesleki Teknik Eğitimin Tanımı ve Önemi.....	3
1-2-Mesleki Teknik Eğitimin İstihdam ve Verimlilik Açısından Değerlendirilmesi.....	5
1-2-1-Mesleki Teknik Eğitim-İstihdam İlişkisi	8
1-2-2 -Mesleki Teknik Eğitim-Verimlilik İlişkisi	10
1-3-Üretim Sistemlerine Paralel Olarak Mesleki Teknik Eğitimin Oluşumu.....	12

İkinci Bölüm

Mesleki ve Teknik Eğitim Sistemleri, Programları, Çeşitliliği ve İçeriği

2-1-Türk Milli Eğitim Sistemindeki Mesleki ve Teknik Eğitim.....	16
2-1-1-Erkek Teknik Öğretim Okulları.....	16
2-1-2-Kız Teknik Öğretim Okulları.....	20
2-1-3-Ticaret ve Turizm Öğretimi Okulları.....	22
2-1-4-Din Öğretimi Okulları.....	24
2-2- Mesleki Teknik Eğitim Programları, Çeşitliliği ve İçeriği.....	25
2-2-1-Endüstriyel Meslek Eğitimi.....	26
2-2-2-Ticaret Ve Turizm Meslek Eğitimi.....	27
2-2-3-Mesleki Ev Ekonomisi Eğitimi.....	28
2-2-4-Tarım Meslek Eğitimi.....	28
2-2-5-Sağlık Meslek Eğitimi.....	30

2-3- Çıraklık, Teknisyen Ve Yetişkinler Eğitimi.....	31
2-3-1-Çıraklık Eğitimi.....	32
2-3-2-Teknisyen Eğitimi.....	42
2-3-3-Yetişkinler Eğitimi.....	45

Üçüncü Bölüm

Türkiye'de Mesleki Teknik Eğitim

3-1-Türkiye'de Mesleki Teknik Eğitimin Tarihi Gelişimi.....	48
3-1-1-İmparatorluk Döneminde Mesleki Teknik Eğitim.....	48
3-1-2-Cumhuriyet Döneminde Mesleki Teknik Eğitim.....	51
3-2-Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimi Düzenleyen Mevzuatın Gelişimi.....	56
3-2-1-Meslek Mektepleri Hakkında Kanun.....	56
3-2-2-İdare'i Hususiyetlere Ait Maarif Hissesinde Sanat Mekteplerine Ayrılacak Meblağa Dair Kanun.....	57
3-2-3-Sanat ve Yatılı Mekteplerin İdaresi Hakkında Kanun.....	57
3-2-4-Bölge Sanat Okullarının Kültür Bakanlığı Tarafından Yönetilmesi Hakkında Kanun.....	57
3-2-5-Kültür Bakanlığı'na Bağlı Ertik Okulları Öğretmenleri Hakkında Kanun...	57
3-2-6-Sanayi Müesseselerinde ve Maden Ocaklarında Meslek Kursları Açılmasına Dair Kanun.....	57
3-2-7-Maarif Vekaletine Bağlı Ertik Okulları Mütedavil Sermayesi Hakkında Kanun.....	58
3-2-8-Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebinin Maarif Vekaletine Devrine Dair Kanun.....	58
3-2-9-Maarif Vekaleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkındaki Kanun.....	58
3-2-10-İstanbul Yüksek Mühendislik Okulu İle Teknik Okulunun Maarif Vekilliğine Devri Hakkında Kanun.....	59
3-2-11-Mesleki Teknik Okulların Açılması ve Mevcutlarının Büyütülmesi Hakkında Kanun.....	59
3-2-12-Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu.....	59
3-2-13-Çıraklık, Kalfalık ve Ustalık Kanunu.....	59
3-2-14-Çıraklık ve Meslek Eğitim Kanunu 05.06.1986 Gün 3308 Sayılı Kanun.60	

3-3-Mesleki Eğitime Çağdaş Yaklaşımlar ve Projeler.....	66
3-3-1-OSANOR Projesi.....	67
3-3-2-METGE Projesi.....	67
3-3-3-TAÇE Projesi.....	69
3-3-4-MEKSA Projesi.....	69
3-3-5-TAMEM Projesi.....	72
3-3-6- Projelerin Değerlendirilmesi.....	73

Dördüncü Bölüm

Dünyada Değişen Mesleki Teknik Eğitim Kavramına Türkiye'nin Uyum Çalışmaları

4-1-Türkiye'de Uygulanmaya Çalışılan Alman Mesleki Eğitim Sistemine Bakış.....	74
4-1-1-Almanya'da Mesleki Eğitimin İkili Sistemi.....	75
4-1-2-Meslek Danışmanlığı ve Meslek Eğitim Sözleşmesi.....	83
4-1-3-İşletmeler Üstü ve İşletmeler Dışı Meslek Eğitim Yerleri:.....	84
4-1-4-Yasal Çerçeve, Koşullar.....	85
4-1-5-Mesleki Eğitim Masrafları.....	86
4-1-6-Tarihi Gelişme.....	86
4-1-7-Geleceğe Yönelik Yatırımlar.....	87
4-1-8-Meslek Eğitim Yasası.....	88
4-1-9-Eğitim Veren İşletmeler ve İlgili Merciler.....	88
4-1-10-Meslek Eğitim Danışmanları ve Meslek Eğitim Yönetmelikleri.....	90
4-1-11-Federal Meslek Eğitim Enstitüsü.....	91
4-2-3308 Sayılı Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunu ile İlgili Bakanlıkça Sunulan Değişiklik Tasarısı	92
4-2-1-Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu'nun Görüşleri :.....	104
4-2-2-Türk-İş 'in Taslak İle İlgili Görüş ve Önerileri.....	111
4-2-3-Türk iş ve Türkiye İşverenler Sendika'ları Konfederasyonu'nun Yasa Taslağı Hakkında Görüşleri'nin İrdelemesi	112
SONUÇ.....	115
KAYNAKÇA.....	117

KISALTMALAR

AB	: AVRUPA BİRLİĞİ
BGZ	: TÜRK-ALMAN EKONOMİK İŞBİRLİĞİ KURUMU
ÇEM	: ÇIRAKLIK EĞİTİM MERKEZİ
EML	: ENDÜSTRİ MESLEK LİSESİ
İHL	: İMAM HATİP LİSESİ
İİBK	: İŞ ve İŞÇİ BULMA KURUMU
İÜEM	: İŞLETMELER ÜSTÜ EĞİTİM MERKEZİ
KOBİ	: KÜÇÜK ve ORTA BOY İŞLETMELER
KOSGEB	: KÜÇÜK ve ORTA ÖLÇEKLİ SANAYİ GELİŞTİRME VE DESTEKLEME İDARESİ BAŞKANLIĞI
KÜSGET	: KÜÇÜK SANAYİ GELİŞTİRME MERKEZİ
ME	: MESLEKİ EĞİTİM
MEB	: MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
MEKSA	: MESLEKİ EĞİTİM ve KÜÇÜK SANAYİİ DESTEKLEME VAKFI
MESS	: METAL SANAYİCİLERİ SENDİKASI
METEM	: MESLEKİ EĞİTİM ve TEKNOLOJİ MERKEZİ
METGE	: MESLEKİ ve TEKNİK EĞİTİM GELİŞTİRME PROJESİ
SEGEM	: SİNAİ EĞİTİM ve GELİŞTİRME MERKEZİ
TAMEM	: TÜRK ALMAN EĞİTİM MERKEZİ
TAÇE	: TÜRK ALMAN ÇIRAKLIK EĞİTİM PROJESİ
TESK	: TÜRKİYE ESNAF ve SANATKARLAR KONFEDERASYONU
TİSK	: TÜRKİYE İŞVEREN SENDİKALARI KONFEDERASYONU
TOBB	: TÜRKİYE ODALAR ve BORSALAR BİRLİĞİ

TABLÖLAR

TABLO 1 : 1982-2000 Yılları Arasında Vasıf Derecelerine Göre İşgücü Talebinde

Ortaya Çıkabilecek Tahmini Değişim.....8

TABLO 2 : 1993 Yılında Türkiye'de İşsizlerin Eğitim Durumu.....9

TABLO 3 : 1996 Yılı Almanya'nın Eğitim Durumu.....80

GİRİŞ

Son 15-20 yıl içerisinde bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelerin meydana getirdiği bilgi patlaması, 21. yüzyılın “enformatik yüzyıl” olacağı gerçeğini yansıtmaktadır.İçinde yaşadığımız yüzyılın ortalarında başlayan ve son çeyreğinde sistemde yoğunlaşan değişimler, eğitim sistemini değiştirmeye zorlamaktadır.

Eğitimin amacına, öğrenmenin doğasına, bilimsel bilginin değerine, okulların yapı ve işleyişine ilişkin ortaya çıkan yeni paradigmlar eğitimin çağdaş yorumunu ve çağdaş uygulamasını zorunlu kılmaktadır.¹

Değişen üretim sistemlerinin eğitimde değişiklikler doğuracağı belirtilmektedir.Bunlar; Eğitimli insanın tanımı ,öğretme ve öğrenme biçimleri ve bilgi tabanıdır.

Günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler uygarlık ve çağdaşlık yarışında tüm vatandaşlarına daha kaliteli ve verimli eğitimi sağlamak amacı ile tüm olanaklarını kullanmaktadırlar.Eğitimde amaç kişileri iyi insan,iyi vatandaş, nitelikli ve üretken bir işgücüne dönüştürmektir.Hizmet içi eğitim işletmelerin belirlenen optimal hedeflerine ulaşması için, insan kaynaklarının verimli kullanımını sağlamasıdır.

Çalışma hayatına atılmadan önceki eğitim,iş hayatında gerekli olan performans için çoğu zaman yeterli olmamaktadır. Bu tür özel bilgi ve beceri gerektiren vasıfların kazandırılması için işbaşı eğitimleri verilmektedir.Ancak sanayide eğitimi sadece bir meslek eğitimi olarak değil aynı zamanda çalışanların mutluluğunu ,verimliliğini arttıracak tüm eğitimleri kapsayacak şekilde değerlendirmek gerekmektedir.

Bütün bu gelişmeler doğrultusunda Türkiye’de okullarda yapılan genel eğitim ve mesleki eğitim çalışmaları yanında, işletmelerinin mevcut personelini işbaşı ve iş dışında mesleki eğitime tabi tutarak , vasıf kazandırma çalışmaları ile verimli ve etkin hale getirmesi şarttır.

¹ Yüksel Özden,Eğitimde Dönüşüm Yeni Değerler ve Oluşum, Ankara, Pegem Yayıncılık, 1998, s.6.

Ancak genç nüfus yapısına sahip olan ülkemizde özellikle son zamanlarda önemli boyut kazanan genç işsizliği, beşeri kaynakların optimal bir şekilde kullanılmadığını göstermektedir.

Bu çalışma ülkemizin mesleki ve teknik eğitim sistemini ortaya koymak ve yapılanma süreci içinde devletin,işveren sendikalarının ve işçi sendikalarının konuya bakış açılarını yansıtmayı amaçlamaktadır.

1986 yılında 3308 sayılı kanunla başlatılan süreç; yeni ekonomik ve sosyal gelişmeler karşısında yetersiz kalmıştır.

Bu çalışma, bu tesbit açısından konuya yaklaşımı amaçlamıştır.Bu gelişmeler karşısında yetersiz kalan mevzuat ,Türkiye'nin mesleki teknik eğitim sistemleri ve uygulamaları ,tarihi gelişmeler mevzuat açısından detaylı bir inceleme ile ele alınmış;yeni hukuksal tasarılar ve düzenlemeler belirtilmiş ve ilgili tarafların görüşleri aktarılmıştır.

Tezin birinci bölümünde, mesleki ve teknik eğitimin genel tanımı yapılmış ve istihdam-verimlilik açılarından ülke için önemi belirtilmiş ve kısaca üretim gelişimine paralel olarak mesleki eğitimin öneminin arttığı belirtilmiştir

İkinci bölümde,Türk Milli Eğitim Sisteminde teknik eğitim veren okullar açıklanmış Çıraklık, teknisyen ve yetişkinler eğitim şekilleri ve amaçları belirtilmiştir.

Üçüncü bölümde,Türkiye'de Mesleki Eğitimin Cumhuriyet öncesi ve sonrasındaki tarihi gelişimi izlenmiş ve hukuksal olarak yasalar ile bu konudaki düzenlemeler belirtilmiştir.Yasalara ek olarak projeler ile ilgili açıklamalar yapılmış ,işlevsellikleri sorgulanmıştır.

Dördüncü bölümde, Türk Mesleki ve Teknik Eğitim Sisteminin hem yapısal , hem de hukuksal olarak uygulandığı Alman mesleki eğitim sistemi açıklanmış ve halen uygulanmakta olan 3308 sayılı Çıraklık Kanununun güncelleştirilmesi ve çağa uyması için yapılan düzenlemeler belirtilmiştir.İşçi ve İşveren Sendikalarının bu değişikliklerle ilgili görüşleri yansıtılmış ve mesleki teknik eğitime bakış açıları değerlendirilmiştir.

Birinci Bölüm

Mesleki ve Teknik Eğitimin Çerçevesi

1-1-Mesleki Teknik Eğitimin Tanımı ve Önemi

Mesleki ve teknik eğitim genel anlamda bireysel ve toplumsal yaşam için zorunlu olan belirli bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve pratik uygulama yeteneklerini kazandırarak bireyi zihinsel, duygusal, sosyal, ekonomik ve kişisel yönleriyle dengeli biçimde geliştirme sürecidir.

Mesleki ve teknik eğitim, uygun öğrenme ortamı sağlanarak, konu ile ilgili gerekli becerilerin, istenilen davranışlarla kişiye kazandırılmasıdır. Mesleki eğitimin, işlevsel bir nitelik kazanması ve bu hususta yetişmiş gençlerin eğitimlerine paralel olarak uygun işlerde çalışmalarını sağlamak için ilk önce her öğrenciye mesleki yöneltme ve uygulamalı hazırlık dönemi sağlamalı, bireyin bilgi edinmesini ve aynı zamanda bütün olarak gelişmesini sağlamak, bu eğitimi iş piyasasındaki işlere göre planlamak gerekmektedir.

Eğitim Kavramı geçmişte çoğunlukla filozoflar, ahlakçılar ve politikacıların ilgi alanını oluşturmuştur. Ekonomistlerin bu alan eğilimi ise oldukça yeni sayılabilir. Özellikle sanayileşme ve teknolojik gelişmelere paralel olarak, ekonomik açıdan eğitim çok daha önemli hale gelmiştir. Bu durum ekonomistleri, eğitimin ekonomik boyutuyla ilgili araştırmalara yöneltmiştir.²

Ferdin iş hayatındaki belirli bir meslek alanında üretici olarak herhangi bir statü ile yer alabilmesi için gerekli asgari yeterliliğe ve genel meslek kültürüne sahip olmasını mümkün kılan eğitime mesleki eğitim denir.

Teknik eğitim ise; ileri seviyede fen ve matematik bilgisi ile tatbiki kabiliyetler kazanmış mühendislik, tarım, sağlık, ticaret, beslenme vs. gibi her alanda yer alabilecek insanı yetiştiren eğitimidir.³

²Nur Serter, *Türkiye'nin Sosyal Yapısı*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayın no:610, 1994, s.142.

³Turan Yazgan, *İnsangücü Eğitimi ve Produktivite Ücret Münasebetleri*, İstanbul, İktisat Fakültesi Mecmuası, B-3 C.1-4, 1996, s.68.

Meslek eğitimini genel eğitimden soyutlamak imkansızdır. İyi bir meslek eğitimi sağlıklı bir genel eğitim üzerine oturmalıdır.

Bir ülkenin gelişimini etkileyen öğeler temel olarak doğal kaynaklar ve insangücüdür. Bu iki öğenin birleşerek üretimi oluşturması ve bu üretimin optimal seviyede olması kıt doğal kaynakların en iyi şekilde kullanımı ile mümkündür. En iyi şekilde, en optimal şekilde kullanım ise insangücünün, bilinçli kullanımı ile mümkündür. Bu bilinç ise ancak iyi bir eğitim ile şekillenebilir.

Kalkınma bulunan yeniliklerin meydana getirdiği bir değişiktir. Yeni fikirler bulmakta veya bu yenilikleri uygulamakta başarısız olan bir ülke elbette günümüzün kalkınma yarışında geride kalır. Başarılı bir kalkınma, bir toplumu değişim bilincine kavuşturmaya dayanır. “Bir insanı veya bir toplumu değişim bilincine kavuşturmak ancak ve ancak eğitim yoluyla mümkündür”⁴.

Gerçekten de eğitim bütün diğer sosyal ekonomik idari ve politik gelişmeler için ön şart olarak düşünülmektedir. Ekonomik büyüme yeni bilimsel bilgilerin birikimi ve bu bilgilerin teknolojiye uygulanmasından ibarettir. Frederick Harbison’un belirttiği gibi düşünceler insanlardan gelir ve insanlar tarafından işe dönüştürülür. Çünkü kalkınmanın gerçekleşmesinde doğal kaynaklar, kapital gibi ekonomik unsurların kullanılması insan becerisine bağlıdır ve bu beceriyi insana eğitim kazandıracaktır. Günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, uygarlık yarışında bütün vatandaşlarına daha kaliteli ve uzun süreli eğitim sağlamak için imkanları seferber etmektedirler.

Eğitimde amaç, kişileri iyi insan iyi vatandaş nitelikli, araştıran ve üreten bir işgücü olarak yetiştirmektir. Hizmet içi eğitim ise işletmelerin planladıkları hedeflere ulaşmalarında, insan gücü kaynaklarının optimal kullanımlarını yani verimliliği sağlamaktır. İstihdam öncesinde kişilere kazandırılan vasıflar, iş hayatında gerekli olan mesleki performans açısından çoğu zaman yeterli olmamakta, bazı işler ve görevler özel bilgi ve beceriyi gerektirmektedir. Bu tür vasıfların kazandırılması ise işbaşı eğitimiyle mümkün olmaktadır. Ayrıca bilimsel gelişme ve beraberinde getirdiği teknoloji değişimi sürekli eğitime olan ihtiyacı arttırmaktadır.

⁴F. Harbison, *Türkiye’de Eğitim ve Kalkınma*, Çev:Yahya Kemal Kaya, İstanbul, Evrim Yayınevi,1996, s.22.

Sanayide eğitimin, sadece bir meslek kazandak için değil, aynı zamanda çalışanların mutluluğunu, verimliliğini artıracak her türlü eğitimi kapsayacak şekilde ele alınması gerekmektedir.⁵

1-2-Mesleki Teknik Eğitimin İstihdam ve Verimlilik Açısından Değerlendirilmesi

Beş yıllık kalkınma planı hazırlık çalışma grubunca benimsenerek, Türkiye’de bu alanda merkezi bir otoritenin kurulması önerilmektedir. Milli Endüstriyel Hizmet içi Eğitim Sistemi (MEHES) olarak adlandırılan bu sistemin, öncelikle imalat sanayi için düşünüldüğü, ancak Türkiye’deki diğer ekonomik alanlarda çalışan işgücünün nitelik eksikliği de büyük boyutlara ulaştığı belirtilerek kapsamının geliştirileceği vurgulanmaktadır. İnsanların sınırsız ihtiyaçlarının sınırlı kaynaklardan karşılanması için yapılan tüm faaliyetlere üretim denir. Bu kapsama yaşamımızı sürdürebilmek ve çeşitli ihtiyaçlarımızı karşılamak amacıyla yapılacak bütün faaliyetler girmektedir. İnsanların ihtiyaçlarını gidermeye yönelik mal ve hizmetlerin elde edilmesinde kullanılması gereken kaynaklara üretim unsurları adı verilmektedir. Ancak gelişen teknoloji ile birlikte geçmişteki klasik anlayış yerine daha modern ve araştırmacı bir bakış açısı ile üretim unsurlarına yenileri eklenecek. İnsangücü (Men), Makine (Machine), Malzeme (Material), Para (Money),Sevk ve idare (Management) formülü geliştirilmiştir. Bu modern görüş diğer bütün işletme iktisatçıları tarafından da benimsenmiş bulunmakta olup, kısaca 5 M olarak anılmaktadır.⁶

Üretim unsurları içerisinde en önemlisi insan gücüdür. İşyeri gerekli nitelikte ve sayıda insan gücüne sahip değilse,en modern işletmelerde bile hedeflenen verimlilik ve kar elde edilememektedir. Sanayinin ihtiyacı olan yeterli nitelik ve sayıda insan gücünü yetiştirmenin en etkin yolu işbaşında eğitimidir.⁷

Bugün işsizlik, ülkemizin sosyal ve ekonomik gündeminde çözüm bekleyen en önemli sorunların başında gelmektedir. İşsizliğin azaltılması ve istihdamın

⁵F. Harbison, *Türkiye’de Eğitim ve Kalkınma*, Çev:Yahya Kemal Kaya,İstanbul, Evrim Yayınevi, 1996 , s.5.

⁶ Leftweeh Eckert ,*The price system and Resource Allocation*, USA, The Dryden Press, 1998, s.6.

⁷ MEB,16. Milli Eğitim Şurası, Ankara, Milli Eğitim Basımevi, 1998, s. 296.

arttırılması gibi hayatı bir konuya yaklaşırken sorunu doğru bir şekilde ortaya koymak gerekir.

Bu saha da esas yükü hükümetlerin yükleneceği umulan ve işverenlerden önemli ölçüde yardım alarak gerçekleştirilebilecek bir eğitim sahası olmasına rağmen, teknik ve mesleki eğitim şemalarının planlama ve uygulanmasında, işçi sendikalarının da görüşünün bulunması gerekir.

Sendikalar bunu zaman zaman, eğitim uygulamalarının yönetim kadrolarında temsil edilerek sağlarlar. Özellikle, sendikalar, mesleki eğitim uygulamalarına toplum ve iş yaşamı konularının eklenmesine duyulan gereksinimi benimsetmeye yardımcı olabilir ve böylece mesleki eğitimin sadece bir iş yapabilen kişiyi değil “tam bir insan”ı geliştirmeye yönlendirilmesini sağlayabilirler.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, bir kısım sendikalar, genellikle sınırlı hedefleri olan fakat işçilerin gereksinimlerini doğru olarak yansıtan ve işçi örgütlerinin kendi uzman olanaklarını kullanmak avantajını da sağlayan, mesleki ve teknik eğitim çalışmaları yapmışlardır. Daha yaygın olan uygulamalarda ise işçi eğitimi, işçi sendikaları yöneticilerinin ve bazı uzman işçilerin kendi normal işleri konusunda mesleki ve teknik eğitime hasredilmektedir. Bu ikinci tür uygulamada yaklaşım bazen koruyucu amaçlıdır. Sendika temsilcilerinin işçilerin menfaatlerini daha iyi korumak için iş-değerlendirmesi, iş-etüdü, kıdem anlaşmaları vb., bilgiler ile teçhiz etmeyi amaçlar ve pek çok ülkede işçi sendikaları verimlilik konusunda olumlu yaklaşımlar getirmiş ve bu sahada uzman işçi eğitimi yapmaktadırlar. A.B.D., İngiltere ve diğer Avrupa işçi sendikalarının bu şekilde yaygın programları vardır. Teknik verimlilik sorunları sosyalist ülkelerde işçi eğitimi programlarına dahil edilmiştir. Örneğin, Sovyetler Birliği’nde işçi sendikaları komiteleri seçilmiş üyeleri için ekonomik yönetim, maliyet azaltma metodları, iş organizasyonu vb. kurs olanakları sağlamaktadırlar. Tanzanya’da Milli Prodüktivite Merkezi, işçi eğitimi alanında uygulamaların büyük bir kısmından sorumlu kuruluştur.⁸

Sosyal boyut açısından mesleki ve teknik eğitime olan gereklilik sosyal bir varlık olmasının doğal bir sonucudur. Birey, mesleki yeterliliğini geliştirerek ve toplumsal işbirliğine katılarak, sosyal başarı ve mülkiyet duygusu kazanmakta,

⁸ Uluslararası Çalışma Örgütü, İşçi Eğitimi ve Teknikleri, Ankara, İLO Türkiye Temsilciliği Yayını, 1986, s.15.

kendini yararlı hissetmektedir. İşsiz mesleki ve teknik eğitimden yoksun gençler herhangi bir gruba ait olma duygusu içinde çeşitli akımlara kolaylıkla kapılabilirler.⁹

Mesleki ve teknik eğitim, insangücünü geliştirerek ve alt kaynakların bu eğitim sonucu daha iyi kullanımına sağlayarak ekonomik sürece üretimin artması, verimli doğal kaynak kullanımı açılarından yardımcı Mesleki ve teknik eğitim ulusal kaynakların değerlendirilmesi, bu konuda eğitilmiş insangücünün sağlanması, yatırımların pozitif değerlendirilmesi, ulusal üretimin artması ve işgücü maliyetlerinin ve işgücünün tasarrufu kullanımını sağlar.

Mesleki ve teknik eğitime olan gereksinimler bireysel farklılıklar yönüyle de değişiklik gösterir. Mesleki ve teknik eğitim almak isteyen 13-18 yaş arasında tam gün eğitim gören gençler, orta öğretim sonrası yetişkinler, lise öğrenimini tamamlamamış, iş hayatına atılmış bireyler, çalıştıkları mesleklerde gelişme gereksinimi ile karşı karşıya kalmış yetişkinler ile bedensel, zihinsel, psikolojik arızalar nedeniyle mesleğini kaybeden sorumlu bireylerdir.

Mesleki Eğitim gereksinimine ulusal boyutta bakıldığında, her ulusa göre farklılıklar gösterdiği bir gerçektir. Günümüzde Türk toplumunun en başta gelen eğitim sorunları temel eğitim eksikliği, ortaöğretim düzeyinde teknik insangücü eksikliği ve istihdam sektörü ile eğitim alınan işler arasındaki dengesizliktir.¹⁰

Türk toplumunun en önemli gereksinimi vasıflı teknik insan gücüdür.

Ulusal gereksinimlerin nedenlerini, teknik insangücüne olan ihtiyacı karşılamak, işsizlik sorununu çözmek, mevcut kaynakları optimal değerlendirmek, verimi arttırmak, üretim kapasitesini arttırmak, eğitimde fırsat eşitliği sağlamak, sanayiye güçlendirmek, mesleki danışmanlık hizmetleri sağlamak olarak sıralayabiliriz.

Ulusal çalışma gücünün verimini yükseltmek için ve tüm belirtilen hususların sağlanması, mesleki ve teknik eğitim programlarının geliştirilerek, uygun bireysel gruplara, etkin uygulamalı bir şekilde sağlanması gerekmektedir.

⁹ C.Alkan,H.Doğan,İ.Sezgin, Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları, Ankara, Alkım Yayınları, 1998, s.7.

¹⁰C.Alkan,H.Doğan,İ.Sezgin, Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları, Ankara,Alkım Yayınları, 1998, s.40.

Herkes için eğitim anlayışı ile birlikte eğitimin niteliklerini belirtmek gerekirse; etkin bir eğitim, uygulamalı olarak öğrenme esasına dayalı, iş dünyasındaki gelişmelere paralel olarak değişen koşullara uygun, toplumla uyumlu iş dünyasına düşük, çalışanların büyük çoğunluğunu kapsayacak kapasitede, uzman öğreticilerle, kuramsal bilgilerden çok bilgi ve beceri esasına dayalı, istihdan gereksinimlerine göre hazırlanmış, hayata hazırlayıcı nitelikte olmalıdır.

1-2-1-Mesleki Teknik Eğitim-İstihdam İlişkisi

Gelişmiş ülkelerde dahi, yaşanan çok hızlı teknolojik değişim sonucu ortaya çıkan üstün vasıflı insangücü ihtiyacı, konuyu son derece önemli bir noktaya taşımaktadır. Bu nedenle işgücü piyasası kısa süreli düzeltmelere uygun olmadığından, eğitim süreçleri ve onlara bağlı ekonomik ve sosyal maliyetlerin uzun vadeli olmasından dolayı ülkeler eğitim planlamaları yapmaktadırlar.¹¹

Bu çalışmalar, yaşanan değişimle ilgili olarak uzun vadede işgücü piyasalarında ortaya çıkabilecek talep değişiklikleri göz önünde bulundurulmak suretiyle yapılmaktadır. Aşağıdaki tablo bu amaçla Almanya'da yapılan bir araştırmanın sonuçlarını yansıtmaktadır.

Tablo 1: 1982-2000 Yılları Arasında Vasıf Derecelerine(*) Göre İşgücü Talebinde Ortaya Çıkabilecek Tahmini Değişim

Sektörler	1982			2000			Değişim		
	I	II	III	I	II	III	I	II	III
Üretim & Tamir	38	61	1	24	74	2	-45	4	36
Depolama ve Ulaşım	43	57	0	31	68	1	-42	5	—
Temizlik, Otelcilik ve Restoran	63	36	0	49	48	3	-22	31	—
Perakende Satış	22	73	3	8	87	5	-62	12	65
Büro Hizmetleri	22	75	3	12	78	10	-48	2	245
Araştırma-Geliştirme ve Yöneticilik	10	66	24	2	70	28	-67	47	64
Hizmet Sektörü	20	46	34	15	38	47	-11	-4	67
Toplam	32	60	8	20	65	15	-39	9	71

(*)-Vasıf Dereceleri:I Mesleki Nitelik Sahibi Olmayan, II Mesleki Nitelik Sahibi Olan, III Akademik Nitelik Sahibi Olan

Kaynak:Numan Kurtulmuş,Sanayi Ötesi Dönüşüm, İstanbul, İz Yayıncılık, s.150.

¹¹ Ahmet Ünsür,Mesleki Eğitim ve Mesleğe Yöneltilme, Sakarya, Önder Yayınları, 1998, s.11.

Tabloya göre, gelecek yıllarda iş piyasalarında mesleki teknik bilgi ve beceriye sahip, yüksek vasıflı işgücüne talebin yoğun bir şekilde artacağı görülmektedir.

Değişimden tüm dünya ülkeleri etkileneceği için, neticeler onlar için de geçerlidir. İşgücü arzının işgücü talebine yakın hatta eşit olduğu ülkelerde dahi eğitim düzeyi, özellikle mesleki eğitim düzeyi istihdamın çehresini ortaya koymaktadır.

Eğitim yatırımlarından milli ekonomiler için azami yarar sağlanabilmesi için yetiştirilen fertlerin en uygun noktada istihdam edilmeleri gerekir ¹²

Ülkemizde eğitim-istihdam ilişkisi tablo'da görülmektedir.

Tablo2: 1993 Yılı Türkiye'de İşsizlerin Eğitim Durumu

Eğitim Düzeyi	Toplam (%)	Erkek (%)	Kadın (%)
Okur-Yazar Olmayan	3,33	3,2	3,44
Okur-Yazar	3,79	3,4	3,44
İlkokul Mezunu	48,16	52,71	37,4
Ortaokul	11,72	12,39	10,15
Orta Dengi Meslek Okulu	0,5	0,7	1,9
Lise	20,74	16,75	30,08
Lise Dengi Meslek Okulu	5,45	5,4	5,36
Yüksek Okul veya Fakülte	6,2	4,5	9,96

Kaynak : DİE, Hane Halkı İşgücü Anketi Sonuçları (Ekim 1994),Ankara

Tablo 2'de görüldüğü gibi, ülkemizde işsizlerin büyük çoğunluğunu (%48,16) ilkokul mezunları (eğitim düzeyi düşük) oluşturmaktadır. Daha sonra %20,74'lük oranla istihdama yönelik eğitim vermeyen, sadece yüksek öğrenime yönelik programlar uygulayan genel liselerin mezunları gelmektedir. Bunların yanında,

¹² Kurtkan Amiran, **Eğitim Yolu ile Kalkınmanın Esasları**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayın no:388 ,1977,s.90.

yükseköğrenimli işsizler %6.2'lik dikkat çekici bir oranla karşımıza çıkmaktadır. Meslek liseleri mezunları ise, eğitim düzeyleri itibariyle en az işsizlik riski taşıyan (% 5.45- grubu oluşturmaktadır.

Ortaya çıkan tablo ülkemiz açısından eğitim-istihdam ilişkisini ortaya koymakla birlikte, eğitim sisteminin ülke ihtiyaçlarına göre yeniden yapılandırılması zarureti de açıkça ortaya koymaktadır. Türkiye'de işgücünün meslek dalları itibariyle dağılımında ileri seviyede eğitim görmüş elemanlara talep giderek artmaktadır. En hızlı gelişme gösteren meslek dalları en fazla eğitilmiş eleman istihdam eden alanlar haline gelmiştir. Eğitim ve istihdam ilişkisinin sağlıklı bir şekilde tesisi kaynak ve zaman israfını önleyecek, kalkınma hızını arttıracaktır¹³

1-2-2 -Mesleki Teknik Eğitim-Verimlilik İlişkisi

Verimliliğin muhtelif tanımları yapılmıştır. Ancak en yaygın olanı; "Üretime katılan üretim araçları ile üretimden elde edilen hasıla oranı"olarak yapılan tanımlamadır.

Tanımdan anlaşılacağı üzere, üretimden azami hasılaya elde edebilmek maksadıyla input-output oranlaması sonucu tesbit edilebilen prodüktivite, üretim vasıtalarına ve bunlar içinde en önemli etken olan emek unsuruna bağlı bulunmaktadır. Çünkü emek faktörü diğerleri üzerinde de son derece etkindir.

Emeğin etkinliğini şu faktörler tayin etmektedir:

- 1- Fiziki gücü,
- 2- Fikri gücü,
- 3- Gönül gücü.

Emeğin fiziki gücünü; sağlık, gıda, barınma, gelir durumu vb.şartlar tayin etmektedir.Emeğin gönül gücünü; iş ortamı dahilinde hasıl olan psikolojik durumu, işi benimseyip benimsememesi tayin eder. Bu, çalışma ortamının fiziki yapısından, çalışanların kendi aralarında ve yöneticileri ile aralarındaki ilişkilerinden vb.

¹³ Nur Serter ,İstihdam ve Gelişme, İstanbul, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayın no:540, 1993, s.98-99.

etkilenen bir neticedir.Emeğin fikri gücüne ise, sahip olduğu genel kültür ve eğitim seviyesi tayin eder. Burada en önemli etken olarak karşımıza iş gücünün vasıf seviyesini yükseltmeyi amaçlayan "mesleki eğitim" çıkmaktadır.¹⁴

ABD'de yapılan araştırmalarda ise, dört yıllık ortaöğretimin işçi gelirine, aynı imkanlardan yoksun olanlara nisbetle %14'lük bir ilave getiri sağladığı tesbit edilmiştir.

Son yıllarda belirgin bir şekilde ortaya çıkan Japon başarısının en önemli nedeni, mesleki ve teknik eğitime verilen önemden başka bir şey değildir. Mc.Kinsey tarafından yapılan ve ABD, Japonya ve AB karşılaştırmasının yapıldığı bir araştırmaya göre; Japonya'da 5 sanayi imalat sektöründe (otomobil, oto yedek parçası, elektrikli eşya, metal, çelik-, ABD 4 sektörde (bilgisayar, işlenmiş gıda, sabun-deterjan, bira- önemli verimlilik artışı olmasına rağmen, AB ülkelerinde verimlilik artışı gerçekleşmediği tesbit edilmiştir. Bu neticenin ortaya çıkmasında en önemli faktör olarak "mesleki ve teknik eğitim" durumu gösterilmektedir¹⁵

TİSK tarafından 1975-1992 döneminde imalat sanayii bazında AB ile Türkiye arasında işgücü verimliliğini tesbit amacıyla yapılan bir araştırmada ülkemiz açısından 1/6-1/7'lik bir geri kalma durumu tesbit edilmiştir

Bu durumun en temel nedeni olarak, nitelikli işgücü oluşturulması konusunda kıyaslanan ülkelere nazaran elde bulunan zengin işgücü kaynaklarının harekete geçirilememiş olması görülmektedir.

İyi eğitilmiş vasıflı işgücü istihdam edildiği alanda belirgin bir şekilde verimlilik artışına neden olmakla kalmamakta, milli gelir artışı, dolayısıyla ekonominin gelişmesini sağlamaktadır.

Eğitimi sanayileşmeyi ,sanayileşmenininde eğitimi ön plana çıkardığı bilinen bir gerçektir Sanayi ötesi toplum, bilgi toplumu olma çabasındaki günümüz dünyasında eğitim konusu daha da önemde arzetrektedir.

Ancak, günümüzde ileri teknoloji ile üretimin yaygınlaştırılması işgücünün yapısında değişimlere neden olmakta, işgücü talebi orta vasıflı eleman yerine ileri

¹⁴ Ahmet Ünsür, *Mesleki Eğitim ve Mesleğe Yöneltilme*, Sakarya, Önder Yayını , 1998, s.11.

¹⁵ Sezer Mavituncalı, "Verimlilik Eğitim İlişkisi ve Önemi", *MESS, Mercek*, Yıl:1, Sayı:4, Ekim 1996, s.16.

düzeyde genel eğitim görmüş , istihdam edilmek istediği alanda da üstün becerileri kendisine kazandırılmış mesleki eğitilmiş elemanlara yönelmektedir.

Sanayideki değişimler endüstriyel ilişkiler açısından eğitimin önemini arttırmakta ,mesleki eğitime ise genel eğitim yanında ayrı bir alan olarak gereklilik duymaktadır.

Bilgi ve becerinin ön plana çıktığı günümüz koşullarında artık tek başına sermaye, hatta teknoloji de verimliliğin artırılması için kafi gelmemektedir.Çünkü sermaye ve teknolojinin verimliliğe yarar ve zararı ancak onu kullanan kişinin yeteneğine ve kullanma amacına bağlıdır.

1-3-Üretim Sistemlerine Paralel Olarak Mesleki Teknik Eğitimin Oluşumu

Eğitim kuram ve uygulamaları, insanın toplumdaki yeri tarihte, çağın üretim sistemleri ve toplumun kültürel özellikleri ile etkilenmiş, her gelişim döneminde çağdaş mesleki ve teknik eğitim sisteminin oluşumuna neden olan etmenler oluşmuştur.

Çağdaş mesleki ve teknik eğitim, insanın binlerce yıllık çalışma ve deneyimlerinin teknolojinin gelişimine paralel olarak günümüz şartlarına uygulanmasının bir sonucudur.

Uygarlık geliştikçe eğitim de birçok aşamalar geçirmiş, üretim sistemlerinin sürekli gelişimi ile yeni düzenlemelerden geçmiştir.

Uygarlığın gelişimine paralel olarak değişen üretim sistemleri mesleki yaşamı ve toplumsal yapıyı doğrudan etkilemiştir.

İlk üretim türü aile sistemidir. Derebeylik sistemi ile belirli araziler belirli kişilerin kontrolündedir ve tek başına bütünlük taşımamaktadırlar. Her bölge kendi ihtiyacını, üretici ünite niteliğindeki aileler arasındaki iş bölümü esasına göre karşılar. Meslek ailede bireyden bireye devredilir, bilgi ve beceriler kuşaktan kuşağa aktarılarak sağlanır.

Gereksinimler ve artan zenginlik kentlerin üretim kapasitelerini arttırmış. Bunun sonuçları yeni uzmanlık alanlarını oluşturmuştur. Dış ticaret gelişmiş, bunun sonucunda kentler arası zanaatkarların önemini artmış ve rekabet başlamış ve çıraklık sisteminin gelişmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Çıraklık, kalfalık ve ustalık aşamasından oluşan bir meslek yapısı ortaya çıkmıştır. Sistem deneme-yanılma yöntemiyle, taklit esasına dayalı önceden saptanmış sonuçlara ulaşmayı amaçlayan bir sistemdir.

Üretim sistemi olan loncalar, tüccar ve zanaatkarların geliştirdikleri organizasyonlardır. Toplumda ekonomik gücü sağlarlar. Bu kuruluşlar o çağlarda eğitim olanağı sağlamaktadır, uygulanan teknikler el becerisine dayalıdır. Belli standartlar yoktur.

Zaman içinde tüketimin artması, işgücünü denetleme zorluğu, üretim ve işgücünü tekellerinde tutma isteği ve devletle olan ilişkilerin bozulması, usta olabilme güçlüğü ve sermayenin belli kişilerde tutulmak istenmesi ile 16. yüzyılda sistemde çökme işaretleri görülmeye başlanmıştır.

16.yüzyıldan sonra sermaye ve tüccarlar sınıfının gelişmesi ekonomik ve sosyal değiştirmelere yol açmıştır. Loncalar bu devirde geleneksel yöntemlerine bağlı kalmışlardır. Bu tür üretim verimli ve ucuz olmadığından sermaye sınıfı loncalar dışında yeni işçiler çalıştırma yolları aramaya başlamıştır. “Ev işletmeleri sistemi” denilen sistemde çalışanlar ve işverenler ayrı bir grup oluşturmakta ve para karşılığı emek şeklinde hammadde ve makinalar iş veren tarafından sağlanarak sadece emeğin karşılığı olan para ev üyelerine verilmektedir.

Sermaye sahipleri çalışanları ev üretiminden daha verimli bir çalışma ortamına sokmuş ve fabrika sistemi gelişmiştir.

Bu sistemde üretim için gerekli teçhizatlar sermaye sahibinin kontrolü altına girmiştir. Ulusun güvenlik maddeleri ihtiyaçları ilk sırada üretilmiş, genel gereksinim maddelerinin yerine bu maddeleri üretimine daha çok önem verilmiştir.

Zamanla üretim hız ve kalitesi önem kazanmıştır. Sanatkarlar, yevmiyeli işçi durumuna girmiş işverenin işçiye karşı sorumluluğu ücret ile sınırlandırılmıştır.

1760’larda İngiltere’de üretimde makinenin kullanılmaya başlamasıyla endüstri devri başlamış

19. yüzyılın başlarında meydana gelen yeni endüstriyel icatlarla ulusların ekonomik durumlarında köklü değişimler meydana gelmiştir. Böylece Endüstriyel devrimle birlikte, çalışanların yeni koşullara uyum gereksinimi ortaya çıkmıştır. Birinci endüstriyel devrim olarak nitelendirilen “Fabrika üretimi sistemi” yeni teknolojik gelişmeler sonrası yerini “otomasyon”a bırakmıştır.¹⁶

İlk makinanın üretimde yer almasıyla başlayan devirde seri üretimin otomatik işlemler yoluyla çalışması sağlanmış ve insana gereksinim göstermeyen mekanizma sistemi anlamında kullanılan bir üretim düzeni olarak görülmüştür.

Otomasyondaki iletişim ve kontrol mekanizmalarının bilgisayarda geliştirilmesi sonucu “saybernasyon” üretim başlamıştır. Kendi kendini kontrol eden makinalar sistemi niteliğinde olan sistemin üretim, istihdam ve teknik eğitim üzerinde köklü değişiklikleri olmuştur.

Endüstri Devriminin Etkileri:

Endüstri devrimi; meslek ve teknik eğitimi büyük ölçüde direk olarak etkilemiştir. Aile eğitsel ve üretici işlevini tamamen kaybetmiş, hükümetler eğitim konusunda daha etken ve işlevsel olmak zorunda kalmışlardır. Okullar aile ve meslek kurumlarının görevlerini yüklenmiş. Eğitim kavramı “Fakirler için eğitim”den “Herkes için eğitim” anlamına dönüşmüştür. Bu dönemde geleneksel mesleki ve teknik eğitim boyutlarını etkileyen köklü değişimler meydana gelmiştir.

Fabrika sisteminin gelişmesi, çalışanlar arasında işbölümü ve uzmanlaşma, sosyal hareketlilik, endüstride hareket ve gelişme, mesleki becerilerin gelişmesini sağlamış, sistem kavramının benimsenmesi, artan bağımsızlık, iş ve yaşam arasındaki bağın kopması, çalışma saatlerinin azalması, zorunlu öğretim süresinin uzaması ve buna bağlı olarak öğrenci nüfusundaki değişim ve gençler arasında işsizliğin artması endüstri devriminin sonucu olarak meydana gelmiştir.

¹⁶ C.Alkan,H.Doğan,İ.Sezgin,Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları, Ankara, Alkım Yayınları , 1998, s.22.

Yaşam ve çalışma koşulları, insanların beklenti ve görüşlerini değiştirmiştir. İş ve istihdam için istenen özellikleri öğrenim koşullarını arttırmış ve bu da daha kapsamlı ve ileri düzeyde örgütlenmiş bir mesleki ve teknik eğitim sisteminin gelişmesine neden olmuştur.¹⁷

¹⁷ C.Alkan,H.Doğan, İ.Sezgin,Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları, Ankara, Alkım Yayınları, 1998, s.24.

İkinci Bölüm

Mesleki ve Teknik Eğitim Sistemleri, Programları,

Çeşitliliği ve İçeriği

2-1-Türk Milli Eğitim Sistemindeki Mesleki ve Teknik Eğitim

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile şekillenen Türk Milli Eğitim Sistemi içinde mesleki ve teknik örgün öğretim yapan okullar, 4 ayrı genel müdürlük yönetiminde faaliyet göstermekte ve hem mesleğe, hem de yüksek öğrenime öğrenci hazırlayan programlar uygulamaktadır. Bunlar :

- Erkek Teknik Öğretim Okulları,
- Kız Teknik Öğretim Okulları,
- Ticaret ve Turizm Öğretimi Okulları,
- Din Öğretimi Okulları'dır.

2-1-1-Erkek Teknik Öğretim Okulları

1933 yılında "Erkek Teknik Öğretim Müdürlüğü" bünyesine alınan Erkek - Teknik Öğretim Okulları 1992 yılından bu yana 3797 Sayılı Kanun'la kurulan "Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı eğitim öğretim kurumları olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Genel müdürlük 1933-1992 arası çeşitli isimler altında fonksiyonlarını icra etmiştir. Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'nün, Milli Eğitim Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki 3797 Sayılı Kanun'un 13.maddesi çerçevesinde belirlenmiş görevlerinden bazıları şunlardır:

Teknolojik gelişmelere paralel olarak ülkemiz endüstrisinin orta kademe teknik insangücü ihtiyacını nitelik ve nicelik yönünden karşılayacak tedbirleri almak ve bu konuda ilgili kuruluşlarla işbirliği yapmak Endüstriyel teknik eğitime yönelmiş gençlere ve yetiştiklere, Milli Eğitimin temel ilkelerine, endüstrinin ihtiyaçlarına uygun olarak ve milletlerarası standartlarda teknik eğitim verilmesini sağlamak,

Endüstriyel teknik öğretim okul ve kurumlarında yönetici ve öğretmen olarak görev yapanların görevleri ile ilgili bilgi ve becerilerini, yurt içi ve yurt dışında düzenlenecek hizmet içi eğitim faaliyetleri ile çağdaş teknoloji seviyesinde geliştirmek amacıyla gerekli tedbirleri almak,

Ülkedeki gelişmeleri ve ihtiyaçları dikkate alarak, yatırım ilan ve programlarını hazırlamak, planlanan yatırımları takip ederek sonucunda yeni okullar ve meslek bölümleri açmak, mevcut okullarda mahalli ihtiyaçlara göre yeni programlar hazırlamak ve uygulamak,

Mezunların, yetişme amaçlarına uygun olarak, iş alanlarına geçiş ve uyumlarını sağlayacak imkanların araştırmasını, sonuçlarının değerlendirilmesini ve bu konuda ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılmasını sağlamak.¹⁸

1923/1924 öğretim yılında mesleki ve teknik liselerin tamamında bulunan öğrenci sayısı genel liselerde bulunan öğrencilerin iki katını (2558/1241) oluşturmakta iken, 1996/1997 öğretim yılında ortaöğretim kurumlarına devam eden 2.225.342 öğrencinin %43.7'si mesleki ve teknik liselere, geri kalan %56.3'lük bölüm ise genel liselere devam etmiştir. Mesleki-teknik liselere devam eden öğrencilerin %40.1'lik bölümünü Erkek Teknik Öğretim Okulları öğrencileri oluşturmuştur.

1996/1997 öğretim yılı itibariyle ortaöğretim kademesinde okullaşma oranı %54.7 olarak gerçekleşmiş, bunun %30.8'ini genel liseler, %23.9'unu mesleki ve teknik liseler oluşturmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarına göre mesleki ve teknik öğretim okullarında genel liselere göre olumsuz bir gelişme sürecine girilmiş olmasına karşın, son yıllarda bu alanda özellikle ayrı bir konumu olan Erkek Teknik Öğretim Okulları'nda önemli sayısal gelişmelerin ortaya çıktığı görülmektedir.¹⁹

Son 5 yıllık süre içinde Endüstri Meslek Liselerinde (EML) okul sayısı olarak bir azalma görülmektedir. Bunun başlıca nedeni; EML binalarında bazılarının, bünyesinde EML programının da uygulandığı Çok Programlı Liseler'e (ÇPL)

¹⁸ MEB,Endüstriyel Teknik Öğretim Okul ve Kurumları, ,Ankara,Milli Eğitim Basımevi,1997,s.17-18.

¹⁹ Ahmet Ünsür,Mesleki Eğitim ve Mesleğe Yönelme, Sakarya,ÖnderYayını, 1998,s.76.

verilmesidir. Bu okullarda son 5 yıl içinde; program türü sayısında %23.5'lik, öğrenci sayısında %9.3'lük, öğretmen sayısında ise %6.6'lık bir artış sağlanmıştır.

ÇPL'ler ise, bünyelerinde uyguladıkları 21 adet Erkek Teknik Öğretim, 6 adet Kız Teknik Öğretim, 4 adet Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüklerince tesbit edilen programlar ile yaygınlık kazanmaktadırlar.

Teknik Liseler'de son 5 yıllık süre içinde; okul sayısında %22.1'lik, program türleri sayısında %52.9'luk bir artış, öğrenci sayılarında ise %12.8'lik bir azalış görülmektedir.

Anadolu Meslek Liselerinde son 5 yıllık dönemde okul sayısı itibarıyla 6 katlık, program türü sayısında %169.2'lik, öğrenci sayısında ise %252'lik dikkat çekici bir artış gözlenmektedir.

Anadolu Teknik Liselerinde ise, aynı süre içinde okul sayısında %136.7, program türü sayısında %125, öğrenci sayısında %112.6'lık bir artış ortaya çıkmıştır.

Endüstriyel Teknik Okullar içinde, son yıllarda özellikle Anadolu Meslek Liseleri ve Anadolu Teknik Liselerinde önemli ölçüde sayısal gelişmeler mevcuttur.

Endüstriyel teknik öğretim kurumlarında eğitim, öğretim, yönetim ve üretim hizmetlerinin daha sağlıklı ve verimli bir şekilde yürütülmesinin, özellikle uygulamalı meslek eğitiminin özelliğine ve çağın eğitim teknolojisine uygun makina, techizat, araç-gereçlerle donatılmış fiziki ortamlarda yapılabileceği bir gerçektir.

Bu nedenle maliyeti yüksek bir eğitim türü olan endüstriyel mesleki eğitim için oluşturulan ortamlardan azami derecede istifade edilme yoluna gidilmelidir.

Bu amaçla son yıllarda "tam yıl tam gün eğitim" uygulaması başlatılmıştır. EML öğrencilerinin 10 ve 11.sınıflarda haftada 3 gün işletmelerde olması, okulda bulunan derslik ve atölyelerin daha geniş bir öğrenci kitlesine hizmet verebilmesine imkan sağlamaktadır.

Son yıllarda (1980-1996- Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinin %5 ile %7 arasında değişen kısmı Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'ne tahsis edilmiştir

Ülkemizde 1985 yılından bu yana, endüstriyel teknik öğretimi kalitatif ve kantitatif açıdan geliştirmek ve ileri ülkeler düzeyine çıkarabilmek amacıyla, kalkınma planları hedefleri doğrultusunda, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından dış kaynaklı kredilerle desteklenen bir takım projeler başlatmıştır.

Çalışma hayatına nitelikli ara insan gücü yetiştirmek amacıyla, maliyeti en yüksek eğitim türünde eğitilmiş Anadolu Meslek Liseleri, Anadolu Teknik Liseleri, Teknik Liseler, Endüstri Meslek Liseleri ve Çok Programlı Liseler mezunlarının mesleki alanlara değil, yükseköğretime, hatta yetişmiş olduğu alan dışındaki yükseköğretime yönelmekte olduklarıdır. Bu eğilim, yıllardan beri devam etmekte ve yatırımların büyük ölçüde boşa gitmesine, kaynak israfına yol açmaktadır.

Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı endüstriyel okulların yaklaşık 2/3'lük bölümünde döner sermaye sistemi mevcuttur. Sistem, okulların üretkenliklerini arttırmakta, sağlanan kaynakla gelişim ve modernizasyonuna büyük ölçüde katkı sağlamaktadır.

Endüstriyel teknik öğretimin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması, topluma tanıtılması, okul ve işletmelerde yapılan meslek eğitiminin genel olarak değerlendirilmesi, öğrencilerde araştırma ve yarışma bilincinin geliştirilmesi amacıyla 1990/1991 öğretim yılında 7 meslek alanında başlatılan "Beceri Yarışması" 1995/1996 öğretim yılında 12 meslek alanında yaygınlaştırılarak uygulanmış ve yarışmalara 81.294 öğrenci katılmıştır. Endüstriyel teknik öğretimin en önemli özelliği işletmelerde yapılan uygulamalı meslek eğitimidir. Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu çerçevesinde yapılan işletmelerde beceri eğitimi programına, 1995/1996 öğretim yılında endüstriyel teknik öğretime devam eden 58.056 öğrenci 17.961 işletmede, 16.513 usta öğreticinin nezaretinde katılmıştır.²⁰

²⁰ MEB, TBMM 1997 Yılı Bütçe Raporu, Ankara, Milli Eğitim Basımevi, 1997, s.53.

2-1-2-Kız Teknik Öğretim Okulları

1933 yılından bu yana Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde değişik isimlerle anılan -ayrı bir birim bünyesinde faaliyet gösteren Kız Teknik Öğretim Okulları; "Çağımızın ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmelerine uygun olarak, ülke endüstrisine ve aile ekonomisine katkıda bulunacak şekilde çeşitli yörelerin ihtiyaçları da gözönünde bulundurularak, çağdaş bilim ve teknolojiadaki metodları bilen, yorumlayan, kullanan ve geliştiren, orta düzeyde meslek elemanı yetiştiren eğitim kurumlarıdır .

Bu okullar;

- Anadolu Kız Teknik Liseleri,
- Kız Teknik Liseleri,
- Anadolu Kız Meslek Liseleri,
- Kız Meslek Liseleri,
- Çok Programlı Liseler'den oluşmaktadır.

Mazisi Cumhuriyet öncesi döneme kadar uzanan Kız Teknik Öğretim Okulları'nın sayısal olarak gelişiminin yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Okul türü olarak son 5 yıllık süre içinde, okul sayısında %158.3'lük, öğrenci sayısında %260.4'lük oranda artışla en büyük gelişme Anadolu Kız Meslek Liselerinde görülmüştür. Bunun yanında Kız Meslek Liselerinde; okul sayısında %10.8'lik, öğrenci sayısında %37.4'lük bir artış ortaya çıkmıştır. Kız Teknik Liseleri sayısal olarak kayda değer bir gelişim gösteremezken, Anadolu Kız Teknik Liseleri öğrenci sayısında 5.2 katlık bir düşüş söz konusudur.

Ülke genelinde bulunan mesleki ve teknik örgün öğretim kurumları öğrencilerinin %10.1'lik bir bölümünü Kız Teknik Öğretim Okulları oluşturmaktadır.

Bu okullarda; tekstil endüstrisi, besin endüstrisi, giyim endüstrisi, yapı endüstrisi, bilgi teknolojisi alanı, kültür varlıklarının korunması, çiçekçilik sektörü, endüstri tasarımı, geleneksel Türk el sanatları, seyahat endüstrisi, hizmet sektörü ana başlıklarında toplam 40 program türü uygulanmaktadır.

Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü; 21.yüzyılın koşullarına, değişik bölgelerdeki eğitim ihtiyaçları ve istihdam imkanlarına uygun yeni eğitim modelleri oluşturmak amacıyla birtakım projeler yürütmektedir.

Bunlardan bazıları;

- Bölgesel Düzeyde Kadın İşgücünü İstihdama Hazırlama Projesi (5 yıl süreli proje, pilot olarak tesbit edilen bazı Kız Teknik Öğretim Okullarında uygulamaya konulmuştur),

- Alman Teknik Yardım Projesi (İstanbul Rüştü Uzel Anadolu Hazır Giyim ve Deri Hazır Giyim Meslek Lisesinde, Alman Hükümetinin desteği ile Tekstil ve Deri Hazır Giyim Sanayii'nde ihtiyaç duyulan alt ve orta kademe kadroların eğitimi amacıyla başlatılmıştır),

- Yaygın Mesleki Teknik Eğitimi Geliştirme Projesi (Kız Teknik Öğretimi ile ilgili bölümü),

- Üreten Kadın Projesi,

- Türk Standart Kadın Beden Ölçü Dizilerini Tesbit Projesi,

- Cezaevlerindeki Kadın ve Çocukların Mesleki Eğitimi Projesi,

- Yöre Eğitim Projesi uygulamaya konulmuştur.²¹

Bunların yanında;

- İstanbul Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği (İHKİB) ile Milli Eğitim Bakanlığı İHKİB Kültür Merkezi Kurulması Protokolü,

- Triko Sanayicileri Derneği (TRİSAD) ile İstanbul / Zeytinburnu Örme ve Konfeksiyon Meslek Lisesinin Kurulması ve Geliştirilmesi Protokolü,

- İstanbul Yemek Sanayicileri Derneği (İYSAD) ile Milli Eğitim Bakanlığı Mithatpaşa Gıda Teknolojisi Meslek Lisesi'nin Kurulması ve Geliştirilmesine Dair İşbirliği Protokolü imzalanmıştır.

Kız Meslek Liselerinin hazır giyim, nakış, el sanatları, grafik, seramik ve kuaförlük bölümleriyle, Anadolu Kız Meslek Liselerinin bilgisayar bölümü

²¹ MEB, Kız Teknik Öğretimde Gelişmeler, Ankara, Milli Eğitim Basımevi, 1993, s.21-25.

öğrencileri arasında ülke genelinde "Beceri Yarışması" düzenlenmesine 1995/1996 öğretim yılında başlanmış, iki aşamalı olarak yapılan yarışmaya 220 okul, 6683 öğrenci katılmıştır²²

2-1-3-Ticaret ve Turizm Öğretimi Okulları

1933 yılından bu yana Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde ayrı bir birim denetim ve gözetiminde yürütülen Ticaret ve Turizm Öğretimi faaliyetleri, 30 Nisan 1992 tarih ve 3797 Sayılı MEB'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında'ki Kanun'a göre kurulan Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.

Ticaret ve Turizm Öğretimi Okulları; "Ülkenin ticaret, turizm, muhasebe, bilgisayar, maliye, pazarlama, bankacılık, kooperatifçilik, sekreterlik, emlak komisyonculuğu, borsa hizmetleri, sigortacılık, mahalli idareler ve iletişim gibi alanlarda, kamu ve özel sektörün ihtiyaç duyduğu yabancı dil bilir nitelikli insan gücü yetiştiren öğretim kurumlarıdır. Öğrenciler bu öğretim kurumlarında hem mesleğe, hem de yüksek öğretime hazırlanmaktadır

Bu okullar ;

- Ticaret Meslek Lisesi,
- Çok Programlı Lise,
- Akşam Ticaret Meslek Lisesi,
- Anadolu Mahalli İdareler Meslek Lisesi,
- Anadolu Ticaret Meslek Lisesi,
- Anadolu Dış Ticaret Meslek Lisesi,
- Anadolu Sekreterlik Meslek Lisesi
- Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi,
- Anadolu İletişim Meslek Lisesi,
- Anadolu Aşçılık Meslek Lisesi'nden ibarettir.

²² MEB, TBMM 1997 Yılı Bütçe Raporu Ankara, Milli Eğitim Basımevi, 1997, s.56-57.

Ticaret ve Turizm Öğretimi Okulları içinde 1992-1995 yılları arasında; okul sayısında %150, öğrenci sayısında %155.6'lık artışla en dikkat çekici gelişmeyi Anadolu Ticaret Meslek Liseleri göstermiştir.

Bu gelişmeyi Anadolu İletişim Meslek Liseleri ile Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri izlemektedir. Ancak, hala Ticaret Meslek Liseleri, Ticaret ve Turizm Öğretimi Okulları içinde okul ve öğrenci sayıları itibarıyla en önemli yere sahip olmaya devam etmektedirler.

Akşam Ticaret Meslek Liseleri ise, 1995/1996 öğretim yılından itibaren yeni öğrenci alınmamak suretiyle kapatılma sürecine girdiğinden tabii olarak sayısal bir düşüş göstermektedir.

Ticaret ve Turizm Öğretimi Okullarında; Anadolu Ticaret Meslek Liseleri ve Anadolu Dış Ticaret Meslek Liseleri dışındaki bütün okul türlerinde, 3308 Sayılı Kanun gereği lise son sınıfta haftada 3 gün (Anadolu Aşçılık Meslek Liseleri ile Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinde mesleğin gereği olarak Nisan-Eylül ayları arası) mesleğe uygun işyerlerinde beceri eğitimi uygulamaları yapılmaktadır.

1995/1996 öğretim yılında 54645 öğrenci işletmelerde mesleki eğitime katılmıştır²³

Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü'ne tahsis edilen bütçe'nin Milli Eğitim Bakanlığı bütçesine oranı 1990 yılında %3.7 iken, bu oran 1995 yılında %2.1'e düşmüştür.

1994 yılı itibarıyla 186 Ticaret Meslek Lisesi, 15 Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi, 1 Anadolu Aşçılık Meslek Lisesi ve 1 Anadolu Ticaret Meslek Lisesi olmak üzere 203 okulda döner sermaye uygulaması mevcuttur.

Bunların yanında, Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü'nce finansmanı Dünya Bankası tarafından sağlanan veya ikili anlaşmalar çerçevesinde yürütülen bir takım proje çalışmaları devam etmektedir.

²³ MEB, Ticaret ve Turizm Öğretimi, Ankara, Milli Eğitim Basımevi, 1996, s.61.

2-1-4-Din Öğretimi Okulları

İmam-Hatip Liseleri, 430 Sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun 4.maddesi ve 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 32.maddesi hükümlerine uygun olarak; imamlık, hatiplik ve Kur'an Kursu öğreticiliği gibi dini hizmetlerin yerine getirilmesi ile görevli elemanları yetiştirmek üzere ortaöğretim sistemi içinde hem mesleğe, hem de yüksek öğretime hazırlayan programların uygulandığı öğretim kurumlarıdır.

Din Öğretimi Okulları;

- İmam-Hatip Liseleri,
- Anadolu İmam-Hatip Liseleri,
- Çok Programlı Lise (ÇPL Bünyesinde),
- Ağırlıklı Yabancı Dil Programı Uygulayan İ.H.L'dir.

Buna göre tüm programları ile 1992-1997 yılları arası İmam Hatip Liselerinde; Okul sayısında %20.4, öğrenci sayısında ise %69.9'luk bir artış ortaya çıkmıştır.

İmam-Hatip Liseleri ile ilgili olarak 1980 yılında yapılan bir araştırmaya göre; mezunlardan kendi mesleğine uygun bir istihdam alanı seçenlerin %28, kendi alanında bir yükseköğrenim programına kaydolanların ise %36'lık bir oran oluşturduğu tesbit edilmiştir.

Ayrıca 1992 yılında Din Öğretimi Genel Müdürlüğü tarafından İmam-Hatip Liseleri mezunlarının mesleğe yönelme oranı %50 olarak açıklanmıştır²⁴.

Yukarıda belirtilen mesleki örgün eğitim kurumları yanında, 1996/1997 öğretim yılında 19 özel mesleki ve teknik lisede 2.266 öğrenci öğrenim görmüştür. Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki bazı bakanlıklara bağlı olarak hizmet veren mesleki öğretim kurumları da mevcuttur.

²⁴ Ahmet Ünsür, Kuruluşundan Günümüze İmam Hatip Liseleri, İstanbul, Önder Yayını, 1996, s.203.

2-2- Mesleki Teknik Eğitim Programları, Çeşitliliği ve İçeriği

Mesleki ev teknik eğitim programlarının kapsamı, amaçlara uygun olarak, iş analizlerine dayalı olarak geliştirilen öğretim envanterinden seçilir. Program kapsamı, öğrenci ihtiyaçlarına ve yetişkinlik seviyesine uygunluk, karmaşıklık, öğrenmeye temel oluşturma, mevcut imkanlar, süre, tekrarlanma sıklığı tutarlılık ve maliyet gibi ölçütler yönünden kontrol edilmelidir.

Amaçlara uygun olarak seçilen program kapsamı, ünite ölçeğinde gruplandırılmalıdır. Kapsamının gruplandırılmasında, programının özelliklerine göre değişik yaklaşımlar kullanılabilir. Mesleki ve teknik eğitimde, program kapsamının gruplandırılmasında iş, proje, deney, temel işlemler, temel kavramlar, hizmet türü, malzeme türü, makine ve cihazlarla öğrenci ihtiyaçları araç olarak kullanılabilir.²⁵

Kapsamın ünite ölçeğinde gruplandırılması bütünlük, ilgi, ihtiyaç, ileri öğretim temel oluşturma, mevcut kaynaklara uygunluk ve amaçlar yönünden kontrol edilmeli ve gerektiğinde gruplandırmada düzeltme yapılmalıdır.

Başarılı bir eğitimin temel şartlarından birisi planlamadır. Ünite öğretim planının temel unsurları, amaçlar, kapsam, öğretme-öğrenme sürecinde izlenecek strateji, değerlendirme ve eğitim araç malzemeleri olarak özetlenebilir. Ünite amaçları, ölçülebilir davranışları, bu davranışların gerçekleşme şartlarını ve davranış standartlarını tanımlamalıdır. Ünite planlaması, değerlendirme sonuçlarına göre değiştirilip, yeniden düzenlenmelidir. Ölçme araçları ünite yeterli amaçlarında tanımlanan davranışları ölçebilecek güçte olmalıdır.

İş, devinsel işlemlerin öğretilmesinde bir araçtır. İşlemlerin öğretiminde kullanılacak eğitim amaçlı işler, belirli ölçütlere göre seçilmeli, basitten karmaşıklığa doğru sıralanmalıdır. Devinsel işlemlerin sıralanmasında, güçlük derecesi, diğer işlemlere temel oluşturma, öğrenci yetişkinlik seviyesine uygunluk ve uygulama sıklığı gibi ölçütler kullanılır. İşlem sıralamasında, iş analizinin ihtiyaçlara uygunluk testi sonuçlarından da yararlanılmalıdır.²⁶

²⁵ İlhan. Sezgin, Mesleki ve Teknik Eğitimde Program Geliştirme, Ankara, Gazi Büro Yayınevi, 1994, s.3.

²⁶ İlhan. Sezgin, Mesleki ve Teknik Eğitimde Program Geliştirme, Ankara, Gazi Büro Yayınevi, 1994, s.216.

Bilim, teknoloji ve ekonomik hayattaki değişimler becerili ve teknik insangücüne ihtiyaç ortaya çıkarmıştır bu ihtiyaca göre değişik mesleki eğitim programları ortaya çıkmıştır. “Meslek eğitim karşılıklı etkileşim içerisinde olan iş, insan ve eğitimden oluşan üç boyutlu bir bütündür”. İşin ve eğitim sürecine katılacak fertlerin ihtiyaçlarının değişmesi eğitim programlarını amaç, kapsam ve metod yönünden etkilemekte ve değişmesine sebep olmaktadır.

2-2-1-Endüstriyel Meslek Eğitimi

Endüstriyel meslek eğitiminin temel amacı, endüstrinin ihtiyacı olan insan gücünü yetirtmektir. Tarımsal modernleşme ve gelişme, endüstrileşme, ihracatla endüstri eğitime olan talebi arttırmıştır. Eğitim talebinin artması ile birlikte bu talebin karşılanabilmesi, örgün ve yaygın endüstriyel mesleki eğitime, insan gücünün verimliliğini yükseltmeyi ve teknolojik değişmelere uyumunu sağlamayı amaçlayan geliştirme ve uyum kurslarının bir sistem bütünlüğü içerisinde planlanmasını ve uygulanmasını gerektirmektedir.

Cumhuriyet döneminde endüstriyel mesleki eğitimde tam zamanlı okula dayalı bir gelişim modeli izlenmiştir. Endüstriyel meslek okullarının Cumhuriyet dönemi kuruluş aşamasında başlıca amaçları şunlar oluşturmuştur.

1. Meslek okulları ile çevreye yeni teknolojiler götürmek ve çevrenin endüstriyel gelişmesine yardım etmek.
2. Kurulması tasarlanan endüstriyel kuruluşlara nitelikli işgücü yetiştirmek.
3. Endüstriyel meslek okulları kuruluş aşamasındaki amaçlarını gerçekleştirmiş ve ülke kalkınmasına değerli hizmetler yapmıştır.

Türkiye’nin ulaşmış olduğu ekonomik, sosyal ve teknolojik seviye, endüstriyel mesleki eğitim ihtiyacında önemli değişiklikler yapmıştır. Ülkemizin beceri ve teknik insangücü ihtiyacını nitelik ve nicelik yönünden karşılamak amacıyla mesleki eğitim sistemimiz, 5. 6. 1986 tarihli 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile yeniden düzenlenmiştir. Günümüzde endüstriyel mesleki eğitimin başlıca amaçları şunlardır;

1. Mecburi ilkokul öğretiminden sonra bir st öğrenim kurumuna devam etmeyen bir işyerinde çalışarak meslek öğrenmeye çalışan belirli yaş grubundaki gençliği sistemli ıraklık eğitimi ile işe ve hayata hazırlamak.

2. Ortaöğretim ağı gençliğini, tam zamanlı ve okul-endüstri işbirliğine dayalı endüstriyel mesleki eğitim kurumları ile işe, hayata ve yüksek teknik eğitime hazırlamak.

3. Çıraklık ve ortaöğretim dönemi mesleki eğitim çağını geçirmiş veya bu süreçlere hiç girmemiş genç ve yetişkinleri meslek kursları ile endüstriyel görevlere hazırlamak.

4. Endüstride alışan işgücünün verimini artırmak ve teknolojik yeniliklere uyumunu sağlamak için geliştirme ve uyum kursları düzenlemek

5. Geliştirme ve uyum kursları düzenleyerek, endüstride çalışan iş gücününün verimini artırmak ve teknolojik yeniliklere uyumunu saęlamak²⁷

2-2-2-Ticaret Ve Turizm Meslek Eğitimi

Ülkemizde ticaret meslek eğitimin gelişim süreci endüstriyel mesleki eğitim ile benzerlikler göstermiştir. Osmanlı İmparatorluğunda meslek okulları hareketi çerçevesinde ticaret eğitimi yaptırın mesleki okullarıda kurulmuştur.

Cumhuriyet döneminde ticaret meslek eğitiminde de tam zamanlı meslek okuluna dayalı bir gelişme modeli kabul edilmiştir. B umodel 3308 sayılı ıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunun yürürlüğe girdiği 1986 yılına kadar uygulanmıştır. İşletmelerde meslek eğitimi uygulamasına ticaret, otelcilik ve turizm alanında da 1986 yılında başlanılmıştır. Ticaret liselerinin bir kısmında, otelcilik ve turizm meslek lisesinin bütününde bu uygulama yapılmaktadır. Uygulama ilkeleri endüstriyel meslek eğitimi ile aynıdır. Ticaret ve turizm meslek eğitiminin başlıca amaçları şunlardır:

1. Ortaöğretim ağı gençliğini, tam zamanlı ve okul-iş hayatı işbirliğine dayalı ticaret, otelcilik ve turizm mesleki eğitim kurumlarıyla ticaret, banka, sigorta, otel

²⁷ C.Alkan, H.Doğan, İ.Sezgin, *Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları*, Ankara, Alkım Yayınevi, 1998, s.108-110.

ve turizm sektörleri ile iş hayatında muhasebe, maliye, pazarlama, büro hizmetleri, resepsiyon vb. ara kademe yetişkinlik gerektiren mesleklere, hayata ve yükseköğretime hazırlamak.

2.Ortaöğretim çağını geçirmiş istihdam için gerekli asgari mesleki yeterliklere sahip olmayan yetişkinleri, meslek kursları ile iş hayatında geçerliliği olan görevlere hazırlamak.

2-2-3-Mesleki Ev Ekonomisi Eğitimi

Ailenin refah seviyesinin yükselmesi için kadının, üretici duruma getirilmesi ev çalışma hayatına daha etkin şekilde katılması yönünde güçlü bir eğilim vardır. Genç kız ve kadınların aile ve toplumsal rollerini günümüz ihtiyaçlarına göre yapabilecek şekilde eğitmeleri ev ekonomisi eğitimi ile mümkündür.

Genç kız ve kadınların aile ve toplum içerisindeki rollere hazırlamakla görevli ev ekonomisi meslek eğitiminin başlıca amaçları şunlardır:

1. Ortaöğretim çağı genç kızları, ev ekonomisi temel mesleki eğitimiyle gelecekte ev içerisinde yapacakları rollere ve hayata hazırlamak.
2. Ortaöğretim çağı genç kızlara, iş hayatında geçerliliği olan ve kadının özelliklerine uygun bir işe girebilmek için gerekli temel mesleki yeterlikler kazandırmak.
3. Eğitim sisteminden ayrılmış ev ve toplumsal rolleri için gerekli davranışlara sahip olmayan genç kız ve kadınlara, yaygın eğitimle bu rollerin gerektirdiği davranışları kazandırmak.
- 4.Türk geleneksel el sanatları ve giysileri üzerinde incelemeler yapmak, günümüz ihtiyaçlarına göre geliştirmek, üretmek yurt-içinde ve yurtdışında bu ürünleri tanıtmak.

2-2-4-Tarım Meslek Eğitimi

Tarımda çalışan insangücünün modern tarım teknolojisine uyumunun sağlanmasının, tarım gelişme hedeflerinin gerçekleşmesinde ağırlıklı bir yeri vardır. Modern tarım teknolojisinin verimli olarak uygulanabilmesi için becerili

insangücünün nitelik seviyesinin yükseltilmesi şarttır. Tarım meslek eğitimine, nitelikli insangücünün yetiştirilmesinde, yeni tarım tekniklerinin uygulanmasında ve tarımda çalışan insangücünün yeniliklere uyumunun sağlanmasında önemli görevler düşmektedir.

Türkiye'nin tarım meslek eğitiminin köklü bir geçmişi ve zengin bir tecrübe ve bilgi birikimi vardır. Tarım eğitiminin günümüz şartlarına göre yenilenmesi tarımsal gelişimimize önemli katkı sağlayabilir.

Meslek eğitiminin en eski uygulama aşamalarının başında tarım meslek eğitimi gelmektedir. Tarım alanındaki bilimsel ve teknolojik gelişmeler nitelikli insangücüne olan talebi yükseltmektedir. Geleneksel sına ve yanılma yöntemiyle kazanılan bilgi ve beceriler modern tarım teknolojisinin kullanımı için yetersiz kalmaktadır. Endüstri ve hizmetler sektöründe olduğu gibi tarım sektöründe de insangücünün modern tarım teknolojisine göre yetiştirilmesine ihtiyaç vardır. Tarımsal gelişmede ileri aşamalara ulaşmış ülkelerde insangücünün eğitim seviyesi yüksektir. Ülkemizin sahip olduğu büyük potansiyele rağmen, tarımda verim düşüktür. Ürünün niteliği istenilen seviyede değildir. Tarımsal üretimin artırılması, ürünün çeşitlendirilmesi ve niteliğin yükseltilmesi ile insangücünün niteliğinin artırılması arasında olumlu ve yüksek bir ilişki vardır.

Ülkemizde tarım meslek eğitiminin başlıca amaçları özetle şunlardır;

1. Tarımsal modernleşmenin gerektirdiği nitelikli ara kademe insangücünü yetiştirmek.
2. Tarımda çalışan insangücünün yeni teknolojilere uyumu için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmak.
3. Eğitim sürecinden ayrılmış, modern tarım teknolojisini uygulayabilmek için gerekli bilgi ve becerilere sahip olmayan yetişkinleri kısa süreli kurslarla tarım sektöründe istihdama hazırlamak.
4. Tarımda çalışan işgücüne, boş zamanlarını tarım dışı üretimde değerlendirebilmesi için yeni bilgi ve beceriler kazandırmak.

2-2-5-Sağlık Meslek Eğitimi

Sağlık hizmetlerinin gerektirdiği hekim dışındaki yardımcı sağlık personelinin yetiştirilmesi sağlık meslek eğitiminin görevidir. Hızlı nüfus artışı, koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması, yardımcı sağlık personeli ihtiyacını artırmaktır.

Sağlık hizmetlerinde tıp cihazlarının kullanımının yaygınlaşması yardımcı sağlık personeli ile ilgili mesleklerde yeni uzmanlık alanları ortaya çıkarmaktadır. Etkili ve yaygın sağlık hizmeti, hekim kadar mesleğinde modern tıp biliminin gereklerine göre yetişmiş yardımcı sağlık personeli ile mümkündür.

Mesleki sağlık eğitiminin, Milli Eğitim Genel Amaç ve Temel ilkelerine uygun olarak gerçekleştirilmesi görevi geleneksel olarak Sağlık Bakanlığı'na verilmiştir. Bu görev son olarak Sağlık Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile yenilenmiştir. Sağlık meslek eğitimi, anılan Bakanlık dışında tıp fakülteleri ve S.S. K. hastaneleri içerisindeki sağlık meslek liselerinde de yapılabilmektedir.

Sağlık hizmetlerinin niteliğinin ve etkinliğinin yükseltilmesinde, yurt düzeyine yaygınlaştırılmasında nitelikli sağlık personeline önemli görevler düşmektedir. Sağlık hizmetleri bir ekip çalışmasını gerektirir. Yardımcı sağlık personeli bu ekibin önemli bir unsurudur.

Sağlık meslek eğitiminin başlıca amaçları özetle şunlardır:

1. Sağlık hizmetlerinin gerektirdiği ara kademe yardımcı sağlık personeli yetiştirmek.
2. Yardımcı sağlık personelinin, sağlık bilimlerinde ve teknolojiye uyumunu sağlamak ve verimliliğini arttırmak.
3. Yetişkinleri, sağlık hizmetlerinde sınırlı mesleki yeterlilik gerektiren görevlere yaygın mesleki eğitime hazırlamak.²⁸

²⁸ C. Alkan, H. Doğan, İ. Sezgin, *Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları*, Ankara ,Alkım Yayınevi, 1998, s.115.

2-3- Çıraklık, Teknisyen Ve Yetişkinler Eğitimi

Mesleki ve teknik eğitim sistemleri incelenen ülkelerin mesleki ve teknik eğitim programlarının en az sekiz yıllık zorunlu eğitime dayalı olarak geliştiği gözlenmiştir. Meslekler hakkında bilgi verme, meslek alanlarını tanıtıcı çalışmalar yapma ve öğrencinin meslek seçmesine yardım etme eğitimin kapsamı içindedir.

Zorunlu eğitimi tamamlayan ve meslek öğrenmek isteyen bireyler çıraklık, gündüz ve akşam mesleki-teknik liseler, endüstri ile ortaklaşa yürütülen kubaşık programlar gibi çeşitli yollarla meslek öğrenebilirler. Bazı ülkeler çıraklık yoluyla, bazıları ise okul yolu ile eleman yetiştirmeyi tercih etmektedir. Diğer bazı ülkelerde hem çıraklık ve hem de okul yolu paralel olarak yürütülmektedir.

Bütün ülkelerde çıraklık, mesleki teknik ve yüksek öğretim kurumları arasında geçiş olanakları sağlanmıştır. Çıraklık ve meslek lisesi birbirini tamamlayan iki eğitim sistemi olarak kabul edilmektedir. Meslek lisesi temel becerileri vererek, çıraklık süresini kısaltmaktadır. Meslek lisesi temel becerileri vermekte, uzmanlaşma ise çıraklık sistemine bırakılmaktadır. Çıraklığı tamamlayan genç, akşam kursları yarı zamanlı okul veya açık öğretim yolu ile okula devam ederek teknisyen olabilmektedir. Teknisyenlerin, yüksek öğrenime devam ederek mühendis gibi profesyonel eleman olabilme imkanları hızla yaygınlaşmaktadır. Genel ve mesleki eğitim arasında geçmiş yüzyıllardan gelen katı kalıpların ortadan kalkmakta olduğu izlenmektedir.

Mesleki ve teknik eğitim kurumları ile iş hayatı arasında gençlerin eğitime katkılarda bulunacak biçimde sorumluluk esasına dayalı bir işbirliği mevcuttur. Her ülkede mesleki ve teknik eğitim endüstri ile bütünleşmiş vaziyettedir. Mesleki standartlar, elemanlarda aranacak yeterlilikler, öğretmenlerin özellikleri vb. birçok noktada okul ve iş hayatı ortak sorumluluklar almaktadır.

Mesleki ve teknik eğitim sisteminde çalışan öğretmenler;

1. Genel kültür,
2. Meslek dersleri,

3. Atölye öğretmenleri olarak üç grupta toplanabilir.

Her üç grup öğretmenin öğrencilerini yetiştirdikleri meslek alanlarını tanımaları zorunludur. Genel kültür ve meslek derslerinde ele alınan konularla, öğrencilerin atelye çalışmaları arasında ilişki kurulmasına büyük önem verilmektedir. Meslek derslerini okutacak öğretmenlerin gerekli öğrenimi tamamladıktan sonra üç yıl endüstri tecrübesine sahip olmaları gerekir. Atelye öğretmenleri endüstri tecrübesi bulunan ustalar arasından seçilir ve belirli bir süre öğretmenlik formasyonu eğitime devam ederek yetiştirilir genellikle beş yıllık endüstri tecrübesi aranır.²⁹

2-3-1-Çıraklık Eğitimi

Ülkemizde geleneksel çırak yetiştirme sistemini günümüz endüstrisinin nitelikli işgücü ihtiyacını karşılayacak şekilde yeniden düzenleme yönünde çeşitli teşebbüsler olmuştur. Çıraklık eğitimini düzenleyen ilk kanun T.B.M.M. de 1973 yılında kabul edilmiştir. Ancak bu Kanun Cumhurbaşkanı'nca veto edilmiştir. 507 sayılı kanuna tabi işyerleri ile 5590 sayılı kanuna göre kurulmuş olan meslek kuruluşlarına üye işyerlerinde çalışan çırak, kalfa ve ustaların mesleki eğitimi, 20 Haziran 1977 tarihli 2089 sayılı Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu ile ilk defa düzenlenmiştir. Kanun, çıraklık eğitimini esaslarını, çıraklığa giriş şartlarını, eğitim süresini, sınavları, çıraklara eğitim süresince ödenecek ücreti, sözleşme esaslarını, çırağın ve işverenin görevlerini ve sorumluluklarını tespit etmiştir.

Kanun uygulamasında karşılaşılan temel güçlük, çırakların iş kazaları ve meslek hastalıklarına karşı sigorta ettirilmesi olmuştur. 2089 sayılı kanunla çıraklık, kalfalık ve ustalık eğitimi görevi Milli Eğitim Bakanlığına verilmiştir.³⁰

3308 sayılı “Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu” Türk Mesleki Eğitim Sistemi’ni yeniden düzenlemiştir. Kanun işgücünün mesleki eğitiminde üç temel yaklaşımı kabul etmiştir. Bu yaklaşımlar şunlardır:

1. Çıraklık eğitimi,
2. Örgün mesleki eğitim

²⁹ C. Alkan, H. Doğan, İ. Sezgin, *Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları*, Ankara, Alkım Yayınevi, 1998, s.171.

³⁰ M.Fatih Uşan, *Çıraklık Sözleşmesi*, Konya, Mimoza Yayınları, 1994, s.35.

3. Meslek kursları

Kanunla yapılan düzenlemelerle bir iş yerinde çalışan 12-18 yaş grubundaki gençlere çıraklık eğitimi ile düzenli meslek eğitimi hizmeti verilmesi hedeflenmektedir.

3308 sayılı “Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu” örgün ve yaygın meslek- teknik eğitimi bir sistem bütünlüğü içerisinde düzenlenmiştir.

Meslek Kademeleri:

3308 sayılı Kanunla becerili işgücünün meslek kademeleri aday çırak, çırak, kalfa ve usta olarak tespit edilmiştir. Gelişmiş çıraklık sistemlerinde, çıraklık eğitimi 9 ila 10 yıllık temel eğitime dayalı olarak düzenlenmektedir. İleri teknolojinin yaygın olarak kullanıldığı ülkelerde çıraklık eğitiminin ortaöğretime dayalı olarak düzenlenmesi yönünden kuvvetli bir eğilim vardır

Kanunda çırak bir öğrenci olarak kabul edilmiş ve çıraklık sözleşmesi esaslarına göre bir meslek alanında mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını iş içerisinde geliştiren kişi olarak tanımlanmıştır. Çıraklık eğitime giriş için firdin, 14 yaşını doldurmuş, 19 yaşından gün almamış olması; en az ilköğretim okulu mezunu olması; bünyesi ve sağlık durumunun göreceli mesleğin gerektirdiği işleri yapmaya uygun olması gerekmektedir. Ağır, tehlikeli ve özellikleri olan meslekler için çıraklık eğitime girişte bu şartlara ilaveler yapılabilmektedir.

Kalfalık, çıraklıktan ustalığa geçişte bir ara meslek kademesidir. Kalfa, bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını kazanmış ve bu meslekle ilgili iş ve işlemleri ustanın gözetimi altında kabul edilebilir standartlarda yapabilen kişidir. Bu meslek kademesi çıraklık sistemlerinde yer almakta ve kalfalık seviyesine ulaşmış kişi becerili işçi olarak kabul edilmektedir. Türk çıraklık sisteminde kalfalık ünvanı çıraklık dönemi sonunda yapılan meslek teorisi ve meslek becerisi sınavlarında sağlanan başarı ile kazanılmaktadır.

Becerili işgücünün en üst meslek kademesidir. Usta üretim ve hizmet sürecinin verimli ve kaliteli olmasında kritik bir öneme sahiptir. Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanununda usta, bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve alışkanlıklarını kazanmış

ve bunları mal ve hizmet üretiminde iş hayatında kabul edilebilecek standartlarda uygulayabilen; üretimi planlayabilen; üretimde karşılaşılabilecek problemleri çözümlileyebilen; düşüncelerini yazılı, sözlü ve resimle açıklayabilen; üretimle ilgili ipratik hesaplamaları yapabilen kişi olarak tanımlanmıştır. Kanunun 30. maddesine göre ancak, ustalık belgesine sahip olanlar veya bunları işyerlerinde çalıştıranlar bağımsız işyeri açabilirler. Ustalık belgesine sahip olanların bağımsız işyeri açabilmeleri için 18 yaşını tamamlamaları gerekmektedir.

Çıraklık eğitimi, okul ile işyerlerinin işbirliğine dayalı bir mesleki eğitim şeklidir. Mesleğin gerektirdiği beceriler, çırağa işyerinde kazandırılır. İşyerinin çıraklık eğitiminde sorumluluğu çırağa düzenli beceri eğitimi yaptırmaktadır. Bu eğitim usta öğretici tarafından gerçekleştirilir. Eğitimin etkinliği ile usta öğreticilerin mesleki ve pedagojik yeterlikleri arasında müsbet ve yüksek bir ilişki vardır. Gelişmiş çıraklık eğitim sistemlerinde usta öğreticilerinin önemli rolleri vardır. Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu, çırakları işyerlerinde beceri eğitimi yaptıracak kimselerin usta öğretici yeterliğine sahip olmalarını temel bir şart olarak kabul etmiştir. Kanun, usta öğreticiyi “ustalık yeterliğini kazanmış, aday çırak, çırak, kalfa ile meslek lisesi öğrencilerinin işyerlerindeki eğitiminden sorumlu, meslek eğitimi tekniklerini bilen ve uygulayan kişi” olarak tanımlamıştır. Bu tanım iki temel özelliği kapsamaktadır. Usta öğretcinin yanında tanımlanan ustalık ve iş pedagojisi yeterliliklerine sahip olması gerekmektedir.³¹

Çıraklık eğitimi programlarının türleri, kapsamaları ve süreleri sistemin özelliklerine ve iş hayatının ihtiyaçlarına göre farklılıklar göstermektedir. Gelişmiş endüstri toplumlarında çıraklık eğitiminin dayandığı asgari eğitim kademesi 9-10 yıllık temel eğitimidir. Temel eğitimi tamamlayan genç 16 yaşa ulaşmaktadır. Fertlerin ilgi ve yetenekleri dikkate alınarak düzenlenen, kapsamlı bir mesleki rehberlik hizmeti ile güçlendirilen temel eğitimi başarı ile tamamyana öğrencilerin meslek seçmeye ilişkin kararlarının isabetlilik derecesini yükseltmektedir.

³¹ C. Alkan, H. Doğan, İ. Sezgin, **Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları**, Ankara ,Alkım Yayınevi , 1998, s.174.

Çıraklık eğitimi kapsamına alınan program sayısı, programların kapsam ve süreleri iş hayatının ihtiyaçlarına göre değişmektedir. Bilinen ve teknolojinin gelişmesi işe daha karmaşık bir özellik kazandırmaktadır. İş hayatında bazı mesleklere olan talep giderek azalır iken, bazı mesleklere olan talep artmakta, mesleki yeterlikler farklılaşmakta ve yeni meslekler ortaya çıkmaktadır. İleri teknoloji kullanımının yaygınlaşması, eğitim programlarını derinden etkilemektedir. Zihinsel yetenekler, eğitim programlarında daha çok önem kazanmaktadır. Dar bir meslek alanında aşırı uzmanlaşmaya yönelik programlar giderek terk edilmektedir. Çırak eğitimi yapılan mesleklerin birleştirilmesi yönünde güçlü bir eğilim vardır. Meslek kademelerine göre ülkemizde uygulanan eğitim programlarının genel özellikleri şunlardır:

İlk öğretim mezunu, 14 yaşını tamamlamış 19 yaşından gün almamış bir işletmede çalışarak meslek öğrenmekte olan gençlerin çıraklık eğitim programlarına devam etmeleri mecburidir. Çıraklık eğitiminde temel amaç, fertleri kalfalık seviyesinde yetiştirmektir. Çıraklık eğitimi 4 gün işletmede beceri eğitimi, 1 gün okulda genel ve meslek eğitim ilkesine dayanmaktadır. Okuldaki eğitim süresinin yüzde kırkı Türkçe, matematik ve sosyal bilgiler derslerine, yüzde altmışı ise teknik resim, meslek resmi ve meslek bilgisi derstlerine ayrılmaktadır. Çıraklık eğitim süresi mesleklerin özelliklerine göre 3-4 yıldır. Eğitim, kalfalık imtihanın başarıyla tamamlanması ile son bulmaktadır.³²

Bu programların amacı, fertleri mesleklerin gerektirdiği bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını iş hayatınca kabul edilen standartlarda bağımsız olarak uygulayabilecek; üretimi planlayabilecek; üretime ilişkin problemleri çözümleyebilecek; sözlü, yazılı ve grafik iletişim becerilerini etkinlikle kullanabilecek; üretim için gerekli hesaplamaları yapabilecek seviyede yetiştirmektir. Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanununun çerçevesinde fertlerin ustalık eğitimi programlarına kabul edilmesi için iki temel nitelikten birisine sahip olması şarttır:

³² Fatih M Uşan, Çıraklık Sözleşmesi, Konya, Mimoza Yayınları, 1994, s.35.

1. Kalfalık imtihanlarını başarı ile tamamlamak,
2. Meslek lisesinden mezun olmak.

Ustalık eğitim programları bir dizi kurs şeklinde düzenlenmiştir. Kursların kapsamaları, türleri ve süreleri yönelik olduğu grubun özelliklerine göre farklılıklar göstermektedir. Ustalık kursları iki ana grupta toplanabilir. Birinci gruptaki kurslar, usta adaylarına küçük işletmelerin yönetimi için gerekli temel yeterlikleri kazandırmayı hedeflemektedir. İkinci grup ustalık kurslarının hedefi ise usta adaylarına ileri seviyede mesleki yeterlik kazandırmaktır. Meslek matematiği, ileri meslek bilgisi, ürün geliştirme, maliyet hesapları vb. kurslar bu grup kapsamı içerisinde. Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu ile meslek lisesi mezunlarına doğrudan ustalık yetkisi verilmesi uygulamasına son verilmiştir. Meslek liseleri mezunlarının da ustalık yetkisini kullanabilmesi, 1 yıllık iş tecrübesi ve ustalık kurslarına devam ettikten sonra açılacak ustalık imtihanlarını başarı ile vermeleri ile mümkün olmaktadır.³³

Finansman, Ücret Ve Sosyal Güvenlik açısından Çıraklık eğitim sisteminde, pratik eğitim ilke olarak işyerlerinde, meslek teorisi eğitimi ise eğitim merkezlerinde yapılmaktadır. Bu uygulama pek çok ülkenin çıraklık eğitim sisteminde yaygın şekilde gözlenmektedir. Büyük ölçekli endüstri kurumları çok sayıda çırak eğitmeleri ve finansman bakımında güçlü olmaları sebebiyle meslek teorisi eğitimini de kendi işletmeleri içerisinde kurdukları eğitim merkezlerinde gerçekleştirmektedirler. Küçük ölçekli işletmelerde ise meslek teorisi eğitimi genellikle Devlete, mahalli idarelere veya meslek odalarına ait eğitim merkezlerinde gerçekleştirilmektedir. Beceri eğitimi çıracı çalıştıran işletmecelerce, meslek teorisi eğitimi ise eğitim merkezlerinin ait olduğu Devlet, mahalli idareler ve odalarca finanse edilmektedir. Türk çıraklık eğitim sisteminde beceri eğitiminin finansmanı işletmecelerce, meslek teori eğitimi ise Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesinden finanse edilmektedir. Devlet Bütçesine ek olarak çıraklık ve meslek eğitiminin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması Çıraklık ve Meslek eğitimi kanunuyla kurulan “Çıraklık Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma fonu”nun

³³ MEB, Çıraklık Eğitimi Mevzuatı, Ankara, Milli Eğitim Basımevi, 1996, s.4

kaynaklarınca da finanse edilmektedir. Fonun ana kaynağını, yıllık beyanname veren gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin hesaplanan gelir ve kurumlar vergilerine ilave olarak Fon'a ödeyecekleri yüzde birlik meblağ oluşturmaktadır. Çırak ve meslek lisesi öğrencilerine kanunda belirtilen esaslara göre beceri eğitimi yaptıran işletmelere, Fon'a ödedikleri mombağın yüzde ellisi teşvik primi olark ödenmektedir. Teşvik primleri ile işletmelerin yaptırdıkları beceri eğitimi bir anlamda fon bütçesinden finanse edilmektedir. Bu detbir çıraklık ve işletmelerde meslek eğitimi uygulamalarının gelişmesinde ve yaygınlaşmasında etkili olmuştur.

Teşvik primleri ile işletmelerde yapılan beceri eğitiminin bir ölçüde finanse edilmesi 3308 sayılı kanunun orjinal bir hükmüdür.³⁴

Çıraklık eğitim sistemlerine çırak öğrencilere mal ve hizmet üretimine yaptıkları katkı dikkate alınarak kanunlarla belirlenen esaslara göre sınırlı bir ücret ödenmektedir. Ücret ödenmesi bir taraftan mal ve hizmet üretimine eğitim sırasında yapılan katkıyı değerlendirmektedir. Ücret düşük gelir grubuna mensup ailelerin çocuklarına eğitim imkanı vermektedir. İşgücüne kazandıran mesleki nitelik, istihdam imkanlarını artırmakta ve sosyal hareketliliği yükseltmektedir. Türk çıraklık sisteminde de çıraklık eğitimi gören aday çırak ve çıraklara yaşına uygun asgari ücretin yüzde otuzunda aşağı olmayacak aylık bir ücret ödenir. Bu hüküm ücretin alt sınırını belirlemektedir. Çıraklara iş performanslarına göre daha yüksek ücrette ödenebilmektedir. Ücretler her türlü vergiden muaf kılınmıştır.

Türk çıraklık eğitim sisteminin diğer çıraklık eğitim sistemlerinden önemli farklılıklarından birisi, çıraklara sağlanan sosyal güvenlikle ortaya çıkmaktadır. Diğer ülkelerde çırakların iş kazaları meslek hastalıkları ve hastalık sigorta primlerinin işletmelerce ödenmesine karşılık, Türk çıraklık sisteminde sigorta primleri Bakanlık Bütçesine konulan ödeneklerle karşılanmaktadır. Sigorta primlerinin Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunuyla Bakanlıkça ödenmeye başlanması çıraklık eğitiminin yaygınlaştırılmasında etkili olmuştur. Sigorta primlerinin Bakanlıkça karşılanması kalfalık imtihanlarının başarıyla verilmesi ile

³⁴ Tali Dinçel, "Çıraklık ve Mesleki Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonunun Kurulması İşleyişi ve Uygulama Problemleri", ORHİM Görüşler Serisi, İstanbul, 1989

son bulmaktadır. Kalfaların iş kazaları, meslek hastalıkları ve hastalık sigorta primleri 506 Sayılı Sigortalar Kanunu hükümlerine göre ödenmektedir. Çıraklara ödenen sigorta primlerinin miktarı asgari ücretle bağlantılı olarak mesleklerin tehlike sınıflarına göre değişiklik göstermektedir.

Çıraklık eğitim sistemlerinde kalfalık ve ustalık ünvanları imtihanla kazanılmaktadır. İmtihanlar kurum il veya eyalet ile ülke seviyesinde düzenlenebilmektedir. Birçok çıraklık eğitim sisteminde, örneğin Alman ve İngiliz sistemlerinde, yetiştirme sistemi ile ölçme ve değerlendirme sistemleri ayrı düzenlenmiştir. İşgücünün mesleki yeterliklerinin geçerli bir ölçme aracı ile tespit edilmesi ve sonucun belgelendirilmesi, meslek standartlarının korunması ve belgelerin iş hayatında kabul görmesi yönünden önemlidir.

Kalfalık ve ustalık imtihanları eğitimi yaptıran kurumlar, Devlet kontrolündeki ölçme ve değerlendirme merkezleri veya ilgili meslek odalarınca yapılabilmektedir. Eğitimin mahalli idarelerce yönelttiği eğitim sistemlerinde, işgücünün ekonomik faaliyetlerdeki önemi dikkate alınarak merkezi idarelerce çıraklık eğitiminin düzenlenmesinde etkili görev alması dikkat çekici bir özelliktir. Ülkemizde kalfalık ve ustalık imtihanlarını düzenleme yetkisi kanunla Milli Eğitim Bakanlığına verilmiştir. Bakanlık bu yetkisini çıraklık eğitim merkezleri aracılığıyla kullanmaktadır. Kalfalık ve ustalık imtihanlarında uzmanlaşmış ölçme ve değerlendirme merkezlerinin henüz kurulamamış olması, ulusal meslek standartlarının geliştirilmesinde güçlük yaratmaktadır. Bu boşluğun “Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi”nce doldurulması planlanmıştır.

Kalfalık imtihanının amacı, kalfa adayının mesleği ile ilgili bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarına iş hayatınca kabul edilebilir seviyede sahip olup olmadığını ölçmektir. İmtihanlar ülkemizde yazılı sözlü ve uygulamalı olarak, çıraklık eğitim merkezleri ölçeğinde meslekle ilgili öğretmen ve esnaf sanatkar temsilcilerinden oluşan komisyonlar tarafından yapılır. Kalfalık belgeleri imtihanı yapan eğitim merkezlerince düzenlenir. İmtihana giriş şartları, imtihan esas ve usulleri yönetmelikle tespit edilmiştir.

Ustalık imtihanlarının amacı, adayların meslekleriyle ilgili bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını mal ve hizmet üretiminde iş hayatınca kabul edilebilir standartlara göre bağımsız olarak uygulayıp uygulayamadığını ölçmektir. Ustalık imtihanlarının hazırlanmasında ve uygulanmasında, kalfalık imtihanlarındaki esas ve usulleri izlenmektedir.

Kalfalık ve ustalık imtihanlarının geçerliliği, kalfalık ve ustalık seviyelerinde iş hayatınca kabul edilebilir standartların ne olduğunun doğru ve anlaşılır şekilde tanımlanmasına bağlıdır. Meslekler ölçeğinde ayrıntılı olarak yapılacak tanımlar imtihanlar, eğitim programları ve uygulamaları, eğitim ortamları vb. gibi eğitim ve öğretimi etkileyen unsurların geliştirilmesi yönünden önemlidir.

Kalfalık ve ustalık imtihanlarını hazırlayacak ve sonuçlarını değerlendirecek uzman bir kurumun bulunmaması, çıraklık eğitim sistemimizin bir eksikliği olarak görülmektedir.

Çıraklık eğitimi okul işletme işbirliği ile gerçekleştirilen bir mesleki eğitimidir. Beceri eğitiminin eğitim planına göre işletmelerde, meslek teorisi öğretiminin eğitim merkezlerinde gerçekleştirilmesi sistemin denetiminin Bakanlıklar, mahalli idareler ve ilgili meslek kuruluşlarının işbirliği ile gerçekleştirilmesini gerektirmiştir. Beceri eğitiminin denetiminde iki temel unsur bulunmaktadır.

1. İşletmelerin çıraklık eğitim kanunlarında yer alan hükümlere uyup uymadıkları.

2. İşletmede yapılan beceri eğitiminin eğitim ve programlarına uygunluğu.

Birinci maddede belirtilen unsurların denetiminde çalışma müfettişleri ile ilgili meslek kuruluşları temsilcileri görevlendirilmektedir. Beceri eğitimin eğitim ilkelerine ve programlara uygunluğu ise yetkili eğitim makamları ve meslek kuruluşlarınca kontrol edilmektedir. Pek çok çıraklık sisteminde benimsenen temel yaklaşımlar bunlardır. Bu temel yaklaşımlardan ülkeler arasında sınırlı farklılıklar gözlenebilmektedir.

Türk çıraklık sisteminde de açıklanan temel denetim yaklaşımları benimsenmiştir. Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanununda çırakların işletmelerdeki beceri eğitiminin denetlenmesiyle Milli Eğitim Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal

Güvenlik Bakanlığına yetki verilmiştir. Çıraklara beceri eğitimi yaptıran işletmelerin kanuna uygunluğu Çalışma ve Sosyal Sigortalar Müfettişlerince periyodik olarak denetlenir. Bu denetimler, çırakların çalışma şartları, ücret sözleşme, usta öğreticilerin mesleki yeterlikleri, izin, işçi sağlığı ve iş güvenliği konuları kapsar. Denetim raporları Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bölge Müdürlüklerine ve İl Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kurullarına gönderilir. İşletmelerin beceri eğitimi yönünden denetimi ise Valilikçe kurulan “İnceleme ve Denetleme Komisyonlarınca” gerçekleştirilir. Bu komisyonlarda mesleki eğitimcilerle birlikte esnaf ve sanatkarlar derneği ile ticaret ve sanayi odası temsilcileri de bulunur. Denetim raporları valilik makamına sunulur. Komisyonların incelemeleri eğitim ortamının uygunluğu, makine araç ve gereç durumu usta öğreticilerin davranışları ve mesleki yeterlilikleri, eğitimin programlara uygunluğu v.b. gibi eğitime ilişkin konuları kapsar. Denetim hizmetlerinin İl ölçeğinde sekreteryaya hizmetleri çıraklık eğitim merkezlerince gerçekleştirilir.

Ülkemizde çıraklık eğitiminin meslek teorisi kısmı Milli Eğitim Bakanlığına bağlı çıraklık merkezlerinde gerçe kurumların denetimi ise Bakanlık ve İl Milli Eğitim Müdürlükleri müfettişlerince yapılır. Bu konuda eğitim sisteminin denetimine ilişkin kuralları geçerlidir.

İşletmelerin Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanununa aykırı fiilleri para ve meslekten geçici men ile cezalandırılır. Mesleki yeterlikleri kanunda belirtilen diploma ve belgelerle tespit edilmeyenlerce açılan işyerleri mahalli mülki amirlerce kapatılır. Bağımsız işyeri açabilmek için teknik lise mezunu olarak mesleğinde en az 1 yıl çalışmış olmak veya ustalık belgesine sahip olmak şarttır. Belirtilen diploma veya belgeye sahip olmadıkları halde bu diploma veya belgeye sahip olanları işyerlerinde çalıştıranlar da bağımsız işyeri açabilirler. Kanunun bu hükmü ile bağımsız işyeri açabilme, mesleki yeterlikle ilişkilendirilmiştir.

Özetlemek gerekirse çıraklık eğitimi, en eski mesleki eğitim yaklaşımlarında nbirdir. Endüstri inkılabı üretim sistemlerinde köklü değişimler yapmıştır. Bilim ve teknolojik gelişmeler, işe daha karmaşık bir nitelik kazandırmıştır. İşin mahiyet değiştirmesi ve genel anlamda ferdi işe hazırlama süreci olarak tanımlanabilecek

mesleki eğitimin amaç, kapsam, metot ve organizasyonunda da değişiklikler yapmıştır. Endüstrileşmiş ülkeler üretim sistemleri ve işte meydana gelen değişikliklere uygun olarak mesleki eğitim sistemlerinde yeni düzenlemeler yapmışlardır. Çağdaş çıraklık sistemleri pek çok endüstrileşmiş ülkede, işgücünün mesleki eğitiminde temel yaklaşımlardan birisi olma özelliğini korumaktadır.

Türkiye’de Cumhuriyet döneminde, mesleki -teknik okula dayalı bir meslek eğitim gelişme modeli kabul edilmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında sınırlı sayıda endüstrinin bulunması böyle bir gelişim modelinin seçiminde temel etken olmuştur. Mesleki-teknik okullar Türk işgücünün yetiştirilmesinde kendilerinden beklenen görevleri başarıyla yapmışlardır. Ülkemizin ulaştığı kalkınma seviyesi, hızlı nüfus artışı, okullaşma oranının henüz çağdaş endüstri ülkeleri seviyesine ulaşmamış olması, ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmeler, Türk mesleki eğitim sisteminde köklü düzenlemeler yapılmasını gerektirmiştir. Geleneksel deneme-yanılma medotuna dayalı, organize olmamış işgücü yetiştirme düzeni emek piyasasının taleplerini karşılamada yetersiz kalmıştır. 3308 Sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu, Türk mesleki eğitimini bir sistem bütünlüğü içerisinde düzenlemiştir. İşgücünün mesleki eğitiminde çıraklık eğitimi, tam ve yarı zamanlı mesleki,teknik okullar ile meslek kurslarından oluşan bir model benimsenmiştir.

Endüstrileşmiş ülkelerde günümüz ihtiyaçlarına uyumlanmış modern çıraklık eğitimi, belirli yaş grubundaki gençlerin mesleki eğitiminde etkinlikle uygulanmaktadır. Çıraklık eğitiminin bir ülkenin mesleki eğitim sistemi içerisindeki ağırlığı, ekonomik, sosyal ve politik sistemlerin özelliklerine, eğitimin dayandığı temel felsefeye, eğitim tecrübelerine ve geleneklerine göre farklılık göstermektedir. AB. ülkeleri içerisinde Almanya en gelişmiş çıraklık sistemine sahiptir. İkili (Dual- sistem olarak isimlendirilen Alman çıraklık sistemi, okul-işletme işbirliğine dayanmaktadır. Mesleki-teknik okulların mesleki eğitim sisteminde çok küçük bir ağırlığı vardır. Çıraklık eğitimi işgücünün mesleki eğitiminde temel yaklaşımdır. Fransız ve İngiliz mesleki eğitim sistemlerinde, çıraklık eğitimi ile mesleki-teknik okullar işgücünün yetiştirilmesinde etkinliklerini korumaktadır. Çıraklık eğitiminde, ferdin beceri eğitiminden işletmeler sorumludur. Meslek teorisi eğitimi ise işletmelerde veya çıraklık eğitim

merkezlerinde yapılmaktadır. Milli, bölgesel ve işletme seviyesinde, bakanlık, işçi ve işveren kuruluşlarının görev ve sorumluluklarında ülkeler arasında farklılıklar gözlenmektedir. İşin giderek daha karmaşık bir nitelik alması, çıraklık eğitiminin dayandığı temel eğitim seviyesini yükseltmekte ve ferdi bir meslek dalında yetiştirme yerine bir grup mesleği kapsayan meslek alanında eğitime eğilimleri güçlenmektedir.³⁵

2-3-2-Teknisyen Eğitimi

Teknisyenlik terimi, günümüzde değişik anlamlarda kullanılmaktadır. Bir kuruluştaki teknisyen olarak tanımlanan kişilerin yaptığı hizmetlerin gerçekte yetişkin işçi seviyesinde olduğu gözlenir iken diğer bir kuruluştaki teknisyen sıfatı bir alanda uzmanlaşmış profesyonel teknik elemanlara verilebilmektedir. Geçmişte endüstride mühendis olarak çalışan teknik elemanların yaptıkları hizmetlerin pek çoğu, günümüzde teknisyen veya teknolog olarak isimlendirilen teknik elemanlar tarafından yapılmaktadır. Gelişmiş endüstrilerde mühendisler araştırma, planlama, proje hazırlama ve geliştirme gibi hizmet alanlarında görevlendirilmekte, bunların uygulanması ise teknisyenler tarafından gerçekleştirilmektedir. Endüstrileşme sürecini henüz tamamlamamış ülkelerde teknisyenlik hizmeti olarak kabul edilen görevlerin pek çoğu mühendisler tarafından yapılmaktadır. Ülkemizde de bu uygulama birçok kurumda gözlenmektedir.

Genel olarak, yaptığı görev aldığı sorumluluk profesyonel teknik elemanla becerili işçi arasında olan kimseye teknisyen denir. Teknisyen, becerili işçiden profesyonel teknik elemana kadar uzanan bir ekibin üyesidir. Bazen becerili işçiyle, bazende profesyonel teknik elemanla birlikte görev yapar. Endüstride teknik alanda görev yapan teknisyen, takımlarla, cihazlarla ve özel olarak geliştirilmiş araçlarla çalışabilir; makina ve diğer üretim araçlarının resimlerini çizebilir; üretimlerini, bakımlarını, çalıştırılmalarını ve kontrollerini yapabilir. Teknisyen üretim ve hizmet süreçlerinde görevini yaparken, fen matematik ve ilgili teknolojiden geniş ölçüde yararlanılabilir. Üretim ve hizmetle ilgili teknik raporlar hazırlayabilir ve önceden planlanmış faaliyetlerin gerçekleşmesine nezaret edebilir.

³⁵ C. Alkan, H. Doğan, İ. Sezgin, *Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları*, Ankara ,Alkım Yayınevi , 1998, s.174.

Becerili işçinin bilinen yöntemleri üretim ve hizmet faaliyetlerinde uygulanmasına karşılık, teknisyen görevini yapar iken yeni teknikleri deneyebilir. Teknisyen, becerili işçinin yaptığı işlemleri yapabilir. Fakat bu işlemlerin yapılışında becerili işçi kadar hızlı olması beklenemez.

Teknisyen Görevleri

Teknisyenin, endüstride yaptığı görevler ülke ve kurum seviyesinde farklılıklar göstermektedir. Teknisyenlik seviyesinde mesleki yeterlik gerektiren görevler de kendi arasında farklılaşmaktadır. Endüstri teknisyenin görevleri ustaya daha yakın olmasına karşılık, mühendislik teknisyeni olarak tanımlanan teknisyenlerin yaptığı görevler ise mühendisi ve bilim adamına daha yakındır.

Bununla birlikte teknisyenlerin yaptığı görevler şu ana gruplarda toplanabilir.

1. İletişim
2. Tasarım
3. İş organizasyonu
4. Ölçme ve Arıza Teşhisi
5. Pratik Çalışma (Servis, bakım, montaj, bv.).
6. Nezaret

Teknisyen yetiştirmeyi amaçlayan eğitim programları, iş hayatının ihtiyaçlarına, programlara kabul edilecek öğrencilerin özelliklerine, izlenen eğitim politikalarına ve ülkenin gelişme seviyelerine göre farklılıklar göstermektedir. Daha önce açıklandığı gibi teknisyen eğitimi, ortaöğretim seviyesinde ve ortaöğretim sonrası 2 yıllık yüksek öğretim seviyesinde yapılmaktadır.

Yaptığı görev ve aldığı sorumluluk mühendis ile becerili işçi arasında olan kimseye teknisyen denir. Teknisyen becerili işçiden mühendise kadar uzanan bir teknik ekibin üyesidir. Teknisyenlik hizmetleri, kendi içerisinde mühendislik ve endüstri teknisyenliği olarak iki temel gruba ayrılmaktadır. Endüstri teknisyenliği

faaliyetleri sınırlı bir iş çevresinde yoğunlaşır iken, mühendislik teknisyenliği faaliyetleri mühendislik alanları ile paralellik göstermektedir.

Teknisyenlik eğitiminin etkinliği ve verimliliği, iş hayatının teknisyen ihtiyacının gerçekçi şekilde tespit edilmesiyle, teknisyenlerin yapacakları görevlerin doğru olarak tanımlanmasıyla ve görevlerin öğretilebilecek unsurları yönünden analiz edilmesiyle yakından ilişkilidir. Teknisyenlik seviyesinde yetişkinlik gerektiren mesleklerin doğru olarak tanımlanabilmesi için yaygın olarak kabul edilen ölçülerle yapılan görevlerin karşılaştırılması yapılmalıdır.³⁶

Program değerlendirmesi, program geliştirme sırasında verilen kararların isabetliliğini ve öğretme öğrenme sürecinin etkinliğini tespit etmek için sürekli veri toplama ve yorumlama sürecidir. Bu tanım, değerlendirmenin sürekliliğine, bir hedefe yönelik olduğuna ve değerlendirmede uygun araçların kullanılması gerektiğine işaret etmektedir. Teknisyen eğitiminin değerlendirilmesi aşamasında başlıca iki temel soruya cevap aranır.

1. Program hedefleri ile gerçekleşen sonuçlar arasında ne ölçüde uygunluk vardır?

2. Yetiştirilen öğrenciler iş hayatının ihtiyaçlarına ne ölçüde uygundur?

Birinci sorunun cevaplandırılabilmesi için program hedefleri ile eğitim süreci sonunda gerçekleşen öğrenci davranışlarının karşılaştırması yapılır. İkinci sorunun cevaplandırılabilmesi için öğrencilerin mezuniyetten sonra iş hayatındaki performanslarının izlenmesi gerekir. Değerlendirme sonuçlarına göre teknisyen eğitiminin amaç, kapsam, metot, öğretim araç ve malzemeleri ile öğretme-öğrenme süreçlerini etkileyen unsurlarla değişiklik ve düzenlemeler yapılır. Teknik eğitimin, bilim ve teknolojiye bağlı değişimlerden etkilenen dinamik özelliği daima hatırlanmalıdır. Öğrenciye kazandırılan davranışların program hedeflerine ve iş hayatının ihtiyaçlarına uygunluğu sürekli değerlendirilir. Değerlendirme, eğitimin etkinliğinin ve verimliliğinin yükseltilmesi için kullanılan bir araçtır.³⁷

³⁶ C. Alkan, H.Doğan, İ. Sezgin, *Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları*, Ankara ,Alkım Yayınevi, 1998, s.189.

³⁷ İlhan Sezgin,*Mesleki ve Teknik Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara,Gazi Büro Kitabevi, 1994,s.220.

2-3-3-Yetişkinler Eğitimi

Çağdaş eğitim kısaca

1. Davranış değişimi,
2. Bireyin kendi yaşantıları yoluyla maksatlı olarak davranışlarını değiştirmesi veya,
3. Bireysel yeteneklerin çeşitli yönden birey ve toplum için en uygun biçimde geliştirilmesi olarak tanımlanabilir.³⁸

Yetişkin; kendisi ve başkaları için sorumluluklar yüklenebilecek bir devreye gelen; kendisi ve başkaları için fonksiyonel bir nitelik kazandığı (üretici olduğu- toplum tarafında kabul edilen kişi olarak tanımlanabilir.

Yetişkinler Eğitimi: Yetişkinler eğitiminin erişmeye çalıştığı genel amaçlar ve bu yolla gerçekleştirmeye çabaladığı temel görevleri kısaca ifade etmek gerekirse: Bu eğitim bireysel mutluluk ve refah sağlamak ve yetişkinleri daha yararlı vatandaşlar durumuna getirmek üzere olanlara:

1. Yeni beceri ve davranışlar kazandırmak.
2. Öğrenme ve yetişme konusunda ilgi kazandırmak,
3. Eğitimleri; inançları ve değer yargılarını gelişen yeni evrensel ve toplumsal konulara uydurma konusunda yardım etmek.
4. Kendilerine yeterli, dinamik ve başarılı duruma gelmelerinde yardımcı olmak için gerekli yaşantıları sağlamayı amaç edindiği söylenebilir.³⁹

Böylece yetişkinler eğitimi sosyal, kültürel ve ekonomik gelişme ve değişme ile bireysel gelişme ve değişme arasında sürekli bir uyum sağlamaya çalışır.

Yetişkinlerin bir eğitim programına katılmaları gönüllülük esasına dayanır,örgün eğitim programını gerçekleştirmek istediği kişisel vetoplumsal amaçlar, geleceğe yöneliktir.Yetişkin eğitim programları işlevsel olmak verimlilikleri yüksek olmak zorundadır,pasif olmaktan hoşlanmaz ,yetişkinlerin

³⁸ C. Alkan, H. Doğan, İ. Sezgin, *Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları*, Ankara ,Alkım Yayınevi, 1998, s.192.

³⁹ İlhan Sezgin,*Mesleki ve Teknik Eğitimde Program Geliştirme*,Ankara,Gazi Büro Yönetimi ,1994,s.208.

çoğunluğu özellikle sosyo-ekonomik durumu düşük olan gruplardaki yetişkinler ihtiyaçları olduğu halde eğitim için bir istemde bulunmazlar. Yetişkin eğitiminde bu hedeflere ulaşmamızı sağlayacak eğitim programlarına ihtiyaç vardır.⁴⁰

Yetişkinler eğitimi her ne kadar son gelişmeler karşısında evrensel düzeyde önemli bir konu haline gelmiş ise de sadece bu çağa özgü bir eğitim değildir. Bugünkü yetişkinler eğitimi kavramı ve uygulamaları uzun bir gelişimin ürünüdür. Köy ve kasaba toplantıları, kitaplıklar teşkil etme kulüpleri kurma, pazar okulları (18. yüzyıl-, mektupla öğretim, üniversite hak eğitim programları, meslek okulları, akşam programları ve diğer çeşitli yöntemler yetişkinler eğitiminin zamanımıza gelinceye kadar geçirdiği aşamalar hakkında bir fikir vermektedir.

Bu değişik veya çeşitli yöntemlerle uzun zamandan beri uygulanmaya gelen yetişkinler eğitiminde genel konularda karşılıklı fikir alışverişinden dini öğretime, çalışan yetişkinlerin mesleki sorunlarına, akademik ve mesleki konulara kadar çok kapsamlı bir öğretim şekli uygulanmıştır. Zamanın sosyal, ekonomik ve diğer gereksinimlerine bağlı olarak zaman zaman bu değişik öğretim alanlarından biri veya diğeri ağırlık kazanmış ve yetişkinler eğitimi programları bugünkü geniş kapsamlı aşamasına ulaşmıştır. Yetişkinler eğitiminin gelişme süresince bu alanda görev yapan örnek kurumlar arasında pazar okulları (Sunday Schools), mekanik enstitüler (Mechanic Institutes), çalışanlar kolejleri “Lyceum” programları ve Türkiye’deki Halk evleri yer almaktadır.

Bu alanda özellikle Türkiye’deki durum incelendiğinde 1865-1874 yılları arasında okuma yazma, din eğitimi ve çırak okulları yoluyla meslek eğitimi konularında faaliyette bulunan Cemiyeti-İslamiye Derneği’ni görmekteyiz. Daha sonra 1908 yıllarında İstanbul’da çeşitli akşam kursları ve konferans faaliyetleri dikkati çekmektedir. 1911’de Türk Ocaklarının, 1928’de Millet Mektepleri ve Halk Okuma Okulları, 1938 ve 1939 da köy kadınları gezici kursları ile Gezici Köy Demircilik ve Marangozluk kurslarının geliştirildiği ve yaygınlaştırılmaya çalışıldığını izlemekteyiz. Ayrıca, özellikle hizmet içi eğitimi yoluyla yetişkinlerin yetiştirilmesini ön gören kanun da (3447 sayılı) 1938 yıllarında yüzden fazla işçi

⁴⁰MEB, Sudi A. Bülbul, Türkiye’de Mesleki Teknik ve Gelir Getirici Yetişkin Eğitim Programlarını İnceleme Projesi, Ankara 1996, s.25.

çalıştıran sanayi kurumları ve Madenen Ocaklarında kurslar açılmasını zorunlu tutmaktaydı.

Bu değişik yöntemlerle, sınırlı ölçüde de olsa yurdumuzda yürütölmeye çalışılan yetişkinler eğitim faaliyetleri genellikle, okuma,yazma, tarım, sağlık, ev ekonomisi yurttaşlık ve çeşitli meslek eğitimi programlarını kapsamaktaydı⁴¹

⁴¹ İlhan Sezgin,Mesleki ve Teknik Eğitimde Program Geliştirme,Ankara,Gazi Büro Yayınevi,1994,s.220.

Üçüncü Bölüm

Türkiye'de Mesleki Teknik Eğitim

3-1-Türkiye'de Mesleki Teknik Eğitimin Tarihi Gelişimi

Mesleki teknik eğitim ulusal düzeyde imparatorluk ve Cumhuriyet döneminde gelişmiştir

3-1-1-İmparatorluk Döneminde Mesleki Teknik Eğitim

Gelişimin başlangıç evresi olan İmparatorluk Döneminde mesleki ve teknik eğitim, eğitim sistemi dışında düşünülmüştür. Diğer toplumlardaki gibi Türk toplumunda da 19. yüzyıla kadar mesleki ve teknik eğitim çıraklık sistemiyle yürütülmüştür. Loncaların sorumluluğunda bulunan bu eğitim gedik usulü ile organize edilmekteydi. Loncalar hükümetle olan ilişkilerini İntisap Ağaları (belediye başkanı) kanalıyla yürütürlerdi. Sistemde ustalık kademesine yükselen kalfalara peştemal kuşatılmaktaydı. Esnaf örgütlerinin mesleki ve sosyal işleri esnaf Şeyhi Kethüda ve ustabaşılar tarafından yürütülmekteydi. Bu yöneticiler esnaf tarafından seçimle göreve getirilmekte ve hükümet onayıyla işe başlamaktaydılar.⁴²

El sanatlarına dayalı bu geleneksel üretim ve eğitim sistemi gelişen endüstriye göre yenilenemeyince sistem hızla gerilemeye başladı.

Eğitime yön veren kişilerin işin eğitsel değerini ihmal etmeleri çıraklık eğitiminin bu dönemde gelişmesini engellemiştir. Çıraklık okulu girişimleri çeşitli nedenlerle sonuçsuz kalmıştır

İmparatorluk ordularının yeni savaş tekniklerine göre çağa uygun eğitilmelerini sağlamak amacıyla ilk mesleki teknik eğitim kurumları ordu bünyesinde kurulmaya başlamıştır. Bir yandan ordu için gerekli subay mühendis ve hekim gereksinimi için yüksek okullar açılırken, diğer taraftan savaş araç ve gereçlerinin üretim ve bakımını yapabilecek teknik personeli yetiştirmek için sanat okulları hızla açılmıştır.

⁴² İlhan Sezgin, Mesleki ve Teknik Eğitimde Program Geliştirme, Ankara, Gazi Büro Yayınevi, 1994, s.35.

1773’de III. Selim tarafından açılan Mühendishanei-Bahri-i Hümayun; ve 1795’de açılan Mühendishanei-Humayun; mesleki teknik eğitim için Fransa’ya 150 öğrencinin gönderilmesi; II Mahmut’un ordu ve askeri okullar için uzmanlar getirtmesi; askeri malzeme üretimi için Zeytinburnu Tophane fabrikalarının kurulması; sanat bilen kura askerlerinin yabancıların yerine askeri fabrikalarda görevlendirilmesi; orduda harp sanayi sınıfı oluşturulması; fabrikaların içinde idadi endüstri alaylarının kurulması, 1908’de Zeytinburnunda “İmalatı Harbiye Nazari Mektebi” adıyla bir sanat okulu kurulması; daha sonra bu okulun adının “Askeri Fabrikalar Müdüriyeti Umumiyesi “Usta Mektebi” olarak değiştirilmesi ve Cumhuriyet dönemine kadar askeri fabrikalara usta ve kalifiye işçi yetiştirmesi gibi girişimler orduda da bu dönemdeki gelişmelerden örnekleridir.⁴³

Avrupa’daki endüstrileşme hareketine karşılık Türk toplumunda da matbaalar, kumaş fabrikaları, Yalova kağıt fabrikası gibi tesisler kurulmak istenmiş, fakat iç ayaklanmalar, kapitilasyonlar ve savaşlar sonucu başarılı olunamamıştır.

Tanzimat döneminde toplumsal yapıda meydana gelen gelişme ve değişimlerin sonucunda ikinci kez endüstrileşmeye gereksinim duyulmuştur. Bu arada Bursa, Midilli, İstanbul, Beyrut, Adana ve İzmir’de çeşitli dokuma ve gıda maddeleri üreten fabrikalar kurulmuştur. Ancak batılı endüstri toplumlarının sahip oldukları ekonomik imtiyazlar ve bunların rekabeti sonucu bu girişimler de olumlu sonuç vermemiştir.

Tanzimatı izleyen yıllarda esnaf örgütünü geliştirmek ve dış pazarlarla rekabet edebilmek için yerli endüstriyi geliştirmek üzere bazı önlemler alınmıştır. Meslek adamlarını okullarda yetiştirme, yerli ürünleri halka tanıtmaya, sergi açma ve şirket kurma gibi girişimler bu önlemlerden bazılarıdır. 1862’de Sultan Ahmet’te açılan büyük sergi ve yerli endüstriyi islah için kurulan endüstri komisyonu da bunlar arasındadır. Ancak 1839-1864 yılları arasındaki yirmibeş yıllık dönemde sürekli çabalara karşın olumlu sonuç alınamamıştır.

Tanzimattan sonra hükümet ve idare adamlarını yetiştirmek için yeni öğretim kurumları ile ekonomik kalkınmayı gerçekleştirecek elemanları yetiştirecek mesleki-teknik okulların açılmasını öneren devlet adamları olmuştur. Bunlar

⁴³ Ahmet Ünsür, *Mesleki Eğitim ve Mesleğe Yönelme*, Sakarya, Önder Yayımları, 1998, s.45.

arasında, elçilik ve nazırlık görevlerinde bulunmuş Sadık Rıfat Paşa (1807-1857) ilgili makamlara rapor ve tasarılar vermiştir. “İdare-i Hükümetin Kavaidi Esasiyesi” adlı eserinde ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesi için elsanatları ve endüstride çalışacak elemanları yetiştirmek üzere okul açılmasını önermiştir.

1857’de kurulan “Maarif Nezareti Nizamnamesinde” mesleki okul ve programlara yer verilmekle beraber uygulamalarda bu konuda kayda değer bir gelişme olmamıştır. 1869 Maarifi Umumiye Nizamnamesiyle”de mesleki ve teknik öğretimin sadece yüksek kısmı bu bakanlık sorumluluğuna verilmiştir.

Diğer taraftan, ondokusuncu yüzyılın ikinci yarısı ile yirminci yüzyılın başlarında erkek teknik öğretim, kız teknik öğretim ve ticaret öğretim alanlarında bazı okulların açıldığı görülmektedir. Bu okulların öncülüğünü, muhtemelen Sadık Rıfat Paşanın fikirlerinden yararlanarak, Mithat Paşa yapmıştır.

Mithat Paşa ilk olarak 1861’de İslahane adıyla Niş’de bir okul açmıştır. Sonraları, 1864’de Ruscuk ve Sofya’da 1868’de İstanbul’da ilk erkek teknik öğretim okullarının temeli atılmıştır. Mithat Paşayı izleyen ilgili Valiler’de Halep-Trablusgarb, Diyarbakır, Kastamonu, İzmir ve Konya’da benzer girişimlerde bulunmuşlardır.

Kız teknik öğretim alanında da yine Mithat Paşa ilk ıslahheneyi 1865’de Rusçuk’ta açmıştır. Onu takiben Ahmet Vefik Paşa İstanbul’da Üsküdar’da (1878), Yedikule’de (1869), Aksaray’da (1879) ve Çağaloğlun’da (1879), okul açmıştır. Zamanın Ticaret Nazırı Suphi Paşa da 1883 de “Hamidiye Ticaret Mektebi Alisi” adıyla ilk ticaret okulunu açmıştır.

İslahhane komisyonlarınca yönetilen bu kurumlarda bugünkü anlamda planlı ve programlı bir eğitim yoktur. 1913’de 120 numaralı Umumiye Vilayet Kanunu” ile masrafları il özel idareleri bütçelerine girdi ve bu okullar il okulları haline getirildi. 1916 yılında “Maarif Nezaretince” hazırlanan yeni idadi (ortaokul- programına göre, il merkezi dışındaki okullarda kısmen meslek öğretimi verilmeye başlandı. Yeni programa göre üç sınıflı olan taşra idadilerinin birinci sınıfları hazırlayıcı ve diğer iki sınıfları da ticaret, tarım, sanat ve genel bilgiler şubeleri haline getirildi.

Ancak ğretim üyesi, ders araç ve gereçleri; yokluğu nedeniyle olumlu sonuç alınamadı.⁴⁴

Böylece 1923-1924 ğretim yılında faaliyette bulunan Edirne, İstanbul, Adana, Ankara, Bursa, Sivas-Kastamonu, Konya, Bolu sanat okulları kapanmak üzere olan diğerk birkaç okul Cumhuriyet dönemine erişti. Ancak bu dönemde açılmış olan teknik okulların gerek sayıları gerekse nitelik ve türleki ile ğretim programları cumhuriyet döneminin ekonomik, endüstriyel ve bayındırlık alanında ulaşmak istediğı hedefler için yeterli değildir.

3-1-2-Cumhuriyet Döneminde Mesleki Teknik Eğitim

Osmanlı İmparatorluğunda Ulusal Kurtuluş Savaşı sonrası Cumhuriyet'e geçişte çok sınırlı sayıda meslek okulları devredilebilmiştir.

1923 - 24 yıllarında seviyeleri ve ğretim süreleri farklı 44 meslek okulu bulunmaktaydı. Bu okullara devam eden ğrenci sayısı 4000 civarında olup, görevli ğretmen sayısı ile 258'den ibaretti.

Cumhuriyetin kurucuları kuruluş aşamasından başlayarak mesleki, teknik eğitim ile bir ülkenin kalkınması arasındaki ilişkilerin farkına varmış; 1 Mart 1923 tarihli TBMM'nin açılışında Atatürk eğitimde izlenecek yöntemleri ve verilecek temel bilgileri öğretme yöntemini milli eğitimimizin ana kuralı olarak koymuştur.

1923 İzmir İktisat Kongresi açılışında ekonomi ile eğitim arasındaki ilişkiler tartışılmış; "Yeni devletimizin, yeni hükümetimizin temel görüşleri, bütün programları ekonomik programlarımızdan çıkmalıdır" demiştir. İzmir İktisat Kongresinde Türk eğitim sisteminin amaçları, temel ilkeleri ve yapısı 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile tesbit edilmiştir. İş hayatında geçerli olan meslekleri hazırlamak, İktisadi Sosyal ve Kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak gibi hususlara yer verilmektedir.

Cumhuriyet Döneminde Meslek-Teknik Eğitiminde okula dayalı, finansmanı devlet bütçesinden karşılanan, standartları bakanlıkça belirlenen, eğitim kurumlarının iş hayatıyla ilişkileri sağlanan ve eğitim niteliğinin yükseltilmesi

⁴⁴ Abdullah Nişancı ,Mesleki ve Teknik Eğitimin Milli Eğitim Sistemi İçerisindeki Yapısı Organizasyonu Gelişimi, Ankara,ÇYEGM, 1990, s.10.

mesleki yaygın eğitimin geliştirilmesi, insangücü işveriminin arttırılması, eğitimde sürekliliğin sağlanmasını amaçlayan çeşitli kararlar alınmıştır. Ancak bütün bu mesleki eğitimle ilgili çalışmaların yanında ülkemizin yetersiz kaynaklarından ve yalnızca devlet tarafından kurulması düşünülen sanayi kuruluşlarının gelişemediği, daha ziyade tarıma dayalı bir kalkınma modeli benimsendiği gözden kaçmamaktadır.

Bu yıllarda ünlü eğitimciler yurda davet edilerek bütçe, örgüt, eğitim programları, okul gibi hususlarda bilgi edilerek uygulanacak yeni eğitim politikası belirlenmek istenmiştir. John Dawey (1924-, Kuhne (1925- , Omer Buyse (1926- ve Amerika Birleşik Devletleri Heyeti (1930-. Dawey ekonomik ve ticari yaşam için gerekli yeteneklerin eğitimle geliştirilmesini vurgulayarak ilk okuldan sonra iş hayatına girecekler için orta dereceli meslek okulları açılmasını; Milli Eğitim Bakanlığının mesleki teknik eğitimle ilgili görevlerini yapabilmesi için merkez örgütünde gerekli düzenlemelerin yapılmasını önermektedir.⁴⁵

Kühne, yeni Cumhuriyetin gelişmesi ile teknik insangücü arası ilişkinin önemini vurgulayarak bunun için gerekli kurumların kurulmasını önermiştir. Diğer önerileri arasında bölge okulları kurulması, öğretmen eğitimi ve eğitim programları gibi konular yer almaktadır. Omer Buyse'nin ilginç önerilerinden birisi de teknik okulların öğretmen gereksinimi ile ülkenin endüstrisyel gelişiminde rehberlik edebilecek teknik elemanları yetiştirmek üzere bir iş üniversitesi kurulmasıdır. Becerili işgücü sıkıntısının Türkiye'de çıraklık eğitim kurumlarının olmayışına bağlamıştır⁴⁶

Bu yabancı uzman önerileri yanında ülkede eğitimin yeniden düzenlenmesinde Türk bilim adamlarının da önemli etkileri olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk, Ziya Gökalp, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, İsmail Hakkı Tonguç ve Rüştü Uzel diğerleri arasında ilk akla gelen isimlerdir.

Atatürk düşünce sisteminde eğitimin özüne, içeriğine, yöntemine ve amaçlarına ilişkin hususlar akılcı, gerçekçi bilimsel ve insancıl bir anlayışla ele alınmaktadır. Bu düşünce sisteminin eğitimi, program içeriğini üç boyut üzerine inşa etmektedir.

⁴⁵ İlhan Sezgin, *Mesleki ve Teknik Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara, Gazi Büro Kitabevi, 1994, s.35.

⁴⁶ MEB, Kuhne, *Mesleki Terbiyenin İnkişafına Dair Rapor*, ÇYEGM, Ankara, 1990, s. 12.

Toplumsal ve bireysel varlık bilinci ile çevresel, ulusal ve evrensel gereksinme ve koşullara uygunluğu esas olan program boyutları yanında bireylere ekonomik yaşam için gerekli bilgi ve beceri ve alışkanlıklar kazandırmak önemli bir boyut olarak yer almaktadır.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu “İçtimai Mektep” adlı yapıtında meslek adamı yetiştirmede eğitim ortamının ve işin gerçek koşullara uygun olması gerektiğine dikkati çekmektedir. Eğitim yaşantılarının gerçek yaşam koşullarına uygun olmaması durumunda eğitimin etkili olamayacağını belirtmektedir.İsmail Hakkı Tonguç, gerçek üretim koşullarına uygun ortamda ve iş içersinde eğitim kavramını Köy Enstitüleri denemesinde uygulamaya koymuştur. Bireyi değiştirmenin onun üzerinde etkili olan eğitsel ortama bağlı olduğunu vurgulayan Tonguç, eğitsel ortamı oluşturan maddi uygarlığın kendisi çağdaş olmadıkça uygulanan eğitimin de çağdaş olamayacağını ileri sürmektedir. Köy Enstitülerinde bu ortamı yaratarak işi eğitim amaçlarının gerçekleştirilmesinde etkili bir araç olarak işe koymuş ve sonuç kanıtlanmıştır.

Yerli ve yabancı uzmanların incelemeleri ve önerileri Milli Eğitim Bakanlığınca değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonuçlarına göre mesleki teknik eğitim kurumları yeni bir yapıya kavuşturulmaya çalışılmıştır. Bakanlık merkez örgütünde önce ilköğretim dairesi (1926), daha sonra yüksek öğretim dairesinin ismi “Yüksek ve Mesleki Öğretim Genel Müdürlüğü” olarak değiştirilmek suretiyle (1927) mesleki teknik eğitimle görevlendirilmişlerdir.

Aynı yıl (1927) 1502 sayılı yasa ile teknik okulların program, araç-gereç, öğretmen yetiştirme ve istihdam sorumluluğu Milli Eğitim Bakanlığına verilmiştir. Programlar ikisi hazırlık ve üçü de mesleki olmak üzere ilkokul üzerine beş yıl olarak düzenlenmiştir.Daha sonra (1935) köy enstitülerince ortaokul mezunlarının devam edebileceği özel bölümler açılmıştır. Ticaret okulları dört yıla çıkarılmış ve ayrıca akşam ticaret okulları açılmıştır.

Okulların ve hizmetlerin gelişmesi sonucu 1933 yılında 2287 sayılı yasayla Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 1929 yılında 941 sayılı yasa ile okulların iase ödeneği ve öğretmen masrafları genel bütçeden karşılanmaya başlanmıştır . 1931 yılında ise 1867 sayılı yasa ile iller dokuz bölgeye ayrılarak

bölge sanat okulları oluşturulmuştur. Bu yapıda, mali yönetim bölgeye dahil illerce karşılanmaktadır. 1935 yılından itibaren de 2765 sayılı yasa ile okulların masrafları tamamen devlet tarafından karşılanmaya başlanmıştır. Gelişen hizmetlerin genel müdürlük düzeyince etkili biçimde karşılanamaması sonucu 1941 yılında Bakanlık Merkez Örgütü Kanunu, 4113 sayılı yasayla değiştirilerek Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı kurulmuştur. Bu düzenlemeyle Talim ve Terbiye ile Teftiş işleri hariç diğer hizmetler bu Müsteşarlığa bırakılmıştır.

Örgütlenme ve okul açma girişimleri yanında, öğretmen gereksinimini karşılamak için bir yandan gençler yabancı ülkelere gönderilirken, diğer yandan Avrupa'dan öğretmen getirilmiştir. Bu maksatla 1927 yılından 1939 yılına kadar çeşitli meslek öğretmenliğinde öğrenim görmek üzere Çekoslovakya, İsviçre ve İtalya'ya 133 bay ve bayan öğretmen adayı gönderilmiştir. Ayrıca 1927 yılından 1938 yılına kadar Avrupa'dan bazı mesleklerdeki öğretmen açığını gidermek üzere 6 moda, 4 biçki-dikiş, 3 ev ekonomisi yemek pişirme, 2 mesleki resim, 1 yabancı dil, 2 sıhhi tesisat, 1 erkek terziliği, 3 tezyini sanat, 1 ticari ilimler, 10 marangozluk, 5 demircilik, 7 tesviyecilik, 2 elektrikçilik, 2 dökümcülük, 10 duvarcılık, 2 mimarlık alanlarında ve 4 yönetici olmak üzere 65 öğretmen getirilmiş okullarda görevlendirilmişlerdir.⁴⁷

Ülke kalkınması için hazırlanan projelerin uygulanabilmesi için gerekli insangücünün yetiştirilmesi işini planlamak üzere bakanlıklar arası bir komisyon oluşturma üzere hakekete geçildi. 1934 yılında kurulan bu komisyon, köy kurslarından yüksek öğretime kadar, çeşitli boyutları bulunan bir yapı önermiştir.

Planlamaya doğru atılan ilk adım niteliğinde olan bu çalışmadan alınan sonuçlar, 1941 yılında bir raporda toplanarak Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğünce bir program geliştirilmiştir. Programın gerçekleştirilebilmesi için 1942 yılında 4304 sayılı yasa ile her yıl 8 milyon TL.'nı geçmemek üzere Milli Eğitim Bakanlığı emrine on yıl için 81 milyon TL. ödenek verildi. Bu ödeneğin %80'i bina, tesis ve öğretim araçlarına haranarak yurdun çeşitli bölgelerinde yeni meslek okulları açıldı.

⁴⁷ Zeki Özkan, Çıraklık Eğitimi (Ülkemizdeki Tarihi Gelişimi Uygulamalar, Bugünkü durum), Ankara, ÇYEGM, 1992, s.5.

Bu yıllarda devam etmekte olan 2. Dünya Savaşı, ekonomik güçlükler ve yaşam pahalılığı gibi nedenlerle birinci on yıllık planda öngörülen işlerin tamamlanması gerçekleşemedi. Bu nedenle birinci planda önerilen işlerin tamamlanması ve yeni koşulların yarattığı yeni gereksinimleri karşılamak amacıyla yeniden bakanlıklar arası kurul toplanarak (1949) Ordu, Tarım, Endüstri, Bayındırlık ve Ulaştırma alanlarında gereksinim duyulan teknik elemanların yetiştirilmesi için çalışmalara başlandı.

Yapılan çalışmalar sonunda hazırlanan programın gerçekleştirilebilmesi için 1950 yılında 5642 sayılı yasa ile 1960 yılına kadar kullanılmak üzere on yıllık dönem için bakanlık emrine 75 milyon TL. ödenek verildi. Bu ödenekle 1951 yılından itibaren yarım kalmış işler tamamlandı. Atelye ve laboratuvar tesisleri donatıldı. Böylece 1942 yılında başlatılan planlı çalışmalar devam ettirilerek

Mesleki ve Teknik Öğretim kurumları büyük bir gelişme sürecine girmiş oldu. Bu dönemde gerçekleştirilen işleri kısaca özetlemek gerekirse:

1. İstanbul Yüksek Mühendis Okulu'nun 1944 yılında 4605 sayılı yasa ile teknik Üniversite haline getirilmesi,
2. 1934-35 öğretim yılında Kız Teknik, 1937-38'de Erkek Teknik, 1955'de Ticaret Yüksek Öğretim Okullarının açılması,
3. İktisat ve Ticaret Okulları'nın 7334 sayılı yasa ile iktisadi ve Ticari ilimler Akademisi haline getirilmesi,
4. Çok sayıda Erkek Sanat, Kız Sanat ve Yapı Enstitüleriyle Ticaret Okullarının açılması ve programlarının yeniden düzenlenmesi.

1950'li yılların sonlarında ülkemiz ekonomik tercihini yapmış ve bir sanayi ülkesi olmaya karar vermiştir.

Sanayi'de gelişmenin nitelikli insan gücüne olan ihtiyacı yeni eğitim planlarının yapılmasını zorunlu kılmış eğitim şuralarında teknik ve mesleki eğitimin sorunları çağdaş ülkeler düzeyinde tartışılmaya başlanmıştır.

Milli Eğitim Şuraları ve kalkınma planları bugünkü durumu etkileyen en önemli etkenlerdir. Teknik Eğitimin yapı ve işleyişini etkileyen ilgilendiren önemli

kararlar daha çok 7.8.9. ve 10.şuralarda alınmıştır. 7.şurada ortaokul düzeyinde öğretimin bütünleşmesi 8.şuralarda ortaöğretim programlarının yeniden düzenlenmesi ve mesleki teknik eğitim kuruluşlarının üniversiteye açılması 9.şurada daha çok seçmeli dersler ve yöneltme sistemi ve 10.şurada çok amaçlı lise ve teknik lise konularında kararlar alınmıştır.Tüm bu çalışmalar sonrasında uygulamaya dönük çeşitli çalışmaların bir yasa haline getirilmesi ihtiyacı doğmuştur.

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren mesleki eğitimle ilgili alınan kararlar, ülkemize davet edilen uzmanların görüşleri ve çağdaş ülkelerin bu konudaki yasa ve uygulamaları ülkemize adapte edilerek çalışma hayatına yetişmiş eleman temini için yapılmış olan tüm çalışmalar, günün ihtiyaçlarına göre zaman zaman düzenlenerek uygulanmıştır.

3-2-Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimi Düzenleyen Mevzuatın Gelişimi

Mesleki eğitimle ilgili önemli kanun ve uygulamaları kronolojik sıraya göre incelersek;

3-2-1-Meslek Mektepleri Hakkında Kanun

1927 yılına kadar il ve belediyeler meslek okulları açarak bu okulların yönetim, öğretim ve eğitim işleri doğrudan yürütebilmekteydiler.

09.06.1927 gün 1052 sayılı kanunla yürürlüğe giren meslek mektepleri ile ilgili kanunlar ; Milli Eğitim Bakanlığı'nın izni olmadıkça hiçbir suretle meslek -okulu açılamayacağı, bakanlık meslek okulları için öğretmen yetiştirmek üzere Avrupa'ya göndereceği, Meslek okullarının yönetim, öğretim ve eğitim ihtiyaçlarının teçhizat ve araçlarının bakanlıkça düzenlenecek bir yönetmelikte saptanacağı, meslek öğretmen okullarını bakanlığın açabileceği kanun haline getirilmiştir.

3-2-2-İdare’i Hususiyetlere Ait Maarif Hissesinde Sanat Mekteplerine Ayrılacak Meblağa Dair Kanun

01.06.1929 gün ve 1491 sayılı kanunla meslek okullarının, illerin bütçesinden karşılanması mümkün olmadığından bu kanunla ihtiyaç halindeki illere yardım edilmesi, illerin mesleki ve teknik eğitiminin gelişmesine katkıda bulunulması sağlamıştır. Böylelikle bu okullara devlet bütçesinden yardım edilmesi sağlanmıştır.

3-2-3-Sanat ve Yatılı Mekteplerin İdaresi Hakkında Kanun

Meslek okullarının mali sorunlarının çözülebilmesi için 22.07.1931 gün 1867 sayılı kanun çıkarılmış bütün iller 9 bölgeye ayrılarak, her bölgeye bir meslek okulu verilmiş, okulların o bölgedeki illerce desteklenmesi sağlanmıştır. İller gelirlerine göre kendi bölgelerindeki sanat okullarını bölge okulu haline getirirerek finanse etmişlerdir.

3-2-4-Bölge Sanat Okullarının Kültür Bakanlığı Tarafından Yönetilmesi Hakkında Kanun

07.06.1935 gün 2765 sayılı kanunlar genel öğretim kurumlarında olduğu gibi mesleki ve teknik eğitim kurumlarının masraflarının devlet bütçesinden karşılanması sağlanmıştır. Bu kanunun meslek okullarının eğitim niteliğinin yükselmesine olumlu etkileri olmuştur.

3-2-5-Kültür Bakanlığı’na Bağlı Ertik Okulları Öğretmenleri Hakkında Kanun

08.06.1936 gün ve 3007 sayılı yasayla Meslek Okulları’na atanacak öğretmenlerin yeterlilikleri ve nitelikleri düzenlenmiştir. Bu kanunla Meslek Okulu öğretmenlerinin tümü devlet memuru statüsü kazanmış ve öğretmen seviyesinde standart yükselmiştir.

3-2-6-Sanayi Müesseselerinde ve Maden Ocaklarında Meslek Kursları Açılmasına Dair Kanun

Becerili ve bilgili insangücü yetiştirebilmek ve yaygın eğitim çalışmalarını düzenlemek amacıyla 17.06.1938 gün 3457 sayılı yasa çıkarılmıştır. Bu kanunla günde 100 işçiden fazla çalıştıran işyerleri bir araya gelerek kurs açma

mecburiyetinde bırakılmıştır. Bu kanun ile çırak,kalfa ve ustaların mesleki bilgilerini arttırması zorunlu tutulmuştur.⁴⁸

3-2-7-Maarif Vekaletine Bağlı Ertik Okulları Mütedavil Sermayesi Hakkında Kanun

Ülkemizde mesleki eğitimin geliştirilmesinde döner sermaye ile ilgili kanun ve yönetmeliklerin büyük katkıları olmuş, ihtiyaç olan makine takım araç ve gereçlerin sağlanmasında büyük mali destek sağlanmıştır.

03.06.1938 gün ve 3423 sayılı döner sermaye kanunu ile buna bağlı yönetmelikler devlet bütçesinden verilen ödenek yanında okullara çeşitli makine ve techizatın alınması kalifiye öğretmenlerin temini ve vasıflı öğrenci yetiştirilmesine büyük katkı sağlamıştır.

3-2-8-Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebinin Maarif Vekaletine Devrine Dair Kanun

Yüksek iktisat ve ticaret mektebi orta ve lise kısımları dahil olmak üzere 22.06.1938 gün 3507 sayılı bu kanunla Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir.

Daha sonra 1959 yılında bu okullar İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri Kanunu ile Akademi haline getirilmiştir.

3-2-9-Maarif Vekaleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkındaki Kanun

22.09.1941 gün 4113 sayılı Kanun ile Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürlük seviyesinden Müsteşarlık durumuna getirilmiştir. Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı'na ;

1. Mesleki ve Teknik Eğitim Teftiş Kurulu
2. Erkek Teknik Öğretim Müdürlüğü
3. Ticaret Öğretim Müdürlüğü
4. Kız Teknik Öğretim Müdürlüğü
5. Mesleki ve Teknik Öğretim Yapı İşleri Müdürlüğü
6. Mesleki ve Teknik Öğretim Teknik Büro Müdürlüğü

⁴⁸ MEB,Çıraklık ve Yaygın Eğitimde Gelişmeler, Ankara ,ÇYEGM,1992,s.47.

7. Mesleki ve Teknik Öğretim Teknik Muamelat Şefliği

bu yasayla müsteşarlığa bağlanmışlardır.

3-2-10-İstanbul Yüksek Mühendislik Okulu İle Teknik Okulunun Maarif Vekilliğine Devri Hakkında Kanun

Bayındırlık Bakanlığı'na bağlı bulunan bu okullar 22.09.1941 gün 4121 sayılı kanunla Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmışlardır.Ortaöğretim sonrası Yüksek Mesleki ve Teknik Eğitim kurumları da MEB'e bağlı hale getirilmiştir.

3-2-11-Mesleki Teknik Okulların Açılması ve Mevcutlarının Büyütülmesi Hakkında Kanun

Ülkemizde Mesleki ve Teknik öğretimin yurt düzeyine yayılmasında, geliştirilmesinde takım ve techizat yönünden donatılmasında 14.08.1942 gün 4304 sayılı bu yasanın çok büyük katkısı olmuştur.

Bu kanuna ek olarak 16.07.1943 gün 4470 sayılı kanunlar mesleki ve teknik okulların açılması ve mevcutlarının büyütülmesi sağlanmıştır.⁴⁹

3-2-12-Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu

5431 sayılı kanunla mesleki ve teknik okul atölyelerinde kaynak, perçin, raspa, döküm, boya v.s. bölümlerindeki öğretmenlerin emekli kanunundan yararlanması sağlanmıştır.

Atölye öğretmenleri çalıştıkları müddetin ¼ oranında fazla çalıştıkları kabul edilmektedir.

3-2-13--Çıraklık, Kalfalık ve Ustalık Kanunu

Çıraklık, kalfalık ve ustalık eğitimini düzenleyen 02.06.1977 gün 2089 sayılı kanunla devlete bağlı kurumlarla kamu iktisadi teşebbüslerine çırak okulları açma imkanı verilmiştir.

Bu kanunla çıraklık eğitiminde aranacak şartlar çıraklık sözleşmesinin kapsamı imtahan esasları, çıraklık süreleri, çırağın ve işyeri sahibinin görev ve sorumlulukları düzenlenmiştir. Çeşitli nedenlerle 9 yıl uygulanan bu kanun

⁴⁹ İlhan Sezgin ,Mesleki ve Teknik Eğitimde Program Geliştirme,Ankara,Gazi Büro Kitabevi,1994,s.81-83.

istenilen amaca varamamış 3308 sayılı kanun ile 1986 tarihinde yürürlükten kalkmıştır.

3-2-14-Çıraklık ve Meslek Eğitim Kanunu 05.06.1986 gün 3308 sayılı kanun

3308 Sayılı “Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu” yaygın ve örgün mesleki teknik eğitimi bir sistem bütünlüğü içerisinde geliştirmeye çalışmıştır. Mesleki-teknik eğitim sisteminin, ülkemizin ihtiyacı olan becerili ve teknik insangücünü yetiştirme temel görevini tam olarak yerine getirebilmesiyle ilgili bütün unsurlar, kalkınma planının hedef ve ilkeleri ile Hükümet Programı çerçevesinde yeniden düzenlenmiştir.

Yeni mesleki teknik eğitim sisteminin başlıca amaçları şunlardır:

1. Zorunlu öğretimden sonra çeşitli sebeplerle örgün öğretim kurumlarına devam etmeyen veya bu öğretim kurumlarının çeşitli kademelerinden ayrılan gençleri düzenli çıraklık eğitiminden geçirmek,
2. Mesleki teknik okullarındaki öğrencilerin becerilerini gerçek iş ortamında geliştirmelerine imkan vermek,
3. İstihdam için gerekli mesleki yeterliklere sahip olmayan genç ve yetişkinleri meslek kursları ile istihdama hazırlamak,
4. Mesleki teknik eğitim hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için finansman kaynakları sağlamak,
5. Mesleki teknik eğitimi araştırmalarla sürekli destekleyip geliştirmek,
6. İş hayatının mesleki teknik eğitimin planlama, geliştirme ve değerlendirme süreçlerine katılımını sağlamak,
7. Mesleki teknik eğitim kurumlarındaki eğitim amaçlı üretim faaliyetlerini geliştirmek.

Çıraklık eğitimi için bireyin en az ilköğretim okulu mezunu olması, 14 yaşını tamamlaması ve bünyesinin seçtiği mesleğe uygun olması gerekmektedir. Bu eğitim mesleklerin özelliğine göre 3-4 yıldır. Çıraklık eğitimi kalfalık imtihanının başarılmaması ile tamamlanır. Kalfalık imtihanının amacı, kalfa adayının mesleği ile

ilgili bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarına iş hayatınca kabul edilebilir seviyede sahip olup olmadığını tespit etmektir.

Çırakların iş kazaları, meslek hastalıkları ve hastalık sigorta primleri Devlet tarafından ödenir. Aday çırak ve çıraklık eğitim süresince haftada 8-10 saat teorik meslek eğitimi görür ve kendilerine asgari ücretin yüzde otuzundan az olmayacak bir ücret ödenir.

3308 sayılı kanun, aday çırak ve çıraklık eğitimi süresince kazanılan tecrübelerin örgün eğitim kurumunu tamamlamada değerlendirilmesine imkan vermektedir. Kalfalar çalışır iken gece ve tatil günlerinde açılan meslek lisesi telafi kurslarına devam ederek, meslek lisesinden mezun olabilirler.

Ortaokulu tamamlayan gençlerimiz, çıraklık eğitimine veya bir meslek lisesine devam ederek meslek öğrenebilirler. 3308 sayılı kanunun getirdiği en önemli yeniliklerden birisi, işletmelerde beceri eğitimi yapılmasını teşvik etmesi ve bu eğitimin yapılmasını düzenlemesidir. Elli ve daha fazla işçi çalıştıran işletmeler, çalıştırdığı işçi sayısının yüzde beşinden az, yüzde onundan fazla olmamak üzere meslek lisesi öğrencilerine beceri eğitimi yaptırmak mecburiyetindedirler.

Uygulamalı sistemde tam zamanlı ve meslek liseleri yanında okul-endüstri işbirliğine dayalı meslek liseleri de yer almaktadır. İşletmelere meslek eğitimi yaptıran meslek liselerine devam eden öğrenciler, birinci eğitim yılında temel bilgi ve becerileri okulda görürler. Mesleki eğitimin ikinci ve üçüncü yıllarında bu öğrenciler beceri eğitimi için haftada 3 gün işletmeye meslek teorisi eğitimi için ise haftada 2 gün okula devam ederler. İkinci ve üçüncü yıl eğitimi mesleklerin özelliğine göre bloklaştırılarak da yapılabilir. Eğitimi başarı ile tamamlayanlara, meslek lisesi diploması verilir. İşletmelerde beceri eğitimine devam eden öğrencilere asgari ücretin yüzde otuzundan az olmayacak bir ücret ödenir. Öğrencilerin sigorta primleri çıraklık eğitiminde olduğu gibi Devlet tarafından karşılanır.

İşletmelerde beceri eğitimi gören öğrenciler işyerinin şartlarına ve çalışma düzeyine uymuk mecburiyetindedir. Öğrenciler, toplu iş sözleşmesi, grev ve lokavt uygulamalarının kapsamı dışındadırlar. Beceri eğitim yaptıran işletmelere, gelir ve

kurumlar vergisinden fona ödedikleri meblağın yüzde ellisi, işletmeler beceri eğitimi yapmaya teşvik için geri ödenir.

Çıraklık eğitimi başarıyla tamamlayarak kalfalık yeterliğini kazananlar en az 3 yıllık iş tecrübesi ve ustalık eğitimi sonunda ustalık imtihanlarına girebilirler. Ustalık imtihanının amacı; ferdin mesleği ile ilgili bilgi ve beceri ve iş alışkanlıklarını mal ve hizmet üretiminde bağımsız olarak iş hayatınca kabul edilen standartlarda uygulayıp uygulayamadığını ölçmektir. Meslek liselerinden mezun olanlar da en az 1 yıllık iş tecrübesinden sonra ustalık imtihanlarına girebilirler. Ustalık sertifikasına sahip olmayan veya bu yeterlikle kişiyi çalıştırmayanlar işyeri açamazlar. Ustalık yeterliğine çıraklık eğitimi veya örgün mesleki eğitim yoluyla ulaşabilirler. Birey, kendi durumuna uygun olan bu iki yaklaşımdan birisini seçebilir.

Ustalık eğitimi sırasında bireye bir işyerinin yönetimiyle ilgili davranışlarla birlikte ileri mesleki davranışlar da kazandırmaktadır. Bir çok endüstrileşmiş ülkede ustaların gelecekte beceri eğitiminde görev alabileceği düşünülerek, iş eğitimi kursları ustalık eğitiminde görev alabileceği düşünülerek, iş eğitimi kursları ustalık eğitimin kapsamı içerisinde alınmaktadır.

Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu”, örgün eğitim sisteminden ayrılmış, çıraklık eğitimi devresini geçirmiş yetişkinleri işe hazırlamak için çeşitli tür ve seviyelerde meslek kursları açılmasına imkan vermektedir. Bu kurslar, iş öncesi, işde geliştirme; teknolojik değişmelere uyum ve özel eğitim kursları olarak planlanmaktadır. İş öncesi ve özel mesleki eğitim kurslarına devam edenler Kanunun çırak ve öğrencilere getirdiği imkanlardan yararlanabilirler.⁵⁰

3308 sayılı kanunla, çıraklık, mesleki-teknik eğitimi nitelik ve nicelik yönünden geliştirmek amacıyla, “Çıraklık, Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu” kurulmuştur. Bu fonun kaynakları muhtelif gelirlerden oluşmaktadır. Fonun yönetim, işleyiş ve kullanma usul ve esasları yönetmelikle tespit edilecektir.

⁵⁰ MEB, Çıraklık, Kalfalık ve Ustalık Kanun Tasarısı Hakkında Mukayeseli Açıklamalar, Ankara, Milli Eğitim Basımevi, 1985

Kanun kapsamına giren işyerleride kanunda belirtilen sınırlar içerisinde ve Bakanlıkça testip edilen esas ve ölçülere göre çırak, teknik ve meslek lisesi öğrencilerine beceri eğitimi yaptıran gerçek ve tüzel kişilere, gelir ve kurumlar vergilerinden fona ödedikleri mablağın %50'si teşvik primi olarak iade olunur.

Etkili bir mesleki teknik eğitim için bilim, teknoloji ve iş hayatındaki değişikliklerin sürekli izlenmesi ve eğitimin değişikliklere uyumunun sağlanması gerekmektedir. Bu ihtiyaç pek çok defa belirtilmiş olmasına karşılık, ihtiyaca cevap verecek bir tedbir getirilememiştir. 3308 sayılı Kanuna çıraklık mesleki teknik eğitim konularında Bakanlıkça ihtiyaç duyulan planlama, araştırma, geliştirme ve üretim hizmetlerini yapmak amacıyla, "Mesleki ve Teknik Eğitim Araştırma ve Geliştirme Merkezi" kurulmuştur. Bu merkezin yapacağı başlıca hizmetler şunlardır:

1. Bilim, teknoloji ve iş hayatındaki değişmelerin mesleki teknik eğitime etkilerini araştırmak.
2. Eğitim programlarını iş hayatındaki değişmelere göre geliştirmek,
3. Mesleki ve teknik eğitim için her türlü eğitim araç ve malzemesini geliştirmek.
4. Mesleki ve teknik eğitim için çeşitli testler hazırlamak uygulamak ve sonuçlarını değerlendirmek.
5. Mesleki teknik eğitim kurumlarında beceri eğitimi sırasında yaptırılacak projeler geliştirmek ve bu projelerin üretim planlarını hazırlamak,
6. Mesleki teknik eğitimin gelişmesi için kurslar ve seminerler düzenlemek,
7. Mesleki rehberlik hizmetlerini geliştirmek.

Eğitim İçerisinde Üretim:

Etkili bir mesleki eğitimde, beceri eğitiminin yapıldığı ortam gerçek iş ortamına uygun olmalıdır. Bu amaçla 3423 sayılı kanunla, mesleki ve teknik eğitim kurumlarında döner sermaye işletmeleri kurulmuştur. Bu işletmelere tahsis edilen sermayelerin günümüz şartlarına uygun olmaması hizmette önemli güçlükler ortaya çıkarmıştır. Eğitim sürecinde üretim faaliyetlerini geliştirmek ve ilgili personeli

üretime teşvik etmek amacıyla kurumların toplam sermayesi bu konuda yükseltmiş ve döner sermaye faaliyetlerinden sağlanan kararların 1/3'nün bu gerçekleştiren personele katkıları oranında dağıtılmasına imkan verilmiştir. Eğitim içerisinde üretimin geliştirilmesi, eğitimin niteliğinin yükseltilmesine okulların teknolojik yeniliklere göre donatılmasına ve eğitim maliyetinin düşürülmesine olumlu etkileri olmaktadır.

Kurullar

Mesleki teknik eğitim kurumlarıyla işhayatı arasında işbirliğini geliştirmek, bu eğitimin ülkemiz ihtiyaçlarına uygun şekilde planlanması ve geliştirilmesini sağlamak amacıyla Bakanlıkta Çıraklık ve Mesleki Teknik Eğitim Kurulu; illerde ise il çıraklık ve mesleki eğitim kurulları kurulmuştur. Kurullar mesleki teknik eğitimle ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla işçi, işveren ve meslek kuruluş temsilcilerinden oluşmaktadır.

İş hayatının temsilcilerinin mesleki teknik eğitimin planlama geliştirme ve değerlendirme süreçlerine katılım kurumsallaşmaktadır.⁵¹

3308Sayılı Yasa bazı yenilikler getirmiştir, Mesleki teknik eğitim sistemimizin okul ağırlıklı yapıdan, tam zamanlı ve okul endüstri-işbirliğine dayalı okul ile düzenli çıraklık eğitiminden meydana gelen karma yapıya dönüşmesi kalkınma ve istihdam yönünden olumlu gelişmeler sağlamıştır.

Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanununun mesleki teknik eğitim sistemine getirdiği başlıca yenilikler;

1. Örgün veya yaygın, mesleki ve teknik eğitimin sistem bütünlüğü içerisinde düzenlenmesine fırsat vermesi,
2. İşhayatının, mesleki ve teknik eğitim karar sürecine katılabilmesi,
3. Daha büyük genç ve yetişkin kitleye düzenli mesleki eğitim hizmeti sunulabilmesi,
4. Mal ve hizmet üretiminde kalite ve verimliliğin yükseltilmesi için insangücünün mesleki yeterliliğinin geliştirilmesi,

⁵¹ Ülker Akkutay ,Türkiye’de Çıraklık Eğitimi,Ankara ,ÇYGEM,1991,s.52.

5. Bağımsız işyeri açmanın, mesleki yetişkinlik ile ilişkilendirilmesi,
6. Çırak ve meslek lisesi öğrencilerinin, iş kazaları, meslek hastalıkları ve hastalık sigorta primlerinin Devletçe ödenmesi,
7. Mesleki öğretim kurumlarının, mevcut kapasitelerinden daha fazla öğrencinin yararlanabilmesi,
8. Beceri öğretim ortamının gerçek iş ortamına uygunluğunun sağlanması,
9. Mesleki eğitim için Devlet bütçesi dışında ek finansman kaynağı sağlanması,
10. İşletmelerin meslek lisesi öğrencilerine beceri öğretimi yaptırmaya teşvik edilmesi,
11. Meslek eğitimi gören öğrencilerin para kazanmaları ve aile bütçesine sınırlı da olsa destek olmaları,
12. Mesleki ve teknik öğretim için Araştırma ve Geliştirme mekrezinin kurulması,
13. Mesleki eğitim kurumları döner sermaye işletmelerinin, sermaye yönünden güçlendirilmesi,
14. Döner Sermaye İşletmelerinin karlarının 1/3'nün üretimi teşvik primi olarak ilgili personele dağıtılması,
15. Yetişkinlere yönelik mesleki yaygın eğitimin teşvik edilmesi,
16. Özel eğitime muhtaç kişileri istihdama hazırlayan mesleki eğitim programlarının desteklenmesi,
17. İş hayatındaki yetişkin teknik elemanlardan usta öğretici olarak yararlanılması,
18. Beşeri kaynağın istihdam sektörünün talepleri yönünde yetiştirilmesi; olarak özetlenebilir.

Kısaca, ülkemizde, mesleki ve teknik eğitim kurumları yerel yönetimlerin genişimleri ile kurulmuştur. Osmanlı İmparatorluğu döneminde, mesleki ve teknik okulların geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması yönünde merkezi yönetimlerden anlamlı bir destek sağlanamamıştır. Cumhuriyet döneminde, nitelikli insangücü yetiştirilmesine özel bir önem verilmeye başlanmıştır.

Mesleki ve Teknik Eğitim Sisteminin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için çeşitli kanunlar çıkarılmıştır. Bu kanunlarla, mesleki ve teknik eğitimin Milli Eğitim Sistemi içerisinde etkinliğinin artırılması ortak standartlar geliştirilmesi, finansman yönünden güçlendirilmesi, eğitim niteliğinin yükseltilmesi, iş hayatı ile ilişkilerinin güçlendirilmesi ve çalışan gençliğe düzenli mesleki eğitim hizmeti götürülmesi gibi temel sorunların çözümlenmesi amaçlanmıştır. Mesleki ve teknik eğitim kurumları ülkemizin kalkınmasına, nitelikli ve becerikli teknik insangücü yetirtirerek ve çevreye yeni teknolojileri tanıtarak değerli katkılarda bulunmuşlardır.

Türk mesleki ve teknik eğitim sisteminin gelişmesinde tam zamanlı mesleki teknik okula dayalı bir model benimsenmiştir. Bu model uzun yıllar başarı ile uygulanmıştır. Ülkemizin değişen şartları ve ihtiyaçları mesleki ve teknik eğitim sisteminde yeni bir düzenleme yapılmasını gerektirmiştir. Bu düzenleme 3308 sayılı “Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu” ile gerçekleştirilmiştir. Bu düzenleme ile tam zamanlı mesleki teknik okulu ile okul endüstri işbirliğine dayalı mesleki teknik okuldan oluşan karma bir model olarak kabul edilmiştir.

3-3-Mesleki Eğitime Çağdaş Yaklaşımlar ve Projeler

3308 sayılı yasanın getirdiği düzenlemeler dışında mesleki eğitimde çağdaş yaklaşımları ülkemizde uygulayacak çeşitli proje düzenlemeleri gündeme getirilmiştir. Uygulamaya dönük bu projeler aşağıda belirtilmiştir.

Ülkemizin endüstriyel yapısındaki değişimler, sanayide ve hizmet sektöründeki gelişmeler, 2000’li yılların teknolojisine uyum sağlayacak teknik elemanların yetiştirilmesi Milli Eğitim Bakanlığı’nın olanaklarıyla mümkün olamayacağı anlaşılmış, çeşitli Mesleki Eğitimle ilgili projelerin geliştirilmesini zaruri hale getirmiştir.

Yıllardan beri Gayri Safi Milli gelirin çok az bir kısmının (takribi %2- eğitime ayrılması, Milli Eğitim Bakanlığı’na bütçeden ayrılan kaynağın yetersizliği, nüfusu hızla artan ülkenin de özgün eğitime ayrılan büyük bölümün yanında, mesleki eğitime ayrılacak maddi kaynaklardan daha da yetersiz düzeye getirmiştir.

Mesleki eğitimin, özellikle sanayiye destek olacak Teknik eğitimin pahalı oluşu yeni projelerinin üretilmesi ve yeni kaynaklara baş vurulmasını zorlamıştır.

İlk kuruluşu Meslek ve Teknik Eğitim amaçlı okulların çok pahalı oluşu ve araç, gereç ve makinaların sanayi dahi ilerlemesinin çok gerisinde kalışı yenilenme ve gelişmeyi yakalayamaması Milli Eğitim Bakanlığı'na ve Teknik Eğitim Şuraları'na yeni çareler arama zorunluluğunda bırakmış; "Sanayi okul ortaklaşa eğitimi" gündeme getirmiştir.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığına bağlı, "Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme Başkanlığı - KOSGEB" ; "Sınai Eğitim Geliştirme Merkezi-SEGEM"ve "Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı KÜSGET ile "Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği-TOBB" ve Türk-İş tarafından da sınırlı bir meslek eğitimi çalışmasının sözkonusu olduğunu fakat bu kurumların sağladıkları eğitimler ya daha çok mesleki teknik eğitimin çerçevesi dışında kalmakta ya da istihdam olanaklarını doğrudan arttırıcı etkisi düşük seviyelerdedir.⁵²

3-3-1--OSANOR Projesi

Okul sanayi ortaklaşa projesi uzun araştırmalar sonrası Eylül 1978 tarihinde MEB'lığı ile Ankara Üniversitesi, Eğitim Araştırma Merkezleri'nce başlatılmıştır.

Mesleki Eğitim ihtiyaçlarının Eğitim Kurumları ile sanayi işbirliği içinde iki yıllık süreler için başlatılmış; Mesleki ve Teknik Liseler işveren, işçi ve diğer ilgili kuruluşlarca müşterek bir çalışma, organizasyon ve iletişimle yürütülmeye başlanmıştır.

İstanbul, İzmir, Adana ve Bursa gibi büyük şehirlerde Endüstri Meslek Liselerinde uygulanmaya başlayan proje başarılı olunca; işçi, işveren ve devlet üçlüsünün Mesleki eğitimdeki birlikte çalışmasına model olmuş, sonraki gelişmeler de bu model üzerine kurulmuştur.

3-3-2-METGE Projesi

Mesleki Teknik Eğitimi Geliştirme Projesi: Ülkemizde teknolojinin gelişmesine ve değişmesine uygun olarak, farklı bölgelerin eğitim ihtiyaçlarına

⁵² Metin Kutal, "Modern bir iş bulma fonksiyonu olarak Mesleki ve Teknik Eğitim",Ankara, İİBK ,Yayın no 271, 1996,s.17.

yönelik eğitim modelleri geliştirmek ve kaliteyi yükseltmek amacıyla 12 Nisan 1993 tarihinde yürürlüğe giren bu projenin temel amacı;

- Meslek okullarını çevrenin ihtiyaçlarına daha duyarlı hale getirerek okullara bölgesel kurumların katkılarını sağlamak,
- Uluslararası meslek standartlarına ulaşarak mal ve hizmet üretmek,
- Okulların bulundukları bölgeye daha verimli hizmet sunabilmeleri için yetkilerin merkezden yerel düzeyde kaydırılmasıdır.

Bölgesel düzeyde kadın işgücünü istihdama hazırlama amacını da taşıyan bu proje için 1995 yılında, Yaygın Mesleki Eğitim Projesi kaynaklarından yaklaşık 700.000 ABD Doları ayrılmıştır.

Bu projeler yanında ayrıca, Yetişkin Eğitimi Okur-Yazarlık Projesi; Türk Soylu Afganlı Göçmenlerin Eğitimi Projesi; Limme Projesi;(Lise Mezunlarına Meslek Edindirme” projesi olarak düzenlenen bu proje ile işsiz gençlere çeşitli konularda, özellikle bilgisayar ve elektronik ile ilgili yeni bir meslek öğretilmesi amaçlanmıştır- Erken Çocukluk Gelişiminde Anne Eğitimi Projesi; Eğitici Anne Projeleri ile Doğalgaz Eğitim Protokolü; SHÇEK Himayesindeki Gençlere Meslek Kazandırma Konusunda İşbirliği Protokolü gibi projeler uygulanmaktadır. Milli Eğitimi Geliştirme Projesi, Temel Eğitim Projesi ve Temel Eğitim Pilot Projeleri gibi genel eğitim alanındaki çalışmalar da geliştirilmektedir. Milli Eğitimi Geliştirme Projesi kapsamında " Yönetim Bilgi Sistemi'nin gerçekleştirilmesi ve Türkiye çapında yaygınlaştırılması yanında genel ve mesleki ortaöğretim okullarının iyileştirilerek, eğitimin maliyet-etkinlik açısından optimum biçimde gerçekleştirilmesi amacıyla bir proje hazırlanması öngörülmektedir.

Ayrıca, mesleki ve teknik öğretim kurumlarında "tam gün-tam yıl" eğitim projesi Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi Öncelikli Halıcılık Kursları Projesi gibi projeler ve MEB ile bazı kurum ve kuruluşlar arasında spesifik meslek eğitimi ağırlıklı işbirliği projeleri de uygulanmaktadır. Öte yandan, işletmelerin bazıları mesleki ve teknik öğretim kurumları ile birlikte özel eğitim programları hazırlamaktadırlar.

Mesleki Teknik eğitimi geliştirme projesi olarak tanımlanan bu projenin amacı “Mesleğe yönelik standartları öğretim aşamasına taşımak, iş ve istihdam olanakları hakkında bilgiler vermek, belirlenen ihtiyaçlara göre modüler eğitim programları hazırlamak, sınıflarda uygulamak, okulların kapasite ve donanımlarını arttırmak” olarak özetlenebilir. Nisan 1993 tarihinde başlayan proje uygulamaları 7 il, 7 pilot okulda uygulanırken 1999 yılında 35 ilde 60 okulda uygulanabilir düzeye gelmiştir.⁵³

3-3-3-TAÇE Projesi

Türk-Alman Çıraklık Eğitim (TAÇE) Projesi: MEB ile TESK ve BGZ arasında 24.08.1983 tarihinde imzalanan bir protokole dayalı olarak Türk-Alman Çıraklık Eğitimi Projesi (TAÇE) uygulamaya konulmuştu. 27.07.1990 tarihinde, MEB, MEKSA Vakfı ve TESK arasında imzalanan işbirliği protokolü ile TAÇE uygulamalarının TAMAM'lerde yürütülmesi kararlaştırılmış ve METEM faaliyet alanları belirlenmiştir.⁵⁴ Meslek kuruluşlarınca sağlanan atölye ve laboratuvarların donatımı, makine ve araç gereçleri BGZ tarafından sağlanmaktadır.⁵⁵ TAÇE projelerinde uygulanan çıraklık ve kalfalık eğitimi MEB'nin yönlendirilmesi çerçevesinde MEB'nin ilgili birimleri, meslek kuruluşları, işletmeler ve projeler arasında sağlanan sıkı bir işbirliği ile gerçekleştirilmektedir.

Türk Alman çıraklık eğitimi projesi 24.08.1983 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı Berlin Uluslararası Kalkınma ve İşbirliği Kurumu (B 62) ve Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Federasyonu'nun protokolu ile başlatılmıştır.

Çıraklık eğitim merkezinde teorik bilgiler alan öğrenciler proje kapsamındaki atölyelerde haftada 1 gün beceri eğitimi görmektedirler.

3-3-4-MEKSA Projesi

Çıraklık sözleşmesiyle bir işyerine bağlanan çırak öğrenciler, işyerlerinde çalışarak mesleğe ilişkin gerekli becerileri kazanmaktadır.

⁵³ MEB, Milli Eğitimde Sorunlar, Reformlar, Hedefler, Projeler, Yasal Düzenlemeler, Personel Durumu, Ankara, Milli Eğitim Basımevi, 1996, s.21-25.

⁵⁴ MEB, Çıraklık ve Yaygın Eğitimde Gelişmeler, Ankara, ÇYGEM Yayını, 1993, s.106.

⁵⁵ MEB, Çıraklık ve Yaygın Eğitimde Gelişmeler, Ankara, ÇYGEM Yayını, 1993, s.115.

Ancak bütün işyerleri aynı makine ve teknolojik donanımına sahip olmaması gibi nedenlerle öğrencilerin aynı düzeyde eğitilmeleri mümkün değildir. Çıraklık eğitimine devam eden öğrencilerin pratik eğitim yaptıkları işyerlerinin büyüklüğü, üretim çeşidi, işyerinin teknolojik donanımı, işyeri ortamı ve temel eğitim farklılıkları çırakların farklı yetişmelerini sonuçlandırmaktadır. Bu farklılıkların ortadan kaldırılması ve pratik eğitim eksikliklerinin giderilmesi amacıyla gerçekleştirilen eğitime işletmeler üstü eğitim adı verilmektedir. İşletmeler üstü eğitim merkezleri, bu şekilde mesleki ve teknik eğitimi tamamlayıcı özellikleriyle yaygınlaşma eğilimindedir. İÜEM'ler, meslek kuruluşları ve gönüllü kuruluşlar tarafından kurularak işletilmektedir. İÜEM'lerinin başlıca işlevleri şunlardır.

- İşyerlerinde verilmeyen iş ve işlem eksikliklerinin giderilmesi,
- Bireysel yetenekler dikkate alınarak, çırakların pratik eğitim eksikliklerinin giderilmesi,
- Çırakların, ÇEM'lerde aldıkları teorik mesleki bilgilerin uygulamaya dönüştürülmesi sürecinin kısaltılması,
- Yeni teknolojilerin tanıtılması ve kullanılmasının sağlanması,
- Kalfa ve ustalara yönelik çeşitli mesleki eğitim faaliyetlerinin yerine getirilmesi.

İşletmeler üstü meslek eğitimi uygulamalarıyla Devletin mesleki eğitimdeki yükü azaltılmakta ve üst düzey işbirliği gerçekleştirilmektedir.

Türkiye'de, 1984 yılında TESK, MEB ve BGZ arasında yapılan protokole dayanarak işletmeler üstü eğitim başlatılmıştır. 1991 yılında 507 sayılı kanunda yapılan değişiklikle işletmeler üstü eğitim yasal statü kazanmıştır.

Türk-Alman işbirliği çerçevesinde TESK ve MEB ile ortaklaşa kurulan ve yürütülen çıraklık eğitime yönelik projeler, ileride yaygınlaştırılabilecek tutarlı modelleri ortaya koymaktadır. Bu projelerden edinilen ve edinilecek deneyimlerle sanayi sitelerinde ve ilgili dernek ve birliklerin bünyesinde başlatılacak yaygın bir çıraklık eğitimi uygulaması ülkemizde mesleki ve teknik eğitime farklı bir boyut kazandıracaktır.

İşletmeler üstü düzeyde çırak eğitiminde amaç, işletme düzeyindeki meslek eğitimini ikame etmek değil, sadece bunu tamamlamaktır. Çırağa, ciddi bir temel meslek eğitiminin yanısıra, yakın mesleklere ilişkin bilgi ve beceriler de kazandırılır. Böylece uygulamada mesleğini icre ederken komşu meslek dallarıyla da işbirliği gerçekleştirebilir.

Bu merkezler, okul sisteminde henüz branşlaşmamış mesleki eğitim alanları için bir çözüm olabileceği gibi İİBK'nun istihdama yönelik programlarında da rol alabilirler. Türkiye'de küçük ve organize sanayi siteleri bu tür eğitim merkezleri için ideal bir ortam oluşturmaktadır. Gelişim süreci içinde İÜEM'lerinin, KOBİ'lere yönelik danışma ve teknoloji geliştirme merkezleri olması öngörülmektedir.⁵⁶

Mesleki eğitimde Alman modelini takip eden Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayii Destekleme Vakfı (MEKSA) 1985 yılında kurulmuş ve 1983 yılında Berlin'de Almanya ve Türkiye'nin mesleki eğitim alanında işbirliğini sağlamak amacıyla kurulmuş bulunan "Türk - Alman Ekonomik İşbirliği Kurumu 'nun" (BGZ) yakın işbirliği ile gelişmiştir.

Türkiye'de mevcut mesleki eğitimi desteklemek ve bu alanda uygulamayı projelerle gerçekleştirmek için kurulan BGZ'nin, Türkiye'de yürüttüğü projelerin ve eğitim merkezlerinin, uygulamadan kaynaklanan bir takım problemlerinin ortaya çıkması bu problemlerin çözümünde ve projelerin yürütülmesi esnasında Türk tarafının da temsil edilmesini zorunlu kılmıştır. Bu sorun, BGZ kurumunun yürüttüğü projelerle ilk elden muhatap olan esnaf ve sanatkarlar, ticaret ve sanayi odaları ile meslek kuruluşlarının temsilcileriyle sonradan MEB'nin dahil edildiği MEKSA Vakfı'nın kurulmasıyla çözülmüştür.

MEKSA Vakfı'nın amacı; KOBİ'lerin desteklenmesi ve mesleki eğitimde ikili sistemle işletme içi eğitimin geliştirilmesidir. Ayrıca, ÇEM'lerine devam eden çırakların, pratik eğitimlerinin tamamlanması için MEKSA tarafından oluşturulan eğitim merkezlerinde mesleki yeterliliklerinin yükseltilmesi hedeflenmektedir.

Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayii Destekleme Vakfı, bir özel hukuk tüzel kişisi olarak, mesleki eğitimin daha etkin bir şekilde yönlendirilmesin ve

⁵⁶ Erdoğan Okyay, "3308 Sayılı Çıraklık Ve Meslek Eğitimi Kanunu" ve Türk Alman Çıraklık Eğitimi Model Projeleri, Ankara, MEKSA Vakfı Yayınları. Yayın no:2, 1990, s.201.

yaygınlaştırılmasına katkıda bulunarak esnaf ve sanatkarlara destek olmaktadır.

MEKSA Vakfının mesleki eğitime ilişkin gerçekleştirmekte olduğu başlıca faaliyetler şunlardır:

MEKSA Vakfı, 1997 yılı itibariyle çeşitli kurum ve kuruluşlarla işbirliği yaparak 13 ayrı bölgede, 29 İÜEM'inde çırak öğrencilere pratik eğitim vermektedir. Buradaki gençler çeşitli mesleklerde Alman ikili sistemine göre eğitim görmektedirler.

Bu merkezlerde, çıraklık yaşını geçenler için meslek kursları da düzenlenmektedir. Bu eğitimlere 1995-1996 yılı dönemi itibariyle 3282 öğrenci ve kursiyer devam etmiştir.

Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Geliştirme Vakfınca geliştirilen proje, Alman (B 62) işbirliği ile 12.04.1985 yılında başlatılmıştır.

MEKSA Yönetiminde; Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), İş ve İşçi Bulma Kurumu (İBK), Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK), Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Türkiye İşçi Sendikaları (Türk-İş) , Türkiye İşverenler Sendikası Konfederasyonu (TISK) kuruluşları yer almaktadır.²⁷ Merkez'de 65 Meslek dalında beceri eğitimi verilmektedir.

3-3-5-TAMEM Projesi

Türk-Alman Mesleki Eğitim Merkezi (TAMEM) Projesi : Türk-Alman Ekonomik İşbirliği Kurumu (BGZ) ile MEB arasında 1983 yılında imzalanan bir protokol ile gerçekleştirilmiştir. Projenin amacı, çıraklık eğitimi sisteminin daha etkili uygulanması ve geliştirilmesidir.⁵⁷ İşletmelerde gerçekleştirilen pratik eğitimin eksikliklerini gidermeye yönelik çalışmalar TAMEM'lerde yapılmaktadır. TAMEM'lerde verilen işletmeler üstü eğitime süreklilik kazandırmak amacıyla TESK, Teşkilat Kanunu'nda yapılan birtakım değişikliklerle yeni sorumluluklar üstlenmiştir. Bu şekilde, çırak öğrencilerin, uygulamadaki eğitim eksikliklerinin giderilmesi ve çeşitli mesleki eğitim faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için İÜEM

⁵⁷ MEB,Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara, ÇYEGM Yayınları, 1993,s.101.

kurulması yasal esaslara bağlanmıştır. Bu merkezler, meslek kuruluşlarınca eğitim bütçelerine konacak ödenekler ve Devlet desteği ile yapılacaktır.

Türk Alman Mesleki Eğitim projesi Türkiye ve Federal Almanya arasında 10.04.1988 tarihinde imzalanmış, ikili mesleki eğitimi amalanmaktadır.

Proje 1998 yılına kadar yürütülmüş, halen okulların bulunduğu illerdeki Sanayi odalarınca finanse edilmektedir.

19 yaşını aşmamış ilk veya orta öğretim okulu mezunları 2 gün merkezde, 3 gün sözleşme yapılan işletmede eğitim görmektedirler.

3-3-6- Projelerin Değerlendirilmesi

Ülkemizde bazı sanayi odaları, MEKSA Vakfı, MESS, TAMEM gibi kuruluş ya da projelerle işbirliğine girilerek işletmeler üstü eğitim merkezleri kurmakta veya kurulmakta olanlara katkıda bulunmaktadır. KOBİ'lerde ve büyük işletmelerde gözlenen bu gelişmenin teşvikini sağlayacak önlemlerin alınması ve desteklenmesi gerekli görülmektedir.

3308 sayılı kanunda yapılması gereken değişikliklerin gecikmesi ile uygulanmakta olan projelerin önemi artmış ve taraflar eğitimle ilgili somut adımlar atmışlardır. Genel olarak bu projelerin Türkiye açısından olumlu sonuçlar verdiği ortadadır.

Dördüncü Bölüm

Dünyada Değişen Mesleki Teknik Eğitim Kavramına

Türkiye'nin Uyum Çalışmaları

4-1-Türkiye'de Uygulanmaya Çalışılan Alman Mesleki Eğitim Sistemine Bakış

İnsangücü kaynaklarına yapılan yatırımlar küreselleşme sürecinde en az fiziki sermaye yatırımları kadar önemli görülmektedir.Günümüzde iş güvencesi kavramının yerini bireylerin itihdam edilebilme güvencesi almıştır.Bu nedenle yaşam boyu eğitime verilen önem artmakta ve eğitim sistemi ile işgücü piyasası arasındaki ilişkiler güçlendirilmektedir.⁵⁸ AB'nin sloganı haline gelen "yaşam boyu eğitim" ve çağdaş meslek eğitimi ile hizmet sektörlerinde oranları hızla artan "bilgi işçileri"çalışma yaşamına olumlu yönde yeni boyutlar getirmektedir.⁵⁹

Mesleki Eğitim AB 'nin gündeminin ilk sıralarında yer almış ve "Avrupa Sosyal Politika Eylem Programı ile uygulama konulmuştur Bu program Avrupa Parlamentosu tarafından hazırlanmış ve sosyal görünüm sağlanması amacıyla taraflarca deklere edilmiştir Bu programın başlıca özellikleri ;

İstihdamı yükseltmek için sosyal fonların daha etkin kullanımı ,Genel ve mesleki eğitimin teşvik edilmesi,AB'nde serbest dolaşım kolaylıklarına yönelik önlemler,Sosyal Politikanın bütün alanlarında asgari ihtiyaçların çerçevesinin oluşturulması,Aile yaşamıve çalışma yaşamı arasında uygunluğun sağlanması,Sosyal politikanın bütün alanlarında fırsat eşitliği ilkesinin uygulanması,Yoksullar,yaşlılar ve sakatlara yardım ,Toplumda ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadelede ortak çalışma ,sosyal dialogun gelişmesi,Gönüllü kuruluşlarla daha yoğun işbirliği ,Bilgi toplumunun gelişiminin sosyal etkilerinin tahlili vb konularda ME gelişmesine ve devamlılığına dair programdır.

Sanayi, tarım ve hizmet sektörlerinde kalkınma sürecinde olan ülkemiz, globalleşen dünya ekonomisinde yerini alabilmesi, kıyasıya rekabete dayalı

⁵⁸ TİSK,Küresel Eğilimler ve Türk Çalışma Hayatı , Ankara ,TİSK,Yayın no164, 1997, s.36.

⁵⁹ Nusret Ekin," Dialog Çağı", MESS, Mercek , yıl:2,sayı8, Ekim 1997,s.21.

mamullerine ucuz ve kaliteli mamulleri sunabilmesi yetişmiş insan gücüyle mümkündür.

Bilindiği gibi ülkemizin en büyük kaynağı insandır. Bilgi çağı olarak öngörülen 21. Asırda, en büyük katkıyı sağlayacak olan çalışanların bilgi ve becerilerini en üst düzeyde çıkarmak, bütün dünya ülkelerinin en önemli sorunudur.

Avrupa Birliği ülkelerinden mesleki eğitimde en başarılı olan Federal Almanya Cumhuriyeti, Türkiye için en iyi örneği teşkil etmektedir. 1980 yılı başından beri Federal Almanya Çalışma Teşkilatıyla yapılan muhtelif görüşmeler sonrasında Almanya’da tatbik edilen mesleki eğitimin ikili sistemini Türkiye’ye adapte etmek için yoğun çalışmalar başlatılmış bu konuda eğitsel ve teknik bilgi ve yardımlar alınmıştır.

3308 sayılı yasanın hazırlanışı sırasında ve halen bu yasanın tadil edilerek çağa uygun hale getirilme çalışmalarında ve hazırlanan yasa taslağında alınan mesleki eğitimin izleri bulunmaktadır.

4-1-1-Almanya'da Mesleki Eğitimin İkili Sistemi

Almanya’da liseyi bitiren gençlerin sayısı yıldan yıla artmaktadır, bu gençlerin büyük bir kısmı yüksek öğrenim yapmakta ve meslek öğrenimi yapanların sayısında bir değişiklik olmamaktadır.

Liseyi bitirmeyen gençler çoğunlukla meslek eğitimine karar vermektedirler. Ancak pek çok lise mezununda meslek eğitimine başlamaktadır. Bunların çoğu “ikili sisteme” göre öğitilmektedir, “bir işletmede kılğısal eğitim görürken meslek okulunda da mesleğin kurumsal bilgilerini edinmektedir”. Bu da meslek eğitiminin özel sektör ve devletin işbirliği içinde gerçekleşmesi demektir. Eğitimin düzenlenmesi federal devletin görevidir. Meslek okulları ise bulundukları eyalete tabidir.⁶⁰

Bu ülkede mevcut 370 kadar meslek dalı olmasına rağmen erkeklerin %40 kadar kızların ise %88’inden fazlası ilk on meslek dalında eğitim görmektedirler.

⁶⁰ Mustafa Karaağaçlı, **İkili Meslek Eğitimi ve Meslek Standartları**, Ankara ,ÇYEGM Yayınları,1996,s.2.

Meslek okulu; Meslek eğitimi gören gençler, işletmedeki kılğısal eğitime paralel olarak, üç yıl süreyle, haftada bir ya da iki gün meslek okuluna devam ederler. Derslerde genel eğitim sağılayan bilgilerden başka, kuramsal meslek bilgileri verilir. Öğrencilerin başarı derecesi, eğitimin sonunda bir diploma ile belgelenir. 18 yaşını doldurmamış olan ve başka bir okula gitmeyen bütün gençler için, meslek okuluna devam zorunluluğı vardır. Bu gençler mesleğe hazırlık yılında kuramsal meslek bilgileri edinir ve bu sayede eğitim dalını daha kolay seçerler.

Meslek eğitiminde öteki yollar;Çıraklık eğitimi ve meslek okulunun yanında, meslek öğrenimi için daha başka yollar da vardır. Bu yolları izleyen gençlerin sayısı giderek artmaktadır. İki örnek verelim: “Berufsfachschule”, tam gün öğretimle bir mesleğe hazırlar ve eğitim süresi, bir yıl ile üç yıl arasındadır. Bu süre çıraklık süresine hesaplanır, ya da tamamen çıraklık devresinin yerine geçer. “Fachoberschule”, Realschule’yi bitiren öğrencileri alır ve onlara iki yıl içinde meslek yüksekokuluna girebilecek niteliğı kazandırır. Daha önce bir meslek eğitimi görmüş olan kimse için okul sadece bir yıl sürer. Ders programında kuramsal bilgilerden başka eğitim atölyelerinde çalışmalar ve uygulama vardır. Öğrenmede güçlük çeken özörlü gençlerin meslek rehabilitasyonunu teşvik için Meslek Teşvik Kuruluşu yılda 4.3 milyon mark yardımda bulunur. İşletmeler tüm işyerlerinin en az yüzde altısında özörlü çalıştırmakla yükümlüdür. Bu kurala riayet etmeyen işverenlere para cezası verilir.

İşletmede eğitim;İşletmede uygulamalı eğitim, yani çıraklık devresi, meslek dalına göre iki ila üç buçuk yıl, ama genellikle üç yıl sürer. Çıraklık eğitimi, ancak eğitimle öğrenilecek meslekler listesinde kayıtlı bir meslek dalında yapılabilir. Lise bitirme diploması olan kimsenin çıraklık devresi altı ay kısaltılır. Eğitim sırasında büyük başarı gösterenlerin eğitim süresi altı ay daha kısaltılabilir. Çıraklık bir eğitim ödeneğı alırlar. Ödenek miktarı her yıl artırılır. Eğitim yönetmelikleri ekonomi birlikleri, işveren örgütleri ve sendikalar tarafından hazırlanır ve ilgili federal bakanlık tarafından kabul edilip yayımlanır. Müfredat ve sınav programını bakanlıklar saptar. Sınavlar ekonominin özerk yönetim organlarının komisyonları (Endüstri ve Ticaret Odaları ve Esnaf Loncası) ile benzeri makamlar tarafından yapılır.

Çeşitli ekonomi dallarına mensup 500.000'den fazla işletme, serbest meslekler ve kamu hizmeti çırak eğitmektedir. Büyük işletmelerin kendi eğitim atölyeleri vardır. Çıraklar bu atölyelerde ve işyerlerinde eğitilirler. Çırak eğitim gören gençlerin yarısından fazlası ise, küçük işletmelerde doğrudan işyerlerinde eğitiliyorlar. Ancak bu işletmeler çok ihtisaslaşmış olduğu için, bütün gerekli bilgileri veremezlerse, gençlerin meslek bilgilerini artırmalarına, işletmeler üstü eğitim yerleri yardımcı olur.

Herkese eğitim; İlke olarak Federal Almanya'da gençlerin iş yaşamına girebilmek için eğitim görmüş olmaları gerekir. Nitelsiz işgücünün sayısı giderek azalıyor. Meslek eğitiminin ikili sistemi çok başarılı olmuştur. Birçok ülke bu sistemle ilgilenmektedir. Seksenli yıllarda, genç sayısı yüksek olduğundan, eğitim yeri istemi de fazla olmuştur.

Federal Almanya çok gelişmiş, karışık bir ekonomik sisteme sahiptir. İyi yetiştirilmiş, kalifiye uzman elemanlar bu ekonomik sistemin işleyebilmesi için önemli bir koşuldur. Bunların büyük bir kısmı mesleklerini “dual sistem” denilen ikili sistem içinde öğrenirler.

İkili sistem, Federal Almanya'daki eğitim sisteminin başlıca unsurlarından biridir. Her eğitim sistemi ekonomik ve sosyal altyapıya bağlıdır ve başka ülkelere, olduğu gibi doğrudan doğruya aktarılamaz. Bununla beraber Federal Almanya'daki deneyimler, ikili sistemde meslek eğitiminin başka ülkelere de ilginç bir örnek olabileceğini göstermiştir.

Buna göre “ikili sistem” denilmesinin nedeni, eğitimin genel olarak iki ayrı öğrenim yerinde verilmesidir; işletmede ve meslek okulunda. Çırak işletmede, herşeyden önce pratik eğitim görür. Meslek okulunda eğitim haftanın bir veya iki gününde kuramsal derslerle desteklenir. Bu, aynı zamanda blok dersler şeklinde olabilir.

Genel eğitimin sonuna doğru öğrenciler özellikle iş bilgisi dersinde meslek seçimine hazırlanırlar. Bu hazırlık kapsamına, mesleklerle ilgili bir danışma merkezini ziyaret de dahildir. Burada öğrenciler çeşitli medyalar vasıtasıyla, ilgi duydukları meslekler hakkında bilgi alma fırsatı bulurlar. Öğrenciler daha okullarını bitirmeden önce, iş ve işçi bulma kurumlarının meslek danışmanlarıyla bizzat

görüşerek tavsiyeler alabilirler. Meslekler hakkında danışmanlık Federal Almanya’da devlet eliyle yapılır ve ücretsizdir.⁶¹

Federal Almanya’da mesleki eğitim konusundaki yetki ve sorumluluklar tabandan tavana doğru daralan bir piramit özelliği göstermektedir. İşleri, bölge, eyalet ve federal düzeylerde mesleki eğitim sorumluluğu bulunan birimler arasındaki ilişkiler kurumsallaşmıştır.

Mesleki eğitimin temel ilkelerini belirleme ve ilgili birimler arasında koordine sağlama konularında Federal Eğitim ve Bilim Bakanlığı sorumludur. Ayrıca, Federal Meslek Eğitim Enstitüsü, mesleki eğitimin federal düzeyde planlanması ve yürütülmesinde önemli role sahiptir.

Eyalet düzeyinde, eyalet hükümetlerinin mesleki eğitim konularında danışmanlığını yapan “Eyalet Mesleki Eğitim Daimi Komisyonları” bulunmaktadır. Çırakların okullarındaki teorik eğitim sorumluluğu da eyalet hükümetlerine aittir. Bölgesel düzeydeki mesleki eğitim sorumlulukları ise meslek odalarına verilmiştir. Her meslek odasının yapısında bir meslek eğitimi komisyonu bulunmaktadır. Bu komisyonlarda eşit sayıda işçi ve işveren temsilcileri ile öğretmenler bulunmaktadır. Mesleki eğitim programları “Eğitim Yönetmelikleri” adı altında Federal Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından çıkarılmaktadır.⁶²

Federal Hükümetin mesleki eğitim politikası şu hedefler yönelmiştir:

- AB mesleki eğitim politikasının temel hedeflerinin tanımlanması,
- Eğitim ve mesleğe girişte serbestliğin güvence altına alınması,
- Mesleki eğitim alanında Avrupa düzeyinde işbirliği ile bilgi ve deneyim değişimi ve aktarımının yoğunlaştırılması

Meslek okulunun amacı; işyerindeki eğitimi mesleki bilgi birikimi bakımından desteklemek ve tamamlamaktır. Okul eğitiminin ağırlığı meslek derslerinde %40, genel eğitimi amaçlayan derslerde %60’dır. Bu sistemdeki eğitim üç beceri alanını kapsamaktadır.

⁶¹ FGR, Federal Almanya da Mesleki Eğitimin İkili Sistemi, (Film notları), 1993

⁶² FGR, Federal Almanya’da İkili Sistem İçerisinde Meslek Öğrenimi, Bonn, 1991, s.7.

Bunlar; sanayide vasıflı işçilik, ekonominin ve kamu yönetiminin her alanında uzman işçilik ve müstahdemlik ile esnaf ve sanatkar kesiminde kalfalıktır.

Eğitimin en çok yapılmakta olduğu alanlar, esnaf ve sanatkarlık ile sanayi kesimidir. Ancak, kamu yönetimi alanında da eleman yetiştirilmektedir. Bu arada, avukat, doktor, mali müşavir gibi çok sayıdaki serbest meslek sahiplerinin yardımcıları da ikili sistemde yetiştirilmektedir.

Çırakların pratik eğitim giderleri işletmeler, teorik eğitim giderleri ise eyalet hükümetlerince karşılanmaktadır. İşletmelerin çıraklık eğitimi için harcadıkları miktar 1991 yılında 23 Milyar DM; aynı yıl Federal Hükümetin bu alandaki bütçesi 21 Milyar DM'dir. 1990 yılında tüm eğitim harcamaları milli gelirin %9.2'sini oluştururken, özel sektör de, tüm eğitim harcamalarının %42'sini karşılamıştır. 1969 tarihli Meslek Eğitimi Yasasına göre, çıraklık ücretleri, meslek ve işyerlerine bağlı olarak toplu sözleşme tarafları arasında belirlenmektedir. 1990 yılında çıraklara ödenen ücret ortalaması yaklaşık 750 DM düzeyinde gerçekleşmiştir.⁶³

Alman mesleki eğitim politikası iki ana hedef öngörmektedir. Bunlar, mesleki ve genel eğitim arasında eşdeğerlilik ile genel ve mesleki eğitim arasında geçiş imkanlarının sağlanmasıdır. Bir meslek eğitimi diplomasının aynı zamanda bu eğitimin devamı olan eğitim kurumunun yollarını açması ve ortaöğretim diploması gibi ustalık diplomasının da yüksek öğrenim yolunu açması öngörülmektedir. Bununla birlikte, mesleki ve genel eğitimde eşdeğerlilik diplomaların eşitliğinden öte anlam ifade etmektedir. Mesleki Eğitim Sisteminde teorik eğitimin sadece okulun uygulama ise işletmenin olarak ele alınmamaktadır. Çünkü bu ayrımın keskinleşmesi meslek eğitiminde amacını kaybetmektedir. Bu nedenle pratik uygulamalar teorik olarak açıklanabildiği gibi teorik konularda ele alınabilmektedir.⁶⁴

Almanya'da ikili sistemin ihtiyaçları karşılama konusunda yetersiz kaldığı bu nedenle gerek mesleki eğitimin ve gerekse endüstrinin bünyesinde pluralist sisteme geçilmesinin zorunlu olduğunu vurgulamaktadır

⁶³ FGR, Federal Almanya'da İkili Sistem İçerisinde Meslek Öğrenimi, Bonn, 1991, s.11.

⁶⁴ FGR, Federal Almanya'da İkili Sistem İçerisinde Meslek Öğrenimi, Bonn, 1991, s.37.

Bu görüşlere göre, işyerlerinin ve mesleki eğitim kurumlarının faaliyet alanlarının çeşitlendirildiği pluralist sistemde, çalışanlar arasında ve üretim birimleri arasında ilişkiler güçlenecek ve mesleki eğitim görenler daha fazla sorumluluk ve teşebbüs gücüne sahip olacaktır. Bu da, yeni teknolojilere uyum sağlanabilmesi açısından daha fazla esnek bir zemin oluşturacaktır.

Tablo:3 1996 Yılı Almanya'nın Eğitim Durumu

Okul Türü	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı
Okul Öncesi	3,936	80,176
İlkokul	17,941	3,419,584
Temel Eğitim Okulu	9,209	1,483,229
Temel Eğitim ve Orta Öğretim	1,418	-
Zihinsel Özürlüler Okulu	3,395	360,209
Orta Öğretim Okulu	3,634	1,056,739
Genel Liseler	3,126	2,047,241
Çok Amaçlı Okullar	930	493,406
Akşam Okulları	352	48,606

Kaynak : TDV.Türk Eğitim Sistemi-Alternatif Perspektif, Ankara:1996, s.97.

Alman mesleki eğitim sisteminin başlıca özellikleri şunlardır:

1. Mesleki eğitim dual yapıya sahiptir. Halen ülkemizde uygulanmaya çalışılan model esas itibariyle Alman modelidir.
2. 1969 yılında yürürlüğe giren Mesleki Eğitim Kanunu ile mesleki eğitimle ilgili olarak Sanayi ve Ticaret Odaları'na önemli görevler verilmiştir. Oda'lar bütçelerinin yaklaşık %40'ını bu amaçları doğrultusunda kullanmaktadırlar Sanayi ve Ticaret Odaları sadece uygulayıcı değil, mesleki eğitim sistemini yönlendirici fonksiyona sahiptirler.⁶⁵
3. Okul kitap ve malzemeleri okul tarafından ücretsiz olarak verilmekte, öğrenciler okula gidiş-dönüşleri için sigortalanmaktadırlar.

⁶⁵ Dieter Klaus, Symposium zur Berufsausbildung im Jahre 2000, İstanbul, 1996, s.91.

4. Uygulamalı eğitimini sanayide yapan öğrencilere toplu sözleşmelere göre ücret ödenmesi esası getirilmiştir.
5. Halen Almanya’da resmen tanınmış, 380 meslek dalında 500.000 civarında işletmenin mesleki eğitim yaptırmakta ve bu sayının giderek artmakta olduğu belirtilmektedir.
6. Teorik meslek dersleri öğretmenlerinin yüksek öğrenimden önce bir yıl, yüksek öğrenimden sonra ise 1-2 yıl staja tabi tutuldukları, yapılan sınav sonunda başarılı olanlara öğretmenlik görevi verildiği ve her meslek dersleri öğretmenin iki branşı olduğu bilinmektedir.
7. Almanya’da eğitim çağındaki genç nüfusun %62’si bir mesleki eğitim programından geçmektedir.
8. Öğrencilerin bitirme sınavları Sanayi ve Ticaret Odaları, Küçük Esnaf ve Sanatkarlar Dernekleri tarafından düzenlenmekte, işçi-işveren temsilcileri ve öğretmenlerden oluşan bir komisyon tarafından yapılmaktadır. Dersi okutan öğretmen komisyon üyesi olamamaktadır.
9. Ekonominin her kesimi mesleki eğitimle iç içedir.
10. Okul türlerinin ve programlarının zengin ve karmaşık gibi görünen yapısına rağmen, eğitim programları yatay ve dikey geçişliliğe açıktır.
11. Mesleki eğitim programı takip eden öğrenci haftada 10-12 saat okulda teorik ders, 28-30 saat işletmelerde pratik ders yapmaktadır.
12. Ayrıca, Ticaret ve Sanayi Odaları ile birlikte Eyaletlerarası Sürekli Kurul, İş ve İşçi Bulma Kurumu, Küçük Esnaf ve Sanatkarlar Dernekleri, Federal Meslek Eğitim Enstitüsü, İşletmeler üstü Mesleki Eğitim Merkezleri Almanya’da mesleki eğitimin gelişmesine büyük ölçüde katkıda bulunmaktadırlar
13. Yapılan bu araştırma bir kez daha net bir şekilde ortaya koymuştur ki, kişilerin ve toplumların refahı ancak eğitimle sağlanabilir.
14. Günümüzde artık gerekli bilgi ve beceriden yoksun, belirli düzeyde alan eğitimi görmemiş kişilerin istihdam imkanı bulabilmeleri oldukça zordur.

15. İşgücü piyasalarının niteliksiz elemanlara rağbet etmediği, örgün ve yaygın eğitim sistemlerinin ihtiyaç duyulan vasıfta elemanları yetiştirebilmesi için gerekli düzenlemelerin sürekli olarak yapıldığı günümüzde, ülkemizin bu konuda arzu edilen noktada olduğunu ifade etmek oldukça güçtür.

Gelişmiş ülkelerde eğitim sistemleri içinde mesleki ve teknik eğitim belirgin bir ağırlığa sahipken, ülkemizde hala genel eğitim kurumlarının öğrenci sayısının büyük bölümünü bünyelerinde bulundurması dikkat çekici bir durumdur.

Bunun yanında, zaten yeterli düzeyde geliştirilememiş mesleki ve teknik eğitim sistemi de, gerek planlama yetersizlikleri, gerekse işgücü piyasaları ile işbirliğinin yeterince geliştirilememiş olması nederiyle ihtiyaca yeterince cevap vermekten uzaktır.

Eğitim sistemindeki bu çarpık görüntü her yıl milyonlarca lise mezununu üniversite kapılarına yığmakta, üniversitelerimiz de bu talebi karşılayamadıkları için her yıl bilgili fakat vasıfsız işsiz sayısı artmaya devam etmektedir.

Bu nedenle, acilen eğitim sisteminin yeniden masaya yatırılarak bu verimsiz, kaynakları hovardaca israf eden yapıdan kurtarılması için gereken tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Mesleki eğitim sistemimiz; süratle değişen teknolojiyi yakından takip edebilen, en yeni teknolojik bilgilere sahip, ortaya çıkan değişikliklere süratle uyum sağlayabilecek esneklikte verimli ve üretken bir teknisyen yetiştirebilmek amacıyla, ülke ihtiyaçları gözönünde bulundurulmak suretiyle yeniden düzenlenmelidir.

Bunun yanında, İş ve İşçi Bulma Kurumu mutlaka fonksiyonel hale getirilmeli, bu alanda tekel olmaktan çıkarılmalıdır. Bugün bilinen bir gerçektir ki, kurum kendisine yüklenen yükümlülüklerinin büyük bölümünü yerine getirmekten son derece uzaktır.

İşletmelerin ve sendikaların eğitim konusunda yeterli derecede aktif olmadıkları görülmektedir. Bu konuda yöneticilerin bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesine ihtiyaç vardır. Özellikle rehabilite edilerek iş hayatına ve toplumsal hayata kazandırılması gereken sosyal gruplara verilmesi gereken hizmetlerin yeterli düzeyde olmadığı da bilinen bir gerçektir.

4-1-2-Meslek Danışmanlığı ve Meslek Eğitim Sözleşmesi

Meslekler hakkında danışma daha okula devam ederken başlar. Öğrenciler okulda, psikologlar ya da bu konularda özel olarak hazırlanmış öğretmenler vasıtasıyla eğitim yollarının seçimi hususunda bilgi sahibi olabilirler.

Öğrencilerin bununla beraber ekonomi ve çalışma hayatı hakkında da bilgi sahibi olabilmeleri için öğretim programlarında, örneğin iş bilgisi gibi, bununla ilgili dersler de öngörülmüştür. Ayrıca öğrenciler, firmaları ziyaret ve herşeyden önce işletmelerde staj vasıtasıyla bilgi alabilirler.

Meslek danışmanlığı ile ayrıntılı görüşme sonucu yeteneklere ve eğilimlere uygun meslek seçilir İş ve İşçi Bulma Kurumu sayesinde bir çıraklık yeri bulunur. Meslek eğitim ilişkisi bir meslek eğitim sözleşmesi ile düzenlenir. Sözleşme, hukuken geçerli oması için kişi ve firma sahibi tarafında imzalanır.

Meslek eğitim sözleşmesinde meslek eğitiminin hedefi, zamansal süreci ve ayrıca deneme dönemi, yıllık izin, ödenecek çıraklık ücretinin miktarı ve bunun gibi daha birçok hususlar düzenlenmiştir. Sözleşme,zanaatkarların kendi kendilerini yönetim organı olan Zanaatkarlar Odası tarafından Meslek Eğitim Yasası koşullarına uygun olup olmadığı hususunda gözden geçirilir. Herşey uygunsa, bu çıraklık ilişkisi Oda'nın siciline kaydedilir.

Bu sözleşme, işletme ile çırak arasındaki meslek eğitim ilişkisinin esasını oluşturur. En azından şu bilgileri içermesi gerekir:

Niteliği, pratik ve zamansal planı ve özellikle eğitimi verilen meslekte gösterilecek faaliyet olmak üzere meslek eğitiminin amacı, meslek eğitiminin başlangıcı ve süresi, meslek eğitim yerinin dışındaki mesleki eğitim önlemleri, günlük düzenli meslek eğitim süresi, deneme dönemi,ücret ödenmesi ve miktarı,izin süresi, meslek eğitim sözleşmesinin hangi şartlar altında feshedilebileceği.

Sözleşmenin esaslı içeriği yazılı olarak tespit edildiği takdirde ancak meslek eğitimine başlanabilir.

İşletmedeki meslek eğitimini tamamlayıcı olarak işletmeler üstü meslek eğitim yerlerinde özellikle meslek pratiğine yönelik dersler uygulanır, örneğin makine

kursları. Bu derslerin amacı, işletmeler arasındaki kalite farklarını dengelemek ve bütün çıraqlara en azından sahip olmaları gereken bilgilerin verilmesini sağlamaktır.

4-1-3-İşletmeler Üstü ve İşletmeler Dışı Meslek Eğitim Yerleri:

Herşeyden önce sınai-teknik sahada, fakat aynı zamanda pazarlamacılık sahasında da olmak üzere küçük ve orta dereceli işletmeler çoğu zaman meslek eğitiminin içeriğinde belirtilenlerin hepsini kendi işyerlerinde verebilecek durumda değildirler. Bu yüzden Oda'lar ve aynı zamanda işveren kurumları ve sendikalar, işletmelerde uygulanan meslek eğitimini takviye etmek üzere devlet desteğiyle işletmeler üstü meslek eğitim yerleri kurmuşlardır. Federal yönetim ve eyalet yönetimleri yatırım masraflarına katılırlar ve devamlı giderlere yardımda bulunurlar. Federal Meslek Eğitim Enstitüsü işletmeler üstü meslek eğitim yerlerinin planlaması, kurulması ve geliştirilmesini desteklemekle yükümlüdür.

Meslek pedagojisi açısından olanakların yanı sıra işletmeler üstü meslek eğitim yerlerinin, bunun üstünde esasen meslek eğitim politikasıyla ilgili görevleri vardır:

Meslek eğitim seviyesini dengelemek hususunda yardımcı olmak; Aynı ayrı her bölgede meslek eğitim yerlerinin çoğalmasına katkıda bulunmak; Geniş ve sistematik bir temel eğitimin verilmesine genelde katkıda bulunmak; Kısa vadede, ek olarak meslek eğitim kapasitesinin açılabilmesini mümkün kılmak; Mesleki gelişme eğitimine katkıda bulunmak.

Bütün çıraqlar, işletmedeki çalışmalarının bir kanıtı olarak tüm eğitim süresi içinde, daha sonra sınav komisyonuna gösterilmek üzere bir rapor defteri tutmak zorundadırlar.

İkinci öğretim yılı sonunda ara sınav vardır. Sınav Zanaatkarlar Odasının Denetiminde yapılır. Kuvansial bilgiler sorulur, zamanla işletme içindeki ekonomik ve sosyal ilişkileri daha fazla öğrenmekte inisiyatif ve sorumluluk bilinci gelişmektedir.

Bitirme sınavı gene Zanaatkarlar Odası tarafından kurulan bir sınav komisyonunca yapılır. Bu sınav bir dizi kurumsal ve pratik ödevlerden meydana gelir. Sınavda istenenler Meslek Eğitim Yönetmeliğinde belirlenmiştir. Sınav başarı ile verilirse kalfa kalifiye işçi olunur ve devlet tarafından belgelendirilir.

Çırağın öğrenimini bitirdikten sonra, öğrenim göddüğü işletme tarafından işe alınıp alınmayacağını, işletmenin o anda yeni iş gücüne gereksinimi olup olmadığına bağlıdır. İşletmede işe alınma asla otomatikman olmaz, bu yeniden yapılacak bir iş sözleşmesiyle düzenlenir. İkili sistemde çırakların çoğunun mesleki eğitimleri böyle veya benzeri şekilde yürür.

4-1-4-Yasal Çerçeve, Koşullar

İkili sistemde meslek eğitimi iki ayrı öğrenim yerinde yapılır, işletmede ve okulda. Bu özellikten dolayı gençler hem çırak hem de öğrencidirler. Çırak olarak federal hukuğun hak ve yükümlülüklerine, öğrenci olarak ise eyaletlerin okul eğitim yasalarına bağlıdırlar.

Çırak ile eğitim veren işletme arasında yapılan meslek eğitim sözleşmesi özel hukuksal bir sözleşmedir.

Gençler eyaletlerin eğitim yasaları uyarınca, meslek okuluna devam etmekle yükümlüdür. Meslek okuluna devam yükümlülüğü genel olarak 18 yaşına veya meslek eğitiminin bitimine kadar sürer.

Federal devlet aslında Meslek Eğitim Yasası vasıtasıyla bütün federal düzeyde eşit bir meslek eğitiminin çerçeve koşullarını belirlemekle yetinir, bunlar örneğin işletmeler için geçerli meslek eğitim yönetmelikleridir. Federal düzeyde meslek eğitim yönetmelikleri ile belirlenmiş çerçeve ders programları eyaletlerin eğitim bakanları tarafından eyaletlere özgü ders programlarına dönüştürülür. Meslek eğitimi vermeye elverişli işletmeler (eğitim veren işletmeler) bu çerçevenin sınırları içinde mesleki eğitime şekil verme hususunda tek başlarına sorumludurlar.

İlgili merciler, örneğin Odalar ve eyaletlerin maarif daireleri, öngörölmüş olan bilgi ve becerilerin gerçekten kazandırılmasını denetler. Bunun dışında, Odalar'ın işletmeler için meslek eğitim danışmanları vardır.

Federal hükümet, işçi ve işveren dernekleri ve eyalet temsilcileri hep birlikte meslek eğitimi yönetmeliklerini hazırlar. Bunun üzerine eyalet temsilcileri, ders programını buna uydururlar. Berlin'deki Federal Meslek Eğitim Enstitüsü meslek eğitim yönetmeliklerinin hazırlanmasında yardımcı olur.

Federal Meslek Eğitim Enstitüsü'nün en önemli organı, yukarıda bahsedilen 4 grubun emsalcilerinden oluşan Üst Komisyon'dur. Böyle düzenli bir yöntem içinde İşveren ve sendikaların da rızasıyla meslek eğitim yönetmelikleri meydana gelir. Üst Komisyon ayrıca meslek eğitim politikasındaki karşıt görüşleri bir sonuca bağlamak için en önemli mercidir.

4-1-5-Mesleki Eğitim Masrafları

Meslek eğitimi vermeye elverişli her işletme, çırak yetiştirip yetiştirmeme konusunda kendisi karar verir. Geleneksel meslek eğitim sahası olan zanaatkarlıkta ortalama her iki işletmeden biri çırak alır. Sanayi ve ticaret dallarında ise bu daha azdır. Buna karşılık büyük işletmelerin hemen hemen hepsi çırak yetiştirirler ve gayet iyi donatılmış ve organize edilmiş eğitim atölyeleri vardır. Bazı işletmeler ise kendi gereksinimlerinin üzerinde çırak yetiştirirler.

İkili sistemde çıraklık eğitiminin masrafları büyük bir kısmı itibariyle ilgili işletmeler tarafından karşılanır, yalnız şu var ki, bu masraflar her iş dalında birbirinden farklıdır. İşletmelerin karşıladıkları meslek eğitim masraflarının hemen hemen yarısı, Çırağın aldığı ve toplu sözleşmelerle karara bağlanmış olan ücretle, gene işletmelerin çırak için ödedikleri sosyal sigorta kesintilerinden oluşmaktadır. Meslek okulları için eyaletlerin karşıladıkları masraflar azdır. Meslek okullarına devam parasızdır, öğrenciler okula herhangi bir şekilde para ödemezler.

Federal Almanya'daki meslek eğitiminin bugünkü şeklini kavramak için geçmişe kısa bir göz atmak gerekir.

4-1-6-Tarihi Gelişme

Daha 12. yüzyılda Almanya'da zanaat işletmelerindeki çıraklık eğitimi yonca yönetmelikleri vasıtasıyla belli bir sisteme sokma girişimleri başlatılmıştır. Bu eğitim şekli, daha ziyade zanaatkarlık becerilerinin usta veya kalfa tarafından çırağa gösterilmesine ve bu gösterilenleri çırağın uygulayarak yetişmesine dayanıyordu. Sanayi, şu ana kadar dahi geçerli olan zanaatın “usta yetiştirme” tarzını benimsemiş, bununla beraber eğitim atölyeleri kurarak sistematik bir meslek eğitimi uygulamaya başlamıştır.

İkili sistemin ikinci kolu olan meslek okullarının geçmişi 16. ve 17. yüzyıllara kadar uzanmaktadır. Dini amaçlı ve sanata bağlı “Pazar Okulları”nda okuma-yazma ve hesap bilgileri verilerek gelişmekte olan sınai üretimin koşullarına ayak ydurmaya çalışıldı. Daha 1869 yılında çıkarılmış olan Meslek Yönetmeliği’nde bile şu belirtilmiştir: Resmi bir yönetmelik vasıtasıyla işletmeler, çıraklarını bir meslek okuluna göndermek hususunda yükümlü kılınabilirler. Ancak, meslek okuluna devam zorunluluğu ilk olarak 1938’de uygulanmaya başladı. Demek oluyor ki, ikili sistem belli bir nizamla göre gelmemiş, daha ziyade uzun süren bir tarihi gelişme sonucu organik olarak oluşmuştur.

4-1-7-Geleceğe Yönelik Yatırımlar

Meslek eğitiminin bugünkü şekli 1969 yılında çıkarılmış olan Meslek Eğitim Yasası ile düzenlenir. Federal Almanya’daki işletmeleri, böyle bir ikili meslek eğitim sistemini kendi cephelerinden, gönüllü olarak ve tüm sorumluluğu taşıyarak ayakta tutmaya ve finanse etmeye zorlar.

İşletmelerin büyük çoğunluğu, iyi bir meslek eğitiminin kendileri için de büyük önem taşıdığı bilincindedirler: Her an daha da hızlı bir şekile ilerleyen gelişmelere, ancak uzman elemanlar ayak uydurabilirler.

Müesseseler sürekli şekilde teknik yeniliklerle karşılaşmaktadırlar, buralarda çıraklık eğitimi süreci içinde, ilerde hangi teknik sorunların üstesinden gelmeleri gerektiğini vakitlice öğrenirler.

Gençler işletmede, normal çalışma şartları altında somut görevleri yerine getirmesini öğrenirler, bu da motivasyonlarını ve inisiyatiflerini geliştirmektedir. Çıraklar işletmede sosyal yetenekler kazanmaktadırlar, İş arkadaşlarıyla birlikte topluca ortak bir hedefe doğru hareket etmeyi öğrenmektedirler. Böylece, çıraklık eğitiminden iş hayatına geçiş, örgün eğitim sistemiyle yürütülen meslek eğitimene kıyasla daha pürüzsüz olmaktadır.

Federal Almanya ham madde kaynakları kıt bir ülke olarak, esasen değeri yüksek ürünlerin satışından ve hizmet sektöründen geçimini sağlamaktadır. İlerde de uluslararası pazarlarda başarılı kalabilmek için insaniş gücünün kalitesi bozulmamalı, hatta mümkün olduğu kadar yükseltilmelidir. Eğitim politikacıları, girişimciler ve

sendikalar bu konuda hem fikirdir: İyi bir mesleki eğitim geleceğe yönelik bir yatırımdır.

4-1-8-Meslek Eğitim Yasası

Meslek Eğitim Yasası (BBİG) işletmelerdeki meslek eğitimi hakkında geniş ve müşterek çerçeve koşulları koyar. Bunun dışında mesleki gelişme ve meslek değiştirme hususlarını da düzenler. Bu böylece, Federal Almanya'daki ikili meslek eğitiminin hukuk esasıdır.

Meslek Eğitim Yasası, meslek eğitiminin okullarla ilgili bölümünü kapsamaz. Bu hususta federal eyaletler sorumludur. Bunalar kendi öğretim yasalarını çıkarır.

Zanaat sahasında, Meslek Eğitim Yasası'ndan başka bir de Zanaat Yönetmeliği esastır.

Meslek eğitimi için ayrıca üç federal yasanın önemi vardır:

1. Meslek eğitiminin planlanması ve istatistiği ile Federal Meslek Eğitim Enstitüsü'nün çalışmalarının düzenlendiği Meslek Eğitimi Teşvik Yasası,
2. Bir müessesede çalışanların temsilciliğinde, işletmedeki meslek eğitimiyle ilgili alınacak kararlara iştirak ve etkenlik hakkı sağlayan İşyerleri Teşkilat Yasası,
3. Çıraklar ve genç yaştaki işçiler için özel koruyucu hükümler getiren Gençleri İş Hayatında Koruma Yasası.

4-1-9-Eğitim Veren İşletmeler ve İlgili Merciler

Federal Almanya'da meslek eğitimi ikili sisteminde bir meslek öğrenmenin esas yeri işletmedir. Çırak yetiştirmek isteyen bir işletme belirli bazı gerekleri yerine getirmek zorundadır:

1. 18 yaşının altındaki gençlere sadece resmen tanınmış ve eğitimi görülen mesleklerde yetiştirebilir.
2. Yeterliğe sahip (ehliyetli) usta öğretici görevlendirmek zorundadır.
3. Meslek Eğitim Yönetmelikleri'nin gereklerine uygun bir meslek eğitim programı hazırlamak zorundadır.
4. İlgili merci (Oda) tarafından eğitim veren sıfatını haiz bir işletme olarak tanınmış olması gerekir.

Toplam olarak yaklaşık 500.000 işletme çırak yetiştirmektedir. Ekonominin bütün sahalarında eğitim veren işletmeler mevcuttur, örneğin sanayi ve ticarete, zanaatta, tarımda, kamu hizmetinde, serbest mesleklerde (doktor, avukat, eczacı vs.) ve ev ekonomisinde. Fakat işletmelerin hepsi de çırak yetiştirmez. Eğitim veren işletmeler arasında en büyük pay zanaattadır. Bu dalda tüm işletmelerin yüzde 50'den fazlası çırak yetiştirir. Eğitim veren işletmelerin ikinci büyük oranı sanayi ve ticaret sahasındadır.

Federal yönetimin kanun koruyucuları meslek eğitiminin belirli bazı görevlerini “ilgili merciler”e devretmişlerdir. Bunlar, meslek eğitim sahalarının çoğunda Odalar’dır, örneğin sanayi ve ticaret odaları, zanaat odaları, ziraat odaları, çeşitli serbest mesleklerin odaları.

Belli bir ekonomi dalındaki müesseselerin ya da belli bir ihtisas yönündeki bütün serbest meslek sahiplerinin (örneğin doktorlar veya avukatlar- aidat ödeyen zorunlu üyesi olarak mensup oldukları 3 dalar” kendi kendilerini şöneten kuruluşlardır. Bunlar, bütün oda mensupları tarafından seçilmiş olan genel kurul tarafından “yönetilir”, fakat eyaletin en yüksek resmi dairesinin (örneğin Eyalet Ekonomi Bakanlığı- hukuki denetimi altındadır.

Meslek eğitiminde Odalar’ın, diğer görevleri yanısıra şu görevleri vardır:

1. Çıraklık sözleşmelerinin kayda geçirilmesi,
2. Meslek eğitimi uygulamasının gözetimi,
3. Meslek eğitimi veren işletmelere ve çıraklara danışmanlık yaparak meslek eğitimini teşvik,
4. İşletmelerin yeterliğini tespit,
5. Sınav komisyonlarının kurulması ve mezuniyet sınavları ile usta öğretici yeterlik sınavının yapılması,
6. Sınav yönetmeliklerinin çıkarılması,
7. Meslek eğitim komisyonlarının kurulması

4-1-10-Meslek Eğitim Danışmanları ve Meslek Eğitim Yönetmelikleri

İlgili merciler işletmelerdeki meslek eğitiminin yürütülmesinin denetler ve bunu hem eğitim verene ve hem de çırağa danışmanlık suretiyle teşvik eder. Bu amaçla meslek eğitim danışmanları görevlendirilir. Eğitim veren işletmeler meslek eğitim danışmanlarına bu denetim için gerekli bilgileri vermek, belgeleri göstermek ve eğitim yerlerinin incelenmesine izin vermekle yükümlüdür.

1985 yılında ilgili mercilerde bu işi asıl görevi olarak yapan toplan yuvarlak hesap 1300, ikinci bir iş olarak yapan yaklaşık 300 ve fahri çalışan yaklaşık 6800 meslek eğitim danışmanı vardı.Bu işi asıl görev olarak yapan bir meslek eğitim danışmanı sanayi ve ticaret odaları sahasında ortalama 505 işletmeyi ve 1820 meslek eğitim ilişkisini, hatta zanaat odalarında 2723 işletmeyi ve 5000'den fazla meslek eğitim ilişkisini müşavere eder. Bu meyanda zanaat dalında fahri çalışan meslek eğitim danışmanları sayısının çokluğunu doğrusu hesaba katmak gerekir.⁶⁶

Eğitimi görülen meslekler hakkında ilgili bakanlık, örneğin Federal Ekonomi Bakanlığı, Federal Eğitim Bakanlığı'nın mutabakatıyla meslek eğitim yönetmelikleri çıkarır.

Bunlar hukuki yönetmelikler olarak işletmedeki meslek eğitimi için bağlayıcıdır. Her bir meslek eğitim yönetmeliğinde şunlar tespit edilmiştir:

1. Eğitimi görülen mesleğin tanımı,
2. Meslek eğitim süresi,
3. Kazanılması gereken beceri ve bilgiler,
4. Beceri ve bilgilerin konulara göre ve zamansal açıdan bölümlere ayırarak tanzimi hakkında bir kılavuz (meslek eğitim çerçeve programı),
5. Sınavda isteyenler.

Her meslek eğitim yönetmeliğinin bir meslek eğitim çerçeve programı vardır. Bu, eğitimi görülen meslekler hakkında işletmedeki meslek eğitimi için gerekli

⁶⁶ Arno Kappler , Grevel M.A, İşte Almanya ,1994 , s.18.

beceri ve bilgilerin hangi sırayla ve hangi zaman bölümleri içinde verileceğini teker teker gösterir. Bu meslek eğitim çerçeve programını hazırlar.

Meslek eğitim programları ekonomik ve teknolojik değişmelere uygun bir şekilde hazırlanmak ve sürekli olarak yeniden gözden geçirilmek zorundadır. Bu, işveren derneklerinin, işçi sendikalarının, ilgili federal bakanlıklarının ve Federal Meslek Eğitim Enstitüsü'nün iştirak ettiği bir sistemde yapılır. Ayrıca, meslek eğitim yönetmelikleri okul çerçeve öğretim yönetmelikleri okul çerçeve öğretim programıyla uyulanır. Değişikliklerle ilgili inisiyatif genel olarak sosyal taraflardan gelir.

4-1-11-Federal Meslek Eğitim Enstitüsü

Federal Meslek Eğitim Enstitüsü, Meslek Eğitimi Teşvik Yasası uyarınca Federal Eğitim ve Bilim Bakanlığı'nın hukuki denetimi altında bulunan, federal düzeyde doğrudan doğruya bir kamu hukuku tüzelkişisidir. Herşeyden önce şu görevleri vardır:

1. İlgili Federal Bakanlığın talimatı üzerine meslek eğitim yönetmelikleri ve bunlara benzer hukuki mevzuat ile meslek eğitim istatistikleri ve meslek eğitim raporunun hazırlanmasında çalışmak ve de işletmeler üstü meslek eğitim yerlerinin planlanması, kurulması ve geliştirilmesini teşvik etmek;
2. Meslek eğitim araştırmalarını yürütmek, örnek deneylerde danışmanlık yapmak ve eğitim teknolojisini teşvik etmek
3. Meslek eğitimi açık öğretiminin genişletilmesi ve daha iyi bir hale getirilmesine katkıda bulunmak (örneğin açık öğretim kurslarını gözden geçirerek rapor hazırlamak ve bunları düzenleyenlere danışmanlık yapmak suretiyle):
4. Meslek eğitimiyle ilgili hususlarda federal hükümete danışmanlık yapmak;
5. Resmen tanınmış ve eğitimi görülen mesleklerin listesini tutmak ve bunu yayınlamak.
6. Federal Meslek Eğitim Enstitüsü'nün organları şunlardır:
7. Üst Komisyon,
8. Genel Sekreter.

Üst Komisyon, Federal Meslek Eğitim Enstitüsü'nün işleri hakkında kararlar alır ve meslek eğitiminin esaslı meseleleri hakkında federal hükümete danışmanlık eder. Üst Komisyon'da işveren kesimi, işçi kesimi ve eyaletlerin onbirek vekili ile federal yönetimin, müştereken kullanabilecekleri onbir oy hakkı olan beş vekili bulunur.

Genel sekreter, Federal Meslek Eğitim Enstitüsü'nü yönetir, işlerini yürütür ve enstitüyü mahkemelerde (adli) ve mahkeme haricinde (gayri adli) temsil eder. mark civarında olması gerekir.1686 yılında eyaletler ve belediyeler sanat okulları için bütçelerinde tahmini olarak 7 milyar Mark'tan biraz fazla harcama öngörmüşlerdir.⁶⁷

4-2-3308 Sayılı Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunu ile İlgili Bakanlıkça Sunulan Değişiklik Tasarısı

3308 sayılı yasanın dağınıklığı, uygulamada görülen aksaksıkları ve sanayideki gelişmeler bu yasanın değiştirilmesini zorunlu kılmıştır.

3308 sayılı yasada çırakların ,stajyerlerin ve mesleki eğitim öğrencilerinin meslek öğrenme kurs ve derslerinin düzenlenmesinin, mesleki eğitimden ayrı düşünülmesinin önlenmesi amacıyla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının yeni bir tasarı hazırladığı ve görüşleri alınmak üzere İşveren Sendikaları TİSK ve TÜRK-İŞ'e görüşleri alınmak üzere tasarının örneğinin sunulduğu bilinmektedir.

Hızlı bir değişim sürecinin yaşandığı çağımızda, üretimin en önemli girdisi olan bilginin yönetilmesi, kullanılması ve paylaşılması büyük önem taşımaktadır.

Günümüzde bilgiyi üretme ve uygulamaya koyma hızı çok üst düzeye ulaşmıştır. Bunun sonucu olarak sanayi ve hizmetler sektöründe çalışan insan gücünde aranılan yeterliklerde de temel değişiklikler olmaktadır.

Bilginin üretime yansıtılması; beceriyi, teknolojiyi ve yeterliliği gerektirdiği kadar yüksek teknolojinin de geliştirilmesini ve kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu durum; insanı, toplumu ve iş dünyamızı çok yönlü etkilemekte, işleri daha karmaşık duruma getirmekte ve bu işlerin üstesinden gelebilecek geniş yeterliliklerle donatılmış yüksek nitelikli insangücü ihtiyacını artırmaktadır.

⁶⁷ Arno Kappler , Grevel M.A, *İşte Almanya* ,1994 , s.21.

Sanayi ve hizmetler sektöründeki nitelikli işgücü ihtiyacı, dışa açılmaya çalışan ve özellikle Gümrük Birliği'ne katıldıktan sonra uluslararası rekabet gücü kazanma çabası içinde bulunan ekonomimiz için önemli bir sorun haline gelmiştir.

Ekonomide daha çok dışa açılma hedefleri; üretimde kalite, maliyet, işgücü niteliği ve verim düzeyinin yükseltilmesi gibi hususları ön plana çıkarmıştır. Eğitim sistemimizin; sanayi ve hizmetler sektörünün ihtiyaç duyduğu yüksek nitelikli insangücü yetiştirerek uluslararası rekabet gücümüzü artırma, ekonomik kalkınmayı destekleme ve hızlandırma görevini daha etkin ve verimli bir şekilde yerine getirmesi gerekmektedir.

Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda eğitim reformu ile ilgili yer alan ilke, hedef ve politikalar; eğitim sistemimizin mesleki ve teknik eğitim ağırlıklı, mesleki ve teknik eğitim sistemimizin de iş hayatı ağırlıklı katılıma, çağın gereklerine uygun ve toplumumuzun ihtiyacını karşılayabilecek bir yapıya kavuşturulmasını ve hayata geçirilmesini öngörmektedir. 15. Milli Eğitim Şurası'nda da bu amaca yönelik ve eğitim sistemimizin yeniden yapılanmasını öngören önemli kararlar alınmıştır.

7. Beş Yıllık Kalkınma Planı ve Hükümet Programında yer alan ilke, hedef ve politikalar ile 15. Milli Eğitim Şurası kararları ve iş hayatımızın istemleri doğrultusunda mesleki ve teknik eğitimde;

1. Okul, kurum, program, yönetim, örgütlenme, ölçme ve değerlendirme, belgelendirme ve kaynak kullanımında çeşitliliği ve dağınıklığı gidermek, israfi önlemek,
2. Devlet, işçi ve işveren kesimlerinin etkin, verimli ve sürekli katılımını sağlayacak kurumsallaşmayı gerçekleştirmek,
3. İnsangücü-eğitim-istihdam dengesini sağlamak,
4. Eğitim sistemimizin her kademesini teknoloji eğitimi ile destekleyip toplumumuzun teknoloji kültürünün gelişmesine ve rekabet gücünün artırılmasına imkan ve ortam hazırlamak amacıyla 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu'nda bir takım değişikliklerin yapılarak kanunun güncelleştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

3308 Sayılı Kanunun uygulandığı süre içerisinde bakanlığın mesleki ve teknik öğretimden sorumlu daireleri geleneksel eğitim yöntemi anlayışından farklı bir yönetim anlayışına kısa sürede sahip çıkmış, diğer kamu kuruluşları ile işveren ve işçi temsilcilerinin katılımıyla mesleki ve teknik eğitimde öngörülen yapı değişikliğinin gerçekleştirilmesinde önemli mesafeler alınmıştır. Nitekim kısa süre içerisinde çıraklık eğitime devam edenlerin sayısı 13 binden 232 bine çıkmış ve meslek lisesi öğrencilerinden 145 bini de beceri eğitimlerini işletmelerde ve gerçek iş ortamında yapma imkanına kavuşmuştur.

Bakanlık tarafından hazırlanan bu değişiklik taslağı meslek eğitimi sistemi ve bu sistem içinde yer alan ilgili kurum ve kuruluşların; ülkemiz ve dünyada meydana gelen teknolojik gelişmelere uyum sağlayabilen kalifiye insangücünü yetiştirmek üzere gösterdikleri çalışma ve çabalara yardımcı olmak, katkı sağlamak ve bazı aksaklıkları düzenlemek amacıyla hazırlanmıştır.⁶⁸

3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunda yapılan değişiklikler ile;

1-Ülkemizde meslek eğitiminin teknik, meslek ve çıraklık eğitimi gibi üç başlık altında gruplanması yerine diğer gelişmiş ülkelerde kullanıldığı şekliyle Meslek eğitimi adı altında toplanarak çok çeşitlilikten kurtarılması amaçlanmıştır

2-Kapsam genişletilerek Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı işyerleriyle 1.6.1989 tarih ve 3586 sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci, Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu ile kurulan meslek kuruluşları ile bu kuruluşlara üye işyerleri de Kanunun uygulama kapsamına ilave edilmiştir.

3-Kanun kapsamında yapılan genişletme ile Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evlerinde bulunan çırak yaşındaki gençlerin bu kuruma ait işyerleri ve atelyelerinde çıraklık eğitimi yoluyla meslek sahibi olarak hayata kazandırılması, Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik işyerlerinde ise meslek lisesi öğrencilerinin beceri eğitimi görmelerine imkan sağlanması amaçlanmıştır.

⁶⁸ MEB Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, "3308 sayılı Kanununun adının ve bazı maddelerinin değiştirilmesi ile altı yeni madde eklenmesine dair Kanun Tasarısı Taslağı", 06/01/1993 tarih 324.11.Çır.Eğt.Şb.Md.5 sayılı yazı, Ankara, 1993.

4-Daha ziyade endüstriyel sanayi sektöründe çalışanları kapsayan işçi terimi bütün çalışanları kapsayacak şekilde tanımlanan personel terimi ile değiştirilmiştir.

5-3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu'nun işletmelerde meslek eğitimi uygulama kapsamındaki işçi statüsünde eleman çalıştırmayan hizmet sektörüne ait kurum ve kuruluşlarda, işçi sayısı baz alınarak, beceri eğitimi görecekt öğrenci sayısının tespitinde güçlüklerle karşılaşmaktadır. Bu güçlüklerin giderilmesi bakımından işçi terimi personel olarak değiştirilmiş ve bu terimin tanımı yapılmıştır.

6-Hizmet sektöründeki usta unvanı ile çalışan personel bulunmadığından bu sektöre ait işletmelerde beceri eğitimi gören öğrencilerin eğitiminden sorumlu tutulacakları için "Eğitim Personeli" terimi kullanılmış ve tanımı yapılmıştır.

7-Meslek kuruluşlarınca kurulması öngörülen İşletmeler üstü Eğitim Merkezlerinin de tanımı yapılmış, sistem içindeki yeri belirlenmiştir. Bazı hükümlerin düzenlenmesine kolaylık sağlamak üzere "İşletme" teriminin tanımı bu maddeye ilave edilmiştir.

8-Kanun metnindeki öğrenci tanımına ilişkin ifade anlamı korunmak kaydıyla yeniden düzenlenmiştir.İşletme teriminin tanımı yapılmak suretiyle konuya açıklık getirilmiştir.

9- Bakanlık Mesleki Eğitim Kurulu'na katılacak üye sayısı artırılmıştır. Bununla meslek eğitimi konusunda alınacak kararlara bu hususla ilgili kurumların daha geniş katılımın sağlanması amaçlanmaktadır.

10- İl Meslek Eğitim Kuruluna katılacak üye sayıları artırılmış ve işlerinin yoğunluğu sebebiyle toplantılara katılamayan yöneticilerin yerine temsilcilerinin katılmasına imkan sağlanmıştır. Bu düzenleme ile, il düzeyindeki mesleki eğitim faaliyetlerine daha geniş katılımın sağlanması amaçlanmaktadır.

11- 19 yaşından gün alanlarında eğitim seviyelerine uygun olarak düzenlenen programlara göre çıraklık eğitimine alınmaları sağlanmaktadır.

12-Aday çırak ve çırakların, iş hukukunun çocuklar ve gençleri koruyucu hükümlerinden faydalanmaları gerektiği hususuna açıklık getirilmiştir.

13-Aday ırak ve çırakların haftada okuyacakları genel ve mesleki teorik ders saati sayısının azami süresi 10'dan 12'ye çıkarılmıştır. Ayrıca işyerlerinde çeşitli sebeplerle verilemediğı için eksik kalan pratik eğitimin İşletmelerst Meslek Eğitimi Merkezlerinde tamamlanmasına imkan sağlanmıştır.Yapılan bu değışiklikle teorik eğitim ağırlıklı bazı meslek dallarında çıraklara daha fazla teorik eğitimin verilmesi amaçlanmaktadır.

İşletmelerst Meslek Eğitimi Merkezlerinde pratik eğitimin desteklenmesi de ıraklık eğitiminin niteliğini yükseltici bir tedbir olarak getirilmiştir.

14- Bakanlıkça tespit edilecek illerde ve meslek dallarında 507 sayılı Kanun'a tabi işyerleri için getirilmiş olan 19 yaşımdan gün almamış kimseleri ıraklık sözleşmezis alıştırma yasağı diğeri işyerlerine de getirilmektedir. Bununla ıraklık eğitimi hizmetlerinin daha geniş bir kesime ulaştırılmasına imkan sağlanmaktadır.

15- Çıraklık eğitimi süresi 3-4 yıl olarak belirlenmiştir. Bu sebeple en az 2 yıl süreli bir ıraklık eğitimi gerektiren meslekler Kanun kapsamına alınabilmektedir. Oysa 2 yıllık bir ıraklık eğitimi ile kazandırılabilcek mesleklerin de kapsama alınmasında fayda olduğı uygulamalar sonucunda anlaşılmıştır.

16-Çıraklık eğitim süresinin alt sınırı 2 yıl olarak değıştirilmektedir. Ayrıca eğitimin eksik kalmasının önlenmesi bakımından 2 aydan fazla devamsızlıkların ıraklık eğitimi süresine ilave edilmesi sağlanmaktadır.

Lise ve daha st düzeyde genel eğitimden sonra ıraklık eğitime devam edenler ile işletmelerst eğitime devam eden çırakların mesleklerini daha kısa sürede öğrenebilecekleri gereğı dikkate alınmış ve bu gibiler için eğitim süresinin daha kısa tutulmasına imkan tanınmıştır.

İşletmelerst eğitime devam edenler için de aynı gerekçe ile ıraklık eğitimi süresinin kısaltılabilmesine imkan tanınmıştır.

17- 507 sayılı Kanun'a tabi işyerleri için geliştirilmiş olan düzenleme kanun kapsamındaki diğeri işyerlerine de yaygınlaştırılmaktadır. Hangi Kanuna tabi olarak açılmış olursa olsun, ıraklık kendilerine pratik eğitim imkanı tanıyan işyerlerinde kalfa olduktan sonra en az bir yıl çalışacaklardır.

18-Uygulamada farklı yorumlara sebep olan “işçi” terimi yerine “personel” terimi kullanılmış, özellikle küçük esnaf ve sanatkar düzeyindeki işyerlerine öğrenci gönderilen alanlar dikkate alınarak “50” sayısı “20” ye indirilmiştir.

Birden fazla şubesi bulunan veya vardiya usulü ile çalışan işletmelerin beceri eğitimi yaptırmaları gereken öğrenci sayısının hesaplanmasına açıklık getirilmiştir. İşletmelere eğitim ünitesi kurma sorumluluğu verilmiş, öğrencilere beceri eğitimi yaptıracak kişilerin nitelikleri belirlenmiştir. Bu değişiklik ile uygulamada karşılaşılan ihtilafların çözümlenmesi ve beceri eğitiminin niteliğinin artırılması amaçlanmıştır. Özellik arzetmeleri bakımından Milli Savunma Bakanlığına bağlı işletmelerde meslek eğitimi için öğrenci gönderilecek olanların, adı geçen Bakanlıkla birlikte belirlenmesi öngörülmüştür.

Ayrıca, Kanun uygulamaya girdikten sonra faaliyete geçirilen Çok Programlı Liseler ve uyguladıkları programlar itibariyle Kanun kapsamına alınan Anadolu Meslek Liseleri ile Otelcilik ve Turizm Meslek Liselerinin yalnızca “Meslek Lisesi” şeklinde ifadelendirilmesi uygulamada aksaklıklara neden olduğundan, bu terim yerine bütün mesleki ve teknik öğretim kurumlarını çerçvelendiren “mesleki ve teknik öğretim kurumları” ifadesi kullanılmıştır.

19-İşletmelerde beceri eğitimi gören öğrencilerin haftalık azami teorik ders saati sayısı 16’dan 20’ye çıkarılmış, teorik eğitimleri sırasında işletme tarafından verilecek iznin ücretli izin olacağına açıklık getirilmiştir.

20- “18 yaşını bitirenlere ödenen asgari ücret” ifadesi, 1475 sayılı İş Kanunu’na uygun olarak “16 yaşını bitirenlere ödenen asgari ücret” ifadesi esas alınarak iş hayatındaki uygulamaya paralellik sağlanmıştır.

Meslek lisesi öğrencilerine beceri eğitim yaptırması gerektirdiği halde ancak bu yükümlülüklerini yerine getirmeyen işletmelerin Fon hesabına yatırımları gereken “mesleki eğitime katkı payı”nın Fon hesabına yatırılması ve takip edilmesi hususuna açıklık getirilmiştir.

Ayrıca işletmelerin beceri eğitimi yaptıracakları öğrenci sayısının tespitinde hesaba katılacak personelin statülerine açıklık getirilmiştir

21-Eğitime devam eden kalfalar ile 19 yaşından gün aldıktan sonra ıraklık eğitimine başlayacakların hastalık, iş kazası ve meslek hastalıkları sigorta pirimlerinin Devlet’e karşılanması ve çırak öğrencilerin yatılılık ve yarım yatılılık haklarından faydalanmaları sağlanmaktadır.

Son yıllarda 100 binin üzerinde çırak ğrenci eğitimini tamamlayarak kalfalık belgesini aldığı halde, bunlardan çok azı ustalık eğitimine devam etmektedir. Kalfaların daha çok en az beş yıl çalıştığını belgelendirmek suretiyle ustalık imtihanına girmeyi tercih ettiği görülmektedir.

Bu durumda kalfaların mesleklerinde ihtisaslaşmaları için gerekli teorik bilgileri alamadıklarından ustalık imtihanlarında başarı şansları da azalmaktadır.

Geleceğin ustaları olacak kalfaları, kalfalık belgesini aldıktan sonra da 3 yıl süre ile eğitimlerine düzenli olarak devam etmeleri için teşvik edilmeleri gerekli görülmektedir.

Bu teşvik, sigorta primlerini ödemede güçlük çeken ve bu sebeple kaçak olarak kalfa çalıştıran küçük esnaf ve sanatkarlarımızı rahatlatacak, geleceğin ustaları olacak kalfaların eğitim imkanına kavuşmasına ve sosyal güvenlik şemsiyesi altına alınmasını sağlayacaktır.

19 ve daha büyük yaşta olanlar için getirilen ıraklık eğitimine katılabilme imkanından faydalananlar içinde aynı gerekçe ile eğitime katılan kalfalara tanınan haklar tanınmıştır.

Çıraklık eğitimine devam eden gençlerin çoğunluğu toplumun sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan kesimden gelmektedirler. Bu gerçek dikkate alınarak, Devletin sosyal adalet ilkesi gereğince ilk defa 1988 mali yılı bütçesine çırak öğrencilerin öğlen yemeğine yardım amacıyla denek konmuş ve 1988 yılı bütçesi içerisinde kanunlaşarak yürürlüğe girmiştir.

Ancak deneğin harcanmasında bazı ıraklık eğitimi merkezleri güçlüklerle karşılaşmışlardır. Bu güçlüklerin en önemlisi söz konusu ödeneğin harcanabilmesi için yasal dayanak bulunmadığı şeklinde-dir.

1988 yılından beri bütçe kanunlarında yer alan, çırak öğrencilerin öğlen yemeğine yardım ödeneğinin harcanabilmesi için 3308 sayılı Kanun'da düzenleme yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

22-Mesleklerin özelliğine göre kalfalık döneminde gerekli çalışma süresi Bakanlığın tespitine bırakılarak gerektiğinde bu sürenin kısaltılmasına imkan sağlanmıştır.

23- "Meslek Lisesi" ifadesi bu kanunun diğer maddeleriyle paralellik sağlayacak şekilde mesleki ve teknik ortaöğretim kurumu olarak ifadelendirilmiştir. 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 15. Milli Eğitim Şura Kararları ve Hükümet Programı dikkate alınarak, mesleki ve teknik öğretime gereken özendirici tedbirlerin getirilmesi, bu okulların toplumda daha fazla öğrenciye hizmet götürerek, iş hayatına alanında nitelikli ve becerili işgücünün yetiştirilmesine imkan yaratmak amacıyla meslek lisesi mezunlarının ustalık belgesi almaları için alanında bir yıllık çalışma şartı kaldırılmış, yalnızca ustalık sınavına alınmaları esası getirilmiştir.

Ayrıca, meslek lisesi mezunlarından alanlarında 2 yıl süreli ve haftada 44 saat üzerinden eğitim ve üretim çalışmaları yapan kız teknik öğretim olgunlaşma enstitüleri mezunlarının alanı ile ilgili bir programdan sınava girerek bitirme belgesi aldıkları bu belgenin işyeri açmada geçerliliğinin sağlanması amacıyla doğrudan ustalık belgesi ile değiştirilmesi sağlanmıştır.

24-Bakanlığa bağlı kurumlarda eğitim ve öğretim sırasında üretilen malların özelliklerine göre satışlarının Bakanlıkça belirlenecek usul ve esaslara göre yapılmasına imkan sağlanmıştır.

Fon'un kaynakları arasında sayılan mesleki teşekküllerin Fon'a yatırımları gereken meblağların tahsilinde karşılaşılan zorlukları aşabilmek için, bildirimde bulunma mecburiyeti getirilmiş, bildirim süresi ve ödeme süresine açıklık getirilerek hükümlerinin uygulanabilirliği sağlanmıştır.

Ayrıca, Fon'a katkıda bulunan meslek teşekküllerinin fon yönetimine de katılmaları sağlanmıştır.İhtiyaçlarını ve hizmet icabı doğacak diğer fon gelirlerinin tahakkuk ve tahsili hususlarına yapılan değişikliklerle açıklık getirilmesi amaçlanmıştır.Ayrıca fon kaynaklarından Esnaf ve Sanatkarların Mesleki Eğitimini Geliştirme ve Destekleme Fonu'na katkı sağlanması öngörülmüştür.

Fon kaynaklarının en az %5'inin Mesleki ve Teknik Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Merkezi tarafından yürütülecek araştırma geliştirme ve üretim hizmetleri için tahsisi öngörülmüştür.

25-İşyerlerine fondan ödenecek teşvik primi iadesindeki prim hesabında, işletmede fiilen beceri eğitimi yaptırılan öğrenci sayısının esas alınacağı açıklanmıştır.

26-Çıraklık eğitimi sisteminden mesleği ile ilgili bilgi beceri ve iş alışkanlıklarını kazanmak suretiyle kalfa veya usta ünvanını kazananların ek eğitim almak suretiyle meslek lisesi mezunu olabilmelerine imkan sağlanmıştır.

Ayrıca; çıraklık, kalfalık ve ustalık eğitimine geçişte değerlendirilecek belgeleri veren kurumlar arasına kız teknik öğretim olgunlaşma enstitüleri ve yetişkinler otelcilik ve turizm eğitim merkezleri de ilave edilmek suretiyle giderilmektedir. Geliştirme ve uyum kursların sadece mesai saatleri dışında açılması zorunluluğu kaldırılmıştır.

27-İşyerlerindeki pratik eğitimin ilgili meslek kuruluşlarınca da denetlenmesine imkan sağlanmıştır. İşyerlerinin, bağlı oldukları meslek kuruluşlarınca denetlenmesi bir özdenetim mekanizmasını da beraberinde getirecektir. Ayrıca bazı meslek kuruluşları kendi bünyelerinde yaptığı değişiklik ile kendi denetim mekanizmalarını kurarak bunları işletmeye de başlamıştır.

28-Mesleki ve Teknik Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Merkezinin özel hukuk hükümlerine tabi ve tüzel kişiliği olan bir kurum halinde geliştirilmesi ve bir yönetim kurulunca yönetimi sağlanmaktadır.

Ayrıca merkezin kuruluş, yönetim ve işleyişine ilişkin esasların tüzük yerine yönetmelik ile düzenlenmesi öngörülmüş ve merkezin Döner Sermaye İşletmesinin başlangıç sermayesi 100 milyon liraya çıkarılmıştır.

Mesleki ve teknik eğitim kurumlarındaki döner sermaye işletmelerinin sermayesi 50 milyardan 2 trilyon liraya çıkarılmıştır.

Ayrıca döner sermayede çalışan personele bilanço karının 1/3'ü üretimi teşvik primi olarak ödenmektedir. Okullarımızın büyük bir çoğunluğunun karları az olduğu için öğretmenlerimize ve diğer personele ödenen teşvik primleri çok cüzi

kalmaktadır. Buna rağmen Kanun'un yürürlüğe girdiği 1986 yılından sonra bu kurumların hem cirolarında hem de karlarında olağanüstü artışlar sağlanmıştır.

Başka bir ifade ile üretimi teşvik primi amacına ulaşma yolundadır. Hem bu amacın gerçekleşmesinin sağlanması, hem de personele ödenen teşvik priminin artırılması, dolayısıyla döner sermayelerin ciro ve karlarını artırarak mevcut kapasiteyi daha iyi değerlendirmek ve fon gelirlerini artırmak maksadıyla bilanço karının 1/3'ü yerine en çok %50'sinin, üretimi teşvik primi olarak dağıtılmasına ve bir kişinin yılda alacağı üretimi teşvik primi toplamının ise asgari ücretin bir yıllık tutarını geçmeyecek şekilde yeniden düzenlenmesi sağlanmıştır.

29-Ustalık belgesi sahibi olmadan işyeri açmış ve izinsiz olarak işlerini idame ettiren kişilerin sorunlarına bir çözüm getirilmiştir. Bu kişiler genellikle Kanunun ilgili maddelerinden haberdar olmamaları ya da denetim eksikliği nedeniyle işyerlerini açmış ve uzun zamandır da işlerine devam ettiren kişilerdir. Bu tür işyeri açan kişilerin sayısının oldukça fazla olması nedeniyle hem ülke ekonomisi açısından hem de kişilerin mağdur edilmemesi açısından bu işyerlerinin kapatılmaması bunun yerine bir defaya mahsus geçici bir çözümün getirilmesi uygun bulunmuştur.

Bu durumda olan kişilere yönelik olarak bir ustalık eğitimi düzenlenmesi ve bu eğitimin sonunda yapılacak bir sınav ve sınavda sonucunda başarılı olmaları halinde de ustalık belgelerinin verilmesi öngörülmüştür. Böylece bu gibiler hem bir eğitimden geçmeleri hem de ustalık belgesi almalarına imkan sağlanarak mağduriyetleri önlenecektir.

Yine bu değişiklik ile bu Kanun'un kapsamı dışındaki meslek dallarında ilgili mevzuatı doğrultusunda mesleki belge verme uygulaması yapan meslek kuruluşlarının verdiği belgelerin o meslek dalları Kanun kapsamına alındıkça Bakanlıkça verilen belgeler ile değiştirilmesi sağlanmış olacaktır. Mesleki belgelerin verilmesi amacıyla yapılan eğitim ve sınavlarda Bakanlık temsilcilerinin de bulunması sağlanmıştır.

Bu uygulama meslek odalarınca düzenlenen eğitimler ile bu eğitimler sonucunda düzenleyecekleri belgelere bir teşvik olacaktır.

Değişiklik ile şartları uygun olan işletmelerin Milli Eğitim Bakanlığının denetimi ve gözetiminde çıraklık eğitimi yapmak üzere eğitim merkezi açmalarına imkan sağlanmaktadır.

30-Bu değişiklik taslağı ile çok program tek yönetim esasına dayalı okul bölgeleri oluşturulmaktadır.

Mesleki ve teknik eğitimin geliştirilerek yaygınlaştırılması ve niteliğinin yükseltilmesinde mevcut kaynakların daha rasyonel şekilde kullanılması eğitim maliyetinin düşürülmesi verimliliğin yükseltilmesi en az kaynak kullanarak en çok fayda sağlanması gerekmektedir.

Bugün eğitim kurumlarının yerleşiminde görülen dağınıklık ve çeşitlilik fiziki imkanların ve personelin verimli kullanılmasını engellemekte eğitimde standart ve kaliteyi olumsuz etkilemektedir.

Yörenin ve öğrencinin mesleki eğitim ihtiyaçlarına cevap verebilmek için coğrafi sınırlarının belirlenmesi ve bu sınırlar içerisinde verimli olacak bir planlanmaya gidilmesi aynı veya birbirine çok yakın olan okulların birleştirilerek fiziki imkanların (bina, tesis, donatım- verimli kullanımı tek yönetim altında toplanarak idari verimliliğin sağlanması esas olacaktır. Bu coğrafi sınırlar içinde mümkün olan bütün meslek alanlarının bulunması sağlanacaktır. Böylece eğitim hedefleri ile faaliyetleri daha tutarlı hale getirilecek mevcut kaynakların en etkin ve verimli kullanımı mümkün olacaktır.

31-Meslek Eğitimi Merkezleri'nin kurulmasını sağlanmaktadır.Günümüzde mesleki ve teknik eğitim kurumlarının, uluslararası düzeyde rekabet edebilecek nitelikli iş gücünü yetiştirebilmeleri için değişen ihtiyaçlara daha hızla cevap verebilecek dinamik bir yapı ve işleyişte olması gerekmektedir.

Çalışma hayatı içinde yaptığı görev ve aldığı sorumluluk itibariyle değişik seviyelerde görev yapan meslek elemanları bulunmaktadır. Bu bakımdan mesleki ve teknik eğitim, çeşitli kademeleri içeren sürekli bir eğitim süreci olma durumundadır. Diğer taraftan son yıllarda düşük beceri düzeyi gerektiren ve düşük gelir getiren işler, yerini daha karmaşık ve daha yüksek düzeyde mesleki eğitim gerektiren işlere bırakmaktadır. 2000'li yıllarda ortaya çıkacak yeni mesleklerin büyük bir kısmı için

bugünkü lise öğreniminin yeterli olmayacağı, lise öğrenimi üzerine en az iki yıllık bir meslek eğitiminin zorunlu hale geleceği bilinmektedir.

Durumları uygun olan okullarımızdan bir bölümü, Mesleki Eğitim Merkezlerine dönüştürülerek, mesleki ve teknik ortaöğretim ile önlisans eğitimi arasında sistem ve program bütünlüğü sağlanacaktır. Böylece, bireysel gelişim, toplumsal fayda ve ekonomik verimlilik ilkeleri içinde mesleki eğitimi arasında sistem ve program bütünlüğü sağlanacaktır. Böylece, bireysel gelişim, toplumsal fayda ve ekonomik verimlilik ilkeleri içinde mesleki eğitimde yeni ve devamlılığı olan bir eğitim imkanı hazırlanarak, günümüzün gerektirdiği yüksek performanslı işgücü yetiştirilecektir.

32- Meslek Eğitimi Merkezleri'nin kuruluş, eğitim, öğretim, rehberlik, denetim vb. hususları belirlenmektedir. Mesleki ve teknik eğitimin plan hedeflerine uygun olarak geliştirilmesini ve yaygınlaştırılmasını sağlamak üzere bu eğitimin cazip hale getirilmesi ve günün şartlarına göre düzenlenmesi gerekmektedir. İş hayatının beklediği yüksek performanslı iş gücünün hazırlanmasında bu merkezler çok yönlü hizmet verecektir. Bu merkezlerin amaçları kuruluş işleyiş ve yönetimine ilişkin esasların bir yönetmelikle belirlenmesi öngörülmektedir.

Toplumlarda geleneksel olarak soyut ve kuramsal çalışma yapanlar yüksek statülü, el becerileri ile çalışanlar düşük statülü olarak değerlendirilmekte olup, bu durum mesleki ve teknik eğitime olan nitelikli öğrenci talebini engellemektedir. Mesleki ve teknik eğitimde kalitenin yükseltilebilmesi ve bu eğitimin cazip hale getirilebilmesi için alanında yüksek öğretime geçişlerin açık tutulması ve kolaylaştırılması gerekmektedir. Bu yaklaşımın uygulamaya geçirilebilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı ile Yüksek Öğretim Kurulu arasında koordinasyon ve işbirliği sağlanması esası getirilmiştir.

33-İl ve mesleklerde eğitim ve belge düzenleme görev ve sorumluluğu ilgili meslek odalarına verilmektedir.⁶⁹

⁶⁹ MEB Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, "3308 sayılı Kanununun adının ve bazı maddelerinin değiştirilmesi ile altı yeni madde eklenmesine dair Kanun Tasarısı Taslağı", 06/01/1993 tarih 324.11.Çır.Eğt.Şb.Md.5 sayılı yazı, Ankara, 1993.

4-2-1-Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu’nun Görüşleri :

3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu’nun bugüne kadarki uygulaması sırasında karşılaşılan güçlüklerin aşılması, çıraklık ve meslek eğitimi sistemimizin modern eğitim yöntemi anlayışı ile Ülkemizin kalifiye teknik eleman ihtiyacını nitelik ve nicelik olarak daha iyi karşılamasını güçleştiren engellerin ortadan kaldırılması amacıyla 26 Nisan 1996 tarihli Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kurulu’nun tavsiye kararı doğrultusunda oluşturulan ve Bakanlık temsilcilerinin yanı sıra TOBB, TESK ve TİSK temsilcilerinden oluşan İhtisas Komisyonu’nun çalışmaları sonucu ortaya çıkan ve son olarak 1997 yılı Ekim-Kasım ayında yapılan toplantılarda nihai şekli verilen ve günümüze kadar yasallaşamayan ve komisyonda bekleyen “3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu’nun Adının ve Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Altı Yeni Madde Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı Taslağı” incelenerek Türkiye İşveren Sendikaları tarafından geneli itibarıyla uygun bulunmuştur.

3308 sayılı Kanun ve bu Kanuna dayanılarak çıkarılan Yönetmelikler doğrultusunda uygulanan işletmelerde meslek eğitiminin on yıldan bu yana sürekli bir şekilde gelişerek çok daha etkin ve yararlı hale geldiği söylenmiş,her geçen gün gelişerek daha da güçlenen Batı Ülkelerinin ekonomileri ile rekabet edebilmemiz için emek verimliliğinin arttırılmasının kaçınılmaz hale geldiği belirtilmiştir. Emek verimliliğinin arttırılmasında nitelikli insan gücünün önemi , kanunun önceki ve şimdiki düzenlemelerinde üretimde verimliliğe yönelik olması gerekliliği üzerinde durulmuştur.⁷⁰

TİSK hazırlanan değişiklik taslağını değerlendirdiğinde değişiklik Taslağında yasaya daha da işlerlik kazandıracak pek çok olumlu düzenlemenin yer aldığını, fakat Kanunun uygulanmasında bazı sorunlara yol açacak, işletmelere yeni külfetler getirecek düzenlemelere de yer verildiğini görmekte, TİSK, işletmelerin bu Yasanın uygulanmasında yeni sorunlarla karşı karşıya bırakacak hükümlerden kaçınılması gerektiği görüşündedir. Bu görüş çerçevesinde değişiklik taslağının bazı hususlarına şu görüşleri bildirmişlerdir:

⁷⁰ MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Şura Genel Sekreterliği, **On Altıncı Milli Eğitim Şurası Hazırlık Dökümanı Kamu-Özel Kurum ve Kuruluşların Görüşleri**,Ankara ,Milli Eğitim Basımevi, 1998,s.289.

1- “50 ve daha fazla işçi çalıştıran işletmeler” ibaresinin, Kanun kapsamına girecek işyeri sayısını artırmak ve özellikle ticaret lisesi öğrencilerine beceri eğitimi verecek işyerlerini çoğaltabilmek amacıyla “20 ve daha fazla personel çalıştıran işletmeler” şeklinde değiştirilmesini olumlu bulmamıştır

Küçük işyerlerinde verilecek beceri eğitiminin, eğitimin niteliği açısından yetersiz kalacağı endişesi duymaktadır.

2-TİSK'in olumsuz görüş bildirdiği bir diğer husus da, Kanunun çıraklık, mesleki ve teknik eğitimi teşvik amacını güden maddeye ilişkindir.Söz konusu maddede Kanunda belirtilen sınırlar içerisinde çırak, teknik ve meslek lisesi öğrencilerine beceri eğitimi yaptıran gerçek ve tüzel kişilere fona ödedikleri meblağın %50'sinin teşvik primi olarak ödenmesi hükme bağlanmıştır. Ancak bugüne kadar teşvik primi uygulamasında çeşitli güçlüklerle karşılaşılmış sorun çözümlenmeye çalışılmış ise de bu düzenlemenin arzu edilen sonucu veremeyeceği dolayısıyla Taslağın teşvik primi uygulamasına kesin bir çözüm getirmediği belirtilmiştir.

3-Diğer taraftan TİSK'e göre, Bakanlık olarak çıraklık ve mesleki eğitimin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması konusunda çaba harcanması gereken en önemli husus, 1993 yılı itibariyle genel bütçeye aktarılan “Çıraklık, Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu”nun biran önce Genel Bütçeden çıkartılarak amacına uygun olarak kullanılmasının sağlanmasıdır. Zira eğitimi teşvik amacıyla kurulan ve kaynak gelirlerinin büyük bir bölümü mesleki eğitim yaptıran işletmelerin, işveren sendika ve konfederasyonlarının katkılarıyla karşılanan bu fon bugün için amacına hizmet edememektedir. Kaynak gelirlerinin %89'u Hazine hesabına, %10'u Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'na, %1 Afetler Fonu'na aktarılmakta, Fon hizmetlerinde kullanılmak üzere Bakanlık bütçesine küçük bir ödenek ayrılmaktadır. Bu durum önlenmediği sürece mesleki eğitime gereken önemin verilemeyeceği bir gerçektir.

4-TİSK'in değişiklikler ile ilgili bir diğer eleştiriside Taslağın , 10 yıldır uygulanan ve ilgili kesim temsilcilerinin katılımıyla oluşturulan Komisyonun uzun süren çabaları sonucu daha mükemmel şekle dönüştürülmeye çalışılan 3308 sayılı Kanunun yok sayılması ve böyle bir değişiklik ihtiyacı duyuluyor idi ise bu hususun

Komisyon çalışmaları sırasında dile getirilmemesidir.. Bu nedenlerle ilgili tarafların hiç bir katkısı olmaksızın hazırlanan Taslağı benimsememektedirler.

5-“Personel” kavramı “işçileri” kapsamamalıdır.“İşçi” teriminin “personel” terimi şeklinde değiştirilmesi İş Kanunu’na tabi olan işletmelerde yeni kavram karışıklığına ve değişik yorumlara yol açacaktır. Kanunun yayımından bu yana uygulanan mevcut kriterin değiştirilmemesi gerekmektedir.

6-“İlkokul” ibarelerinin “ilköğretim” olarak değiştirilmesi de gerektiğini belirtmiştir

7-Çocuk ve gençlerin iş hukukunun koruyucu hükümlerinden faydalanmasının sağlanması olumlu bir gelişme olarak değerlendirmiştir.

8-Aday çırak ve çırakların haftada okuyacakları genel ve mesleki ders saatinin azami miktarının 10 saatten 12 saate çıkartılmasını uygun görmemektedir.

Zira aday çırak ve çırakların günlük normal çalışma sürelerini aşan saatlerde çalışmaya mecbur tutulması, verim açısından sakıncalı görülmektedir. Kaldığı, 12 saat devamlı bir eğitim yapamayacağından, eğitim süresi ertesi güne uzayarak, bu da eğitimin 2 güne çıkartılmasına sebep olacağı belirtilmiştir.

9-Bakanlıkça tespit edilecek ve meslek dallarında 507 sayılı Kanun’a tabi işyerleri için getirilmiş olan 19 yaşından gün almamış kimseleri çıraklık sözleşmesi yapmadan çalıştıramama yasağının, diğer işyerlerine de getirilmiş olması uygun görülmektedir. Böylece çıraklık eğitimi daha geniş bir uygulama alanına kavuşacaktır.

10- “işçi” teriminin “personel” terimi şeklinde değiştirilmesini uygun bulmamıştır.“50 ve daha fazla işçi çalıştıran işletmeler” ibaresinin, Kanun kapsamına girecek işyeri sayısının artırmak ve özellikle ticaret lisesi öğrencilerine beceri eğitimi verecek işyerlerini çoğaltabilmek amacıyla “20 ve daha fazla personel çalıştıran işletmeler” şeklinde değiştirilmesi uygun değildir. Herşeyden önce, küçük işyerlerinde verilecek beceri eğitimi nitelik açısından yetersiz kalacağı gibi, amaca yönelik de olamayacaktır şeklinde görüş bildirmiştir.

11-İşletmeler ana üretim faaliyetlerinin yanında koruma, sosyal hizmetler, idari hizmetler, taşıma v.b. alanlarda da faaliyet yürütmektedirler. Bunları yapmak için

güvenlik personeli, memur, uzman, mühendis gibi çeşitli nitelikte eleman çalıştırmaktadırlar. Bunlar işçi formasyonunda olmayıp işletmenin türüne göre bazı hallerde toplam içindeki sayıları %40 oranına varabilmektedir. Bu nedenle öğrenci sayısı tespit edilirken, bu tip destek hizmetlerinde çalışan personel sayısı da hesaba katıldığında, bu durum işletmelerin, öğrencilerin müfredatlarına uygun esas işyerlerinde eğitim gören öğrenci sayısında aşırılığa neden olacaktır. Entegre bir tesiste faaliyet gösteren bir imalat atelyesi düşünülecek olursa ancak bu atölyelerin kapasitesinin müsaade ettiği sayıda öğrenci alınabilir. Beceri eğitimi yaptırılacak öğrenci sayısını tespitte sadece o atölyede çalışanlar esas alınır sa bulunacak rakam gerçekçi olacaktır. Ancak bu atölyeye, kuruluşun diğer yerlerinde çalışan işçi sayısı karşılığı kadar daha öğrenci konulacak olursa, hem görülen beceri eğitiminden beklenen fayda sağlanamayacak hem de o işletmelerde çalışan işçilerin verimliliğinde azalma olacaktır.

Ayrıca işletmelerde eğitim göreceğ öğrenci sayısının tespitinde, ağır sanayi alanında faaliyet gösteren işletmelerin riskli üretim birimleri kapsam dışında tutulmalıdır. Bu işyerleri herşeyden önce gelişme çağında olan çocukların eğitim görmesi için uygun değildir. İkinci olarak bu öğrencilerin bu tip yerlerde göreceğleri eğitim, beceri geliştirici bir eğitimden ziyade gözleme dayalı ve bu öğrencilerde sıkıntı ve bıkkınlık yaratmakta, enerjilerini kontrol altında tutmak zorlaşmakta, onları disiplinsiz davranmaya zorlamakta, her an kazaya sebep olabilecek davranışta bulunabilecekleri beklentisini vermektedir. Nitekim mesleki eğitim gören öğrenciler arasında en çok disiplin suçları bu tip işyerlerinde eğitim gören öğrencilerde görülmektedir.

Diğ er taraftan vardiya usulü çalışan işletmelerde eğitim göreceğ öğrenci sayısının tespitinde taleplerimiz doğrultusunda gündüz vardiyasında çalışan sayısının esas alınacağının öngörülmesi yerinde bir düzenleme olmakla beraber, “çalışan personel sayısı” ifadesinin kullanılması doğru bulunmamıştır.

12- 10 ve daha fazla öğrenciye beceri eğitim yaptıracak işletmeler, bu amaçla eğitim birimi kurarlar. Bu birimde eğitim yapılan alanlarda iş pedagojisi eğitimi görmüş eğitici usta veya eğitim personeli görevlendirilir” hükmünün, taslaktan çıkarılması gerekir. Çünkü “eğitim birimi” kurmak işyerlerinin asıl fonksiyonlarını aksatabileceğ i gibi, işyerlerine yeni mali külfetler de getireceğ i belirtilmiştir

13-Ayrıca “20 ve daha fazla personel çalıştıran işletmeler, Çalışma ve Sosyal Güvenlik bölge müdürlüğünce her yıl Şubat ayı içerisinde il meslek eğitimi kuruluna bildirilir” denilmektedir. Oysa bu bildirimin “İş ve İşçi Bulma Kurumu Bölge/Şube Müdürlüklerince” bildirilmesi daha uygun olacaktır. Çünkü, bu müdürlüklerdeki bilgiler Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bölge Müdürlüğüne göre daha günceldir.şeklinde görüş bildirmişlerdir.

14-Beceri eğitiminin teorik kısmının 12 saatten daha az olamayacağı hükmü korunmuş, ancak mevcut metindeki üst sınır kaldırılmıştır. Bu uygulamanın nasıl yapılacağının belirsiz olduğu ve beceri eğitiminin 10. sınıflarda 3 gün okulda teorik, 2 gün işletmede pratik, 11. sınıflarda 2 gün okulda teorik, 3 gün işletmelerde pratik şeklinde yapılması uygun olacağı düşünülmektedir

15-“18 yaşını bitirenlere ödenen asgari ücret” ifadesinin, Asgari Ücret Tespit Yönetmeliği’ne uygun olarak “16 yaşını bitirenlere ödenen asgari ücret” şeklinde değiştirilmesini yerinde görmektedir.

16- Eğitime devam eden kalfaların da, çıraklarda olduğu gibi, hastalık, iş kazası ve meslek hastalıklarına ilişkin sigorta primlerinin devletçe karşılanmasının sağlanması, olumlu bir gelişme olup, çıraklık eğitiminin teşvik edilmesini sağlayacaktır.

17-Kanun’un Çıraklık, Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu’nun kuruluşuna ilişkin öngörülen değişikliklerin yeterli olmadığı görüşündedir.Herşeyden önce söz konusu Fon, amacı doğrultusunda kullanılır hale getirilmeli, Genel Bütçe’den çıkartılması sağlanmalıdır. Bu sağlandıktan sonra Fon’a fiilen katkıda bulunan kuruluş temsilcileri ile MEB yetkililerinin temsilcilerinden oluşacak bir Yönetim Kurulu tarafından işletilmesine olanak tanıyacak düzenlemelere gidilmelidir.

Diğer taraftan Fon’un kaynakları incelendiğinde, Fon gelirlerinin büyük bir bölümünün;

1. Gelir ve Kurumlar Vergisi Mükellefleri,
2. TOBB ve bağlı oda ve birlikler,
3. TESK ve bağlı oda, birlik ve federasyonlar,

4. İşçi Sendika ve Konfederasyonlar,

5. İşveren Sendika ve Konfederasyonları

nın ödeyeceği paylardan oluşturulduğu görülmektedir.

Bugün için Fon'a sadece gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri ile bunların üye olduğu TOBB ve bağlı oda ve birlikler, işveren sendika ve konfederasyonları ödemede bulunmaktadır. TOBB'a bağlı oda ve birlikler ile işveren sendikalarının üyelerinin esas itibarıyla gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri olduğu dikkate alındığında, Fon'un gelirlerinin büyük bir kısmının mükerrer ödemelerden oluştuğu görülmektedir.

Fon'a yapılan bu mükerrer ödemelerin yanı sıra bir yandan Fon'a katkıda bulunması gerektiği halde bugüne kadar hiçbir katkıda bulunmayan kuruluşlar, bir yandan katkıda bulunmadığı halde Fon'dan yardım alan kuruluşlar ve bir yandan da trilyonlarca liralık kaynak gelirin karşılık amaç doğrultusunda kullanılabilen çok küçük bir meblağ (1997 yılında Fon'un kaynak geliri 10.5 trilyon lirayı aşmasına karşılık sadece 608 Milyar TL kullanılabilmektedir) bulunmaktadır. Bir başka ifadeyle 3308 sayılı Kanunun temel amacı olan çıraklık ve mesleki eğitimin yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi gayesiyle oluşturulan Fon, amaç dışı kullanılır hale gelmiştir.

Belirtilen bu nedenlerle 3308 sayılı Kanunun 32. maddesinin yeniden düzenlenerek amacına uygun hale getirilmesi gerektiği görüşündedir.

18-3308 sayılı Kanunun 33. maddesine; bu Kanunda öngörülen mesleki ve teknik eğitimi yaptıran işyerlerinin Fon'a ödedikleri miktarın %50'sinin Bakanlıkça iadesinde karşılaşılan sorunları gidermek amacıyla eklenmesi, ihtiyaca cevap verecek nitelikte görülmemektedir.

Öngörülen düzenleme, sorunları çözmek yerine yeni problemler yaratacak niteliktedir.

TİSK'e göre, Bakanlıkça Fondan yapılacak teşvik primi iadesinde; fiilen beceri eğitimi yaptırılan öğrenci sayısı değil, Bakanlıkça tespit edilen esas ve ölçülere göre beceri eğitimi yaptırmak üzere işyerlerince talep edilen öğrenci sayısı esas alınmalıdır.

Bu görüş çerçevesinde, “İşyerlerine gönderilen öğrenci sayısı, yukarıda belirtilen ölçü ve esaslara göre işyerlerince yapılan talebin altında kalırsa, Fondan yapılacak iade için işyerlerince talep edilen öğrenci sayısı esas alınır” şeklinde olmalıdır.

Esasen böyle bir düzenleme dahi mevcut sorunları çözmeye yetmeyecektir. Sorunun temelden çözülebilmesinin yolu, “Genel Olarak” bölümünde de değindiğimiz üzere mesleki eğitim yaptıran müesseselerimizin teşvik primi olarak iade almaları yerine Fona ödeme yapmamaları yolunun aranması ve bu amaçla Kanunun bu yolda gerekli değişikliğin yapılmasıdır.

19-Okulların döner sermayelerinin toplamı 2 trilyon liraya çıkarılmakta ve bu miktarın Maliye Bakanlığının uygun görüşü üzerine Bakanlıkça artırılabilceği ifade edilmektedir.

Oysa mevcut hüküm, döner sermaye miktarını artırma yetkisini Bakanlar Kuruluna vermekte, Bakanlar Kurulunun bu yetkisine dahi sınır getirmektedir. Değişiklik teklifindeki artırma yetkisine bir sınır getirilmemesi isabetli değildir.

20- “Diğer Kurum ve Kuruluşlarca Eğitim Merkezi Açılmamasına” ilişkin madde ile imkanları uygun olan işletmelerin Milli Eğitim Bakanlığının denetimi ve gözetiminde çıraklık eğitimi yapmak üzere eğitim merkezleri açmalarına imkan sağlanması olumludur.

21-Meslek eğitiminin geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve niteliğinin yükseltilmesi amacıyla Meslek Eğitim Bölgeleri (çok program tek yönetim esasına dayalı meslek eğitimi okul bölgeleri) oluşturulmasının amaçlanması da kaynakların rasyonel kullanılarak israfın önlenmesi açısından olumlu görülmektedir.

22-İş hayatının ihtiyaç duyduğu yeterliliklere sahip ara kademe insan gücünü yetiştirmek amacı ile bir önceki maddede sözü geçen meslek eğitimi bölgelerinde Meslek Eğitimi Merkezleri (MEM) kurulmasının öngörülmesi isabetli bulunmaktadır⁷¹

⁷¹ TISK,” 3308 sayılı Kanununun adının ve bazı maddelerinin değiştirilmesi ile altı yeni madde eklenmesine dair Kanun Tasarısı Taslağı”,17/12/1992 tarih 3269-TB sayılı yazı,Ankara,1992.

4-2-2-Türk-İş 'in Taslak İle İlgili Görüş ve Önerileri

Konfederasyon 3308 sayılı Yasanın “Çıraklık ve Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu” başlıklı Fonun kuruluşuna düzenleyen yasa metni ile ilgilenmektedir.

3308 sayılı Yasa “2821 sayılı Sendikalar Kanununun 44. maddesine göre işçi sendika konfederasyonlarınca gelirlerinden eğitim maksadıyla ayrılan payların %25’inin Çıraklık, Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu’na kaynak teşkil edeceğini hükme bağlamaktadır.

Oysa 2821 sayılı Sendikalar Kanununun “Sendikalar ve Konfederasyonların Giderleri” başlığını taşıyan 44. maddesi “Sendika ve Konfederasyonların, gelirlerini amaçları ve bu kanunda gösterilen faaliyetleri dışında kullanamayacaklarını ve hatta bağışlayamayacaklarını” emredici bir şekilde düzenlemiş, aynı madde işçi sendika ve konfederasyonlarına gelirlerinin en az %5’ini üyelerinin mesleki eğitimi ile bilgi ve tecrübelerini arttırmak için kullanma zorunluluğu getirmiştir.

Sendika ve konfederasyonların amacı Sendikalar Kanunun 1. maddesi ile düzenlenirken, faaliyetleri ise aynı yasanın 32 ve 33. maddelerinde hükme bağlanmıştır. Çıraklık eğitimi için harcamada bulunma hususu ise hiçbir şekilde anılan maddelerle bağdaşmamakta ve hatta 2831 sayılı yasanın emredici nitelik taşıyan hükümlerine aykırılık teşkil etmektedir şeklinde tasarıya yaklaşmıştır.

Türk-iş ‘in düşüncesine göre çıraklar “öğrenci” statüsünde sayılarak, işyerindeki işçi sayısına dahil edilmemektedirler. Bunun sonucu olarak, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanununa tabi çıraklara Sendikalar Kanunu ile Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu uygulanmayacaktır. O halde, hukuken işçi stütüsünde olmayan, kendi özel Kanuna bağlı çırakları 2821 sayılı kanun kapsamında düşünmek imkansızdır. Kaldi ki; sadece üyesi olan işçilere mesleki eğitim verme zorunluluğu olan sendika ve konfederasyonların sendika üyesi olamayacak, öğrenci statüsündeki çırakların eğitime katkıda bulunması hukuk mantığı ile ters düşmektedir.

Öte yandan 2821 sayılı Sendikalar Kanunu “özel yasa” olup, yukarıda bahsi geçen hükümler emredici hukuk kurallarıdır. Özel yasadaki emredici hükümlerin ise sendikalar ve konfederasyonlar bakımından özel yasa niteliğini haiz olmayan bir

diğer yasa hükmü ile değişmeyeceği açıktır. İki yasa hükümleri arasındaki çelişki, hukukun genel prensipleri doğrultusunda çözüme kavuşturulmalı ve 3308 sayılı yasanın konu ile ilgili maddeleri maddesi yasa metninden çıkarılmalıdır.⁷²

.4-2-3-Türk iş ve Türkiye İşverenler Sendika'ları Konfederasyonu'nun Yasa Taslağı Hakkında Görüşleri”nin irdelemesi

3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu'nun adı ve bazı maddelerinin değiştirilerek ; Türk Sanayi ve hizmetler sektörlerinin ihtiyaç duyduğu nitelikli verimli ve yeni teknolojilere kolayca adapte olacak insan gücünü yetiştirmek, yeknesaklığı sağlamak, mevcut düzenleri çağdaş uygulama ve ülke şartlarına uydurmayı amaçlayan tasarı, Türk İş ve Türkiye İşverenler Sendika'ları Konfederasyonunca farklı şekilde değerlendirilmektedir.

Ülkemizin en büyük İşçi Sendikası kuruluşu Türk İş ve işverenlerimizin çoğunluğunu temsil eden TISK elbetteki konuyu kendi amaç ve menfaatleri açısından yorumlayacak ve hatta başka grubu olarak gerekeni yapacaklardır.

Tasarı her iki karşıt (muhatap) grubunda son derece ilgilendirmektedir. Her iki sendikada genel görüşlerinde;

1. Tasarımın hazırlanmasında ilgili tarafların katkılarının olmadığını,
2. Böyle bir değişiklik ihtiyacının yıllardır birlikte çalışılan komüsyonlara getirilerek tasarımın hazırlanmasında mutabakların sağlanabileceği,
3. Hazırlanan tasarı taslağı sonrasında yaptıkları önerileri bu komüsyonlarda detaylı görüşerek uygulamadan doğan zorlamaların giderilebileceklerini belirtirken hemen hemen aynı ifadeleri kullanmışlardır.

Sonuç olarakta : TISK: “ilgili tarafların hiçbir katkısı olmadan hazırlanan taslağı benimsemediğimizi, vurgulamak isteriz”.Türk İş:“Bakanlığınıza 14.01.1993 tarihinde göndermiş olduğumuz yazıda yer alan endişelerimizi bertaraf etmemiştir”⁷³ diyerek çıkarılacak kanunda isteklerinin yer almadığını ve desteklemediklerimizi bildirmişlerdir.

⁷² TÜRK-İŞ, “3308 sayılı Kanununun adının ve bazı maddelerinin değiştirilmesi ile altı yeni madde eklenmesine dair Kanun Tasarısı Taslağı” 09/01/1997 gün ve 97-34-2/9 ref yazı, Ankara, 1997

⁷³ TÜRK-İŞ, “3308 sayılı Kanununun adının ve bazı maddelerinin değiştirilmesi ile altı yeni madde eklenmesine dair Kanun Tasarısı Taslağı” 09/01/1997 gün ve 97-34-2/9 ref yazı, Ankara, 1997.

İşveren sendikaları kanun taslağını, emek verimliliğini arttırması, işletmelere getireceği mali yükler, zorunlu uygulamalar, fon ve teşvikler yönünden ele almış, emek verimliliğini arttırıcı maddeden olumlu, işverene getirdiği “finansal külfetler”, işverenlerinin uygulamak zorunda kalacağı yaptırımlar, fon ve teşviklerde hakkaniyetin çiğnenmesi hususlarında yükümlülükleri olumsuz bulmaktadır.

Türk İş ise; Kanun tasarısını, 2021 sendikalar kanunu, Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt kanunları ve bunlarla verilmiş hakları zedelediği, bu yasalarla çelişkili anlayışlar getirdiği, bazı maddelerini de emredici hukuk kaidelerine aykırı olduğu görüşünü savunmaktadır.

1. 2821 sayılı San.Kanununda gelirlerinin %10’u üyelerinin mesleki eğitime kullanma zorunluğu,
2. 11.ci maddede, çırakların öğrenci statüsünde sayılması,
3. İşçi soyunma dahil edilmemesi,
4. Bunlara Sendika ve Toplu Sözleşme uygulanamaması,
5. 2821 sayılı yasanın 44.maddesi kapsamında düşünülmemesi,
6. Sendikaların kendi üyesi olmayan çıraklık eğitime katkıda bulunmasının hukuk mantığına aykırı olduğu belirtilerek;“Özel Yasa” durumunda olan sendikalar kanunu ile kanun taslağında emredici nitelikte olan bu hususlardaki çelişkilerin değişiklikle giderilmediği,

3308 sayılı yasada yer alıp halen uygulanmakta olan maddelerde iyileştirme ve tatbikattan gelen zorlukları giderici ve verimi arttırıcı maddelerde her iki sendika olumlu görüş vermektedirler.

Kendi temsil ettikleri verimin menfaatlerini zedeleyen hususlarda, özellikle sendikalara maddi külfet yükleyen hususlarda her iki kurumda getirilen yaptırımlara karşı çıkmakta, tasarının hazırlanması sırasında bu hususlardaki görüşlerinin belirtilebilme, imkanları verilmemesinin ve önerilerinin yasada yer almamasını kanun tasarısının eksiği olduğu görüşü benimsenmiştir.

Karşıt menfaatlerin savunucusu olan ülkemizin iki büyük sendikasının özellikle mesleki eğitimin gerek gerekliliği ve tekniği konusunda hiçbir münasebette

olmamaları dikkat çekicidir.Türk-İş'in ise tasarıya sadece mali yönden değerlendirerek emek piyasasını savunucusu olarak bu konunun hükümleriye ilgisi olmadığını savunması ülkemiz açısından üzücüdür.

SONUÇ

Sonuç olarak Osmanlı İmparatorluğu'ndan beri devam eden mesleki ve teknik eğitimle ilgili çalışma ve yasal düzenlemelerin, günümüz koşullarında yeni organizasyonlar ve planlamalara ihtiyaç gösterdiği bir gerçektir.

Globalleşen dünya ekonomisi ve rekabet ortamında ,ucuz ve kaliteli olarak üretim yapmanın en önemli unsuru, yetişmiş ve beceri kazandırılmış teknik elemanlarla mümkün olabilir.Gelişen bu yeni düzende Türkiye'de ki mevzuat ve uygulamalarla, çağın gerektirdiği yetişmiş teknik eleman ihtiyacının,karşılanmasının zor olduğu görülmüştür.

Özellikle, Türk sanayi'inin istihdam edebileceği kalifiye elemanların temininin, branşlarında mesleki teknik eğitim görmüş olmasıyla bağıntılı olduğu belirlenmiştir. Endüstriyel gelişmenin ve teknoloji şartlarının gereği olan bilgi ile donatılmış teknik elemanlarla, hizmet sunan sektörlerdeki kalifiye işçilerin, istenen düzeyde yetişmesinin, ulusal bazda yapılacak bir planlama ile mümkün olacağı saptanmıştır. Bu planlamanın gerek organizasyonu ve gerekse de yükümlülüklerinin düzenlenmesi ile yasal çerçevesinin yapılması çağın ve halen yurt endüstrisinin koşullarına uygun bir şekilde düzenlenmesini kaçınılmaz kılmıştır.

Çalışanların yasal haklarının korunması yanında işverenlere getirilecek yükümlülüklerin zorlayıcı nitelikte olmaması; Devlet işçi ve işveren kesimlerinin mutabakat sağlamaları ile mümkündür. Dolayısıyla önce devlet kuruluşları, Milli Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sanayi ve Sağlık Bakanlıkları, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, İmar ve Bayındırlık Bakanlığı v.s. idari ve personel kadrolarından kurulacak bir komisyonun işçi, işveren ve esnaf kuruluşları ile birlikte saptayacakları esaslar belirlenerek; Ulusal Mesleki ve Teknik Eğitim proje ve programları düzenlenmelidir.Ülkenin tüm ekonomik ve endüstrüel şartları detaylı bir şekilde incelenerek yapılacak bu makro proje de gelişmiş ülkelerden ve özellikle Federal Almanya'daki mesleki eğitim uygulanmalarından yararlanılmalıdır.

8 yıllık zorunlu öğrenimin yasalaşması sonrasında bu yasa ile öngörülen,6 .yıldan sonra gençlerin iş seçiminde uygun ve ihtiyaca yönelik mesleği seçebilmeleri için, yönlendirici eğitimcilerin özel şekilde yetiştirilmeleri gerektiği anlaşılmıştır. Meslek seçmekte zorluk çekilen ülkemizde teknik lise ve okulların özendirilmesi, gayri safi milli gelirdeki ve bütçedeki eğitime ayrılan miktarların yüzdelerinin arttırılması,

özellikle genel eğitim içinde mesleki eğitimle ilgili fonlara daha fazla kaynak aktarılması gerekmektedir. Eğitime önem veren sanayi kuruluşlarının çeşitli muafiyetler yanında finansal desteklerinin gerektiği açıktır..

Sendikalar kanunda eğitime ayrılan fonun (% 10) artırılması ve denetlenmesi Bu yeni düzenlemeler içinde yer almalıdır.

Ülkemizin hızla artan nüfusu da dikkate alınarak mesleki eğitimin getireceği faydalar ve yaşam şartlarını etkileyişi konusunda tanıtımın yapılmalıdır.Küçük yaşlarda meslek sahibi olabilme olanakları özendirilmelidir. Ülkemizin geleceğinde etkin rol oynayacağı, her kesim tarafından kabul edilen teknik ve mesleki konularda yetişmiş eleman açığının doldurulması yönündeki çalışmalara hız verilmelidir.

Mesleki bilgi ve becerisi olmayan 3 milyon işsizın yurt ekonomisine kazandırılması, yeniden yapılacak teknik ve mesleki eğitim makro planlamasında yer almalıdır.

Türkiye'nin bugünkü durumuna bakıldığında mesleki eğitimle ilgili modernizasyon ve çağa uyum çalışmalarının öneminin kavranamadığı ve 1992 yılından bu yana yapılan çalışmalar ve tasarıların gündeme getirilemediği, bu konuda somut ve yapıcı adımlar atılmadığı görülmüş ve bu konuya daha fazla önem verilmesi gerektiği gözler önüne serilmiştir.

Kanımca, 8 yıllık zorunlu eğitime uyum sağlayacak yeni kanunların ve düzenlemelerin ivedilikle çıkarılması gereklidir.Çağa uygun yeni düzenlemelerin yukarda belirtilen değişikliklerle sağlanamayacağı, Bakanlığın taraflara sunduğu tasarılar kabul edilse dahi bu kanun tasarısının değişen ve gelişen Mesleki Eğitim kavramının gerisinde kaldığı açıktır.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

Akkutay, Ülker., Türkiye’de Çıraklık Eğitimi, Ankara, ÇYEGM, 1991.

Balta, N., Türk-İş Çalışma Hayatında Mesleki Eğitimin Önemi, Eğitim Yayınları no.20, Ankara:1999.

Bülbül ,Sudi., Türkiye’de Mesleki Teknik ve Gelir Getirici Yetişkin Eğitim Programlarını İnceleme Projesi, Ankara, Milli Eğitim Basımevi, 1996.

Der Bundesminister für Bildungun Wissenschaft, Dua Berufsausbildung in der Bundesrepublik Deutschland, Bonn, 1987.

DİE ,Hane Halkı İşgücü Anketi Sonuçları, Ankara, 1996.

Dinçel ,Tali., Çıraklık ve Mesleki Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonunun Kurulması İşleyişi ve Uygulama Problemleri, ORHİM Görüşler serisi, İstanbul, 1989.

Eckert ,Leftwich., The Price System and Resource Allocation , USA, The Dryden Press, 1998.

Federal Eğitim ve Bilim Bakanlığı (FRG), FederalAlmanya’da İkili Sistem İçinde Meslek Öğrenimi, Bonn, 1991.

Harbison, Frederick., Türkiye’de Eğitim ve Kalkınma, Çev: Yahya Kemal Kaya, İstanbul, 1996.

Karaağaçlı, Mustafa., İkili Meslek Eğitimi ve Meslek Standartları, Ankara, ÇYEGM, 1996.

Kappler, Arno., Gravel, Adriane., İşte Almanya, 1994.

Sezgin,S.,Mesleki ve Teknik Eğitimde Program Geliştirme, Ankara,Gazi Büro Kitabevi,1994.

Kurtulmuş Numan.,Sanayi Ötesi Dönüşüm, İstanbul,İz Yayıncılık, 1996.

MEB,Çıraklık Eğitimi Mevzuatı ve Yönetici Rehberi,Ankara,1996.

MEB,Çıraklık ,Kalfalık ve Ustalık Kanun Tasarısı Hakkında Mukayeseli Açıklamalar, Ankara,1985.

MEB,Çıraklık ve Yaygın Eğitimde Gelişmeler, ÇYGEM, Ankara,1993.

MEB, Kuhne,Mesleki Terbiyenin İnkişafına Dair Rapor,ÇYEGM, Ankara,1990.

MEB,Endüstriyel Teknik Öğretim Okul ve Kurumları, Ankara,1997.

MEB,Kız Teknik Öğretimde Gelişmeler,Ankara,1993.

MEB,Milli Eğitimde Sorunlar,Reformlar,Hedefler,Projeler,Yasal Düzenlemeler,Personel Durumu,Ankara,1996.

MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Şura Genel Sekreterliği,On Altıncı Milli Eğitim Şurası,Ankara,Milli Eğitim Basımevi ,1999.

MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Şura Genel Sekreterliği, On Altıncı Milli Eğitim Şurası Hazırlık Dökümanı Kamu-Özel Kurum ve Kuruluşların Görüşleri,Ankara,Milli Eğitim Basımevi, 1998.

MEB,TBMM 1997 Yılı Bütçe Raporu,Ankara,1997.

MEB, Türkiye’de Mesleki Eğitimde Gelişmeler, İstanbul,1991.

Nişancı ,Abdullah.,Mesleki ve Teknik Eğitimin Milli Eğitim Sistemi İçerisindeki Yapısı Organizasyonu Gelişimi,ÇYEGM,Ankara,1990.

Okuyay, Erdoğan.,”3308 Sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu” ve Türk Alman Çıraklık Eğitimi Modeli Projeleri ,Ankara,MEKSA Vakfı Yayınları no:2,1990.

Özden,Y., Eğitimde Dönüşüm Yeni Değerler ve Oluşumlar, Ankara,PEGEM,1998

TİSK,Küresel Eğilimler ve Türk Çalışma Hayatı,TİSK,Yayın no:164 Ankara,1997

TİSK,Küresel Eğilimler ve Türk Çalışma Hayatı,TİSK,Yayın no:164,Ankara, 1997

Makale Ve Tebliğler:

Ekin, Nusret.,Dialog Çağı, MESS Mercek ,yıl:2,sayı:8, İstanbul,Ekim 1997

Federal Eğitim ve Bilim Bakanlığı (FRG),Federal Almanya da Mesleki Eğitimin İkili Sistemi,(Film notları),Almanya,1993

Kutal, Metin.,Modern Bir İş Bulma Fonksiyonu Olarak Mesleki ve Teknik Eğitim, Ankara,İİBK Hizmet Etkinleştirme Semineri,Yayın no :271, 1991

Mavituncalılar,Sezer., Verimlilik Eğitim İlişkisi ve Önemi,MESS, Mercek Yıl:1 Sayı:4,İstanbul,Ekim 1996

MEB, Çırak Kalfa Ve Ustalık Kanunu 2089 Sayılı Kanun,Ankara,1977

MEB Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, 3308 sayılı Kanununun adının ve bazı maddelerinin değiştirilmesi ile altı yeni madde eklenmesine dair Kanun Tasarısı Taslağı,27/12/1996 tarih B.08.0.ÇYG.0.15.04.03.324/1/215 Sayılı yazı,Ankara:1996.